

Price \$5.00

Ціна 5.00 дол.

НОВІ ДНІ

• NOWI DNI •

УКРАЇНСЬКИЙ УНІВЕРСАЛЬНИЙ ЖУРНАЛ

Vol. XLVI

КВІТЕНЬ – 1995 – APRIL

No. 541

NOWI DNI

A Ukrainian Monthly published
every month except August by
the Nowi Dni Co. Ltd. in
Toronto, Ont., Canada

Адреса "Нових Днів":

NOWI DNI
P.O. Box 400, Stn ~D~
TORONTO, ONT., CANADA
M6P 3J9

Publications Mail Registration Number 1668 International

Standard Serial Number

ISSN 0048-1017

Editor-in-Chief: M. Dalney
Business & Advertising manager:
A. Horhota

1 YEAR SUBSCRIPTION -

РІЧНА ПЕРЕДПЛАТА:

CANADA: \$30.00

U.S.A.: \$30.00 US

АВСТРАЛІЯ: \$40.00

австралійських

ІНШІ КРАЇНИ

\$30.00 American or equivalent

Азією/Австралією — \$60.00

НАШІ ПРЕДСТАВНИЦТВА:

ALBERTA - АЛЬБЕРТА:

E. Krasnoshtan
4510 - 106 St., #208
Edmonton, Alberta T6H 4X2
Tel.: 437-7098

AUSTRALIA - АВСТРАЛІЯ:

F. Habelko
61 Lawson Ave.
Frankston 3199, VIC. Australia
Tel.: 03-783 7782

M. Waksyiutenko
28 Alguna Cres.
Rostevor, S.A. 5073

GR. BRITAIN - ВЕЛ. БРИТАНІЯ:

Mr. Ivan Dolhopiat
6 Nemoure Rd.
London, W3 6NZ England
diasporiana.org.ua

Засновник і редактор 1950–1969 П.К. Волиняк

Видає Спілка "НОВІ ДНІ" з обм. відповідальністю

Мар'ян Дальний – головний редактор

Адміністратор і Оголошення – Ада Горгота

У ЦЬОМУ ЧИСЛІ ЧИТАЙТЕ:

Іван Киризюк — З ЦИКЛУ "ЗЕЛЕНИЙ ДОЩ"	1
Маргарита Лукеча — ЗРАДА	1
Григорій Корнієнко — ВІРШІ	2
Яр Славутич — АСЛАНКА	2
Софія Майданська — ПРОВІДНА НЕДІЛЯ (II)	3
Галина Клід — ЯЙЦЕ ЯК КОСМОГОНІЧНИЙ СИМВОЛ... ..	9
Мар'ян Дальний — РЕДАКТОР М. Т. СМІК	13
М. Левицький, Ол. Мороз — "УКРАЇНА НЕ БАНКРОТ"	15
Едіт Богацька — ПРИВАТНІ НАВЧАЛЬНІ ЗАКЛАДИ В УКРАЇНІ... ..	16
М. Григорів, Михайло Горинь — ЧОМУ ЦЕ ТАК?	18
О. Ромас — ІВАН СЕМЕНОВИЧ КОЗАЧОК	20
Яр Славутич — У ЯКИХ СЛОВАХ ПИСАТИ Г?	21
Микола Козак — ВІЙНА БЕЗ ПОСТРІЛІВ	25
С. Романко — ДЕЯКІ СЕКРЕТИ ДОБРОГО ЗДОРОВ'Я	26
Канадська Сцена — ПРАКТИЧНІ ПОРАДИ ЩОДО ЗАХВОРЮВАНЬ РАКОМ	29
Григорій Нудьга — НЕЗВИЧАЙНА ЗУСТРІЧ	30
Юрій Бойко — ДМИТРО НИТЧЕНКО І ЙОГО СПОГАДИ	32
Андрій Кокотюха — "МОЛОДЕ ВИНО"	33
Олег Романчук — "УНІВЕРСУМ"	34
Вол. Олейко — І РОЗВІЯНІ ЗЕРНА ТАКИ ПРОРОСТУТЬ	35
Ро-Ко — ЄДНІСТЬ! ЄДНІСТЬ!	37
ПОСМЕРТНІ ЗГАДКИ	38
ЛИСТИ ДО РЕДАКЦІЇ	39

На першій стор. обкладинки: Вегрєвільська Писанка. Вегрєвіль, Альберта.

● Передруки і переклади дозволені за поданням джерела. ● Статті з поданими іменами авторів не конче висловлюють погляди редакції. ● Незамовлених матеріялів редакція не повертає. ● Редакція не відповідає за зміст платних оголошень і застерігає собі право виправляти мову та скорочувати надіслані матеріяли.

Література, мистецтво, наука, суспільне життя

Іван КИРИЗЮК

З циклу: "ЗЕЛЕНИЙ ДОЩ"... (2)

8

У чорному човні
Серед жовтого латаття
Тягнуть на розп'яття
Розколоте Підляшшя,
Пекуча зрада
Тече
У вітрах похмурих,
Чи буде кому
З колін вставати
Під гомін
Призабутої бандури?
Нині
У Великій Зеленій Надії
Піду рідним полем,
Піду за плугом,
Піду за піснею
По крапельках солоного
Погу предків
На зов церковного передзвону
О! Батьківська Земле
Ти вся во мні
А я в тобі – до скону.

9

Розчиняються Дні
Добрих Надій
Сонце золоте
Над Біловежським бором
На скрипці
З комарами грас,
Рідним розспівом простори
На повну грудь
Славлять Ярину,
Русалки, сестри
Теплого Полудня
На дудочках грають
І Білий Вельон
В черемшині тчеться,
Кує зозуля
Ворожка молодости,
Дивуються дівчата
Ї не одна питає
Коли то вже почнуть
Женитись веселі хлопці.

11

О, земле рідна!
Щедро наповни груди мої
Зливом теплого сонця,
О, земле рідна!
Хай золота Пшениця і Зеленого Лугу трави
Обвінчаються з весняними вітрами
А я під серпанок покладу
Поля Рідного Дигину
Ї нащадкам передам весільний Коровай.

Підляшшя,
26-го лютого 1994 року

Маргарита ЛУКЕЧА

ЗРАДА

Не спалося. Хіба тоді до сну,
Коли у квітні на зелене листя
Такий сніжище раптом сипонув
Вдягнувши вишні зоряне намисто?
А їй тепер не до таких прикрас
Холодних і чужих, і недоречних
Вона зродила вже квітки якраз,
Розправила рамена молодечі
А тут — біда. І захисту нема,
І звідкіля чекати порятунку?
О, як же так? Та вже ж була весна,
І сонце дарувало поцілунки.
Який обман! Повірила вона
Красивому і сонячному Дневі.
Він теплою, ласкою обняв
Схиляв до неї зголубіле небо.
Розніжилася вишня до пори,
Зелене листя пишно розпустила
Дивилася закохано згори
Як у траві фіялка засиніла.
Взяла й собі, вдягнула білий цвіт.
Ой, буде цього року того плоду!
Та раптом — зрада. Підло сипле сніг
На листя, і на квіти, і на вроду.
А де той день, що тепло обнімав,
Де сонце, чи від сорому сховалось?

**ЗІ СВІТЛИМ ПРАЗНИКОМ ВЕЛИКОДНЯ ВІТАЄМО ВСІХ НАШИХ ЧИТАЧІВ
В УКРАЇНІ І НА ПОСЕЛЕННЯХ ТА БАЖАЄМО ЇМ БОЖОГО БЛАГОСЛОВЕННЯ!**

Не видно ні фіялок, ані трав,
І небо каламутне не всміхалось.
Засумувала вишня молода,
Під снігом зелен-листя опустила
Як важко самотньому бува,
Коли душа отак осиротіла.
...Назавтра було сонце і весна
І солоні в садочки повернулись,
Та вишня вже не вірила. Вона
вже відцвіла і більш не посміхнулась.

Маргарита Лукеча — поетка і науковець. Живе і працює в Києві. Декілька її віршів були друковані в "Нових Днях" за вересень 1993 р.

СЛОВА

Слова в нашій мові, як ліки,
Слова в нашій мові, як рани.
Буває слова вибухають,
Як грізні вулкани.
Слова в нашій мові яскраві,
Подібні ранковій веселці.
Бувають слова величаві,
Що сіють надію у серці.
Люблю я слова-гровиці,
Що б'ють точно в ціль, мов ракети.
Вагомі, мов зерна пшениці,
Пахучі, мов квітів букети.

Яр СЛАВУТИЧ

Григорій КОРНІЄНКО

СИНИ ВКРАЇНИ

* * *

Страшні літа у пам'яті і досі,
Хіба їх може взяти часу тлін?
Були рабами люди безголосі,
БОЯЛИСЯ підвестися з колін.
Свавілля люте кожен з нас терпів,
В комуністичний рай ніхто не вірив.
Прийшла пора, попадали куміри,
І ти, народе, змучений прозрів.

* * *

Літа спливли, немов тяжкий туман,
Йому ж і досі сниться порт Ігарка.
Кайданниками сповнена тюрма,
На поводку в конвойного вівчарка.
І відблиски тайгової зорі,
І табірної смерті поцілунок.
Тужливий дзвін тюремних дзигарів
Ведуть життю останній відрахунок.
І мерзлі трупи впаяні у лід.
Бездонна горя людського криниця...
З тих пір пройшло вже довгих сорок літ,
А в серце й досі ціліться рушниця.

28 XII 92 р.

ВІТРЯК

Дихаєш ти, друже, смутком, сивиною,
І літам прожитим втрачено вже лік.
Дерев'яні крила вкриті сивиною,
У труді прожито неспокійний вік.
Ти трудивсь нагхненно в будь-яку погоду,
Зернилась пшениця у твоїм коші,
Ти служив надійно й вірно хліборобу...
Нині тут спокійно й тихо — ні душі.
Нині ти безмовний свідок літ колишніх,
В небеса підносиш рицарський шолом.
Оселились в стінах пуста й незатишність,
Зерно не струмує борошна теплом.
Нині ти не служиш друзям-хліборобам,
Сумно поглядаєш в глибину віків...
Та зове нас знову здіблений Чорнобиль
У літа минулі, в еру вітряків.

АСЛАНКА

(Чеченська балада)

Знов Грозний в облогу беруть хижакі.
Ракети гарчать, як уральські вовки.

Надблені танки, прямуючи в ціль,
Важкими ведмедями пруть відусіль.

— Чеченці, здавайтесь! — орда москалів
Шалено горлає, мов демон велів.

Та поклик зі штабу, де мужній Дудай
З братами стрічає не страх, не відчай:

— Не даймось у ярма московських тенет.
Борітесь — поборо́те, кликав поет.

Над нами витає безсмертний Шаміль.
А кулі й гранати — в загарбінський хміль! —

Три тижні триває московська гульба.
Над баштами танків гарцює хвальба:

"Які там герої?! Нам треба ще день —
Розіб'єм бандитів, розгромим упень!"

І п'яний главар піднімає бокал —
За бомби на Грозний, за нищення шквал!

Реве в мікрофони уральський ведмідь, —
Чеченська столиця достойно стоїть.

Москві не здається подвижник Дудай —
Хоробрі чеченці боронять свій Край.

Дарма жириновський люгоє сброд —
Нікому не вбити чеченський народ!

Стоїть-височить урядовий двірець —
Незламним кавказцям не прийде кінець!

І ринуть на танки пляшки запальні —
Кавказькі дарунки в пекельнім вогні.

Відходять чеченці — за ними услід
Московські ординці з навалюю бід.

Обходять Асланку, струнку, молоду,
Високу тополю, тверду на орду.

І хтиво сміється бугна москальня:
"Єй-ей, же! Нам буде розвага за дня!"

Та миттю лаштує красуня ставна
Останню гранату: "Війна — так війна!"

Не знатимуть мати і батько й село:
Сама полягла — з нею десять лягло!

11 січня 1995 р.

ПРОВІДНА НЕДІЛЯ

(Закінчення з попереднього числа.)

Делія ретельно, до одного повизбирувала із слоїка останні зерна "Арабіки" і вкинула їх до млинка. Хоча б вистачило на дві філіжанки, от біда, такий ганебний "бекар" і все через те, що вже другий місяць не одержує платні, повний абсурд — працювати на трьох роботах і перебиватися з манки на вівсянку, якби не рогізнянські "торби" з яриною, сиром та яйцями — певно б кепсько довелося, добре хоч тепер у моді бабусин гардероб: ах сецесіон з декадансом! ах "Монтекарльо—рулетка!" — і все ж при всіх своїх просвітянських справах, вони таки встигли пожити... що ж їй одягти?... може шифонову блюзку з орхідеями?... десять років тому вона йому дуже подобалася, намагався зблизька роздивитися фангазією вигаптувані квіти, де півтони, чвертьтони і ще якісь майже невлімові обертони плавно перетікали по химерно вигнутих пелюстках і здавалося, що в прожилках пульсують живі соки. Ще пожартував, що певно пошита з пелюстків орхідеї і нахилившись до її грудей, глибоко вдихав уявний аромат паморочних тропіків. Вона вбере блюзку з орхідеями, бо нічого кращого за останні десять років не змогла собі справити. Нехай думає, що вбрала її задля нього, нехай пригадає... нехай... нехай забиває собі памороки "тропічним ароматом"... Жодного разу не написав і навіть не потелефонував — як домовлялися... а втім... чи має право докоряти йому — синові австрійської графині і буковинського підпанка, вона — сирота, яку викинули з вікна товарняка, переповненого політв'язнями і рецидивістами... Між ними родинні зв'язки?... відомий адвокат виявився її дядечком?... яке щастя мати родину за "бугром"! Дядечко, правда, не дуже поспішав до батьків, навіть на похорон не з'явили, а чого поспішати — старі не залишили по собі графської спадщини, хіба що кілька сот "заборонених" книжок видавництва "Просвіта", видрукуваних ще за Франца Йосифа. Закопавши в одній рогінянській столі, їх чудом вдалося врятувати від обшуків... Ні, пора зупинитись, бо здається, пружина вже накручена до краю, ще трохи і вона задзвенить, як будильник "Заря"... Ця суєтна маячня і колотнеча зробили її нестерпною для самої себе: філармонія, камерна оркестра, лекції в консерваторії, гастролі, та ще й дала себе умовити на це кляте деканство... для дітей вже зовсім часу не залишається, ще як жили старенькі — то якось усе само собою складалося, навіть встигала на курси і поверталася не з порожніми руками, та хіба тепер хтось тут цінує її перші та другі премії... ні, конче треба відмовитися від деканства — це вже просто захланність амбіцій... ще ж... взуття для старшої і курточку для меншої, бо "ти, мамо, мене не любиш — Олені купуєш, а я лиш те й роблю, що за нею доношую", і де б дешевше купити, і як вони вивчили уроки, бо старша таки лінькувата, і... чого в меншій так часто голова болить?... А старша хоче вступити до худож-

нього і треба найняти репетиторів, і... все ж у "Чаконі" в гамоподібних пасажах іще не вистачає достатньої пластичності, м'якості і спокою... subito piano і потім crescendo... треба внутрішньо звільнитися, більше свободи в ліктовому суглобі... і в плечі... треба найняти репетитора з рисунку, може б їй в майстерню до Владика, він тут найкращий рисувальник... і зварити хоча б кілька банок горіхового — дівчатка його дуже люблять...

І все ж — то був незвичайний місяць... Незвичайний Великодний місяць. Те "Христос Воскрес" і повні якогось, майже дитячого благання очі, що шукали когось в її очах... Сам не підозрюючи, він зцілив її... Рік перед тим померла бабуня, а ще — Славко... він пішов од них... якби хоч до іншої, а то... вередливий мамчин синок... Добре — хоч бабуня вже не бачила — вона завжди відстоювала непохитність шлюбного інституту.

Бабуня... така сувора і стримана, як плакала, як цілувала одвірки, коли через двадцять років вони знову увійшли до цього дому... Після війни нова влада конфіскувала садибу, залишивши за родиною Городецьких одну кімнату в напівпідвалі, де була колись пральня. Нагорі, в партері, оселився відставний генерал КДБ з дочкою та сином. Син, продовжуючи сімейну традицію, також робив військову кар'єру і десь "в столиці нашої родини — Москві" служив полковником на Луб'янці, а дочка влаштовувала батькові "празднички": на "8 марта", на "1 мая", на "День Победы", на "Октябрьские", на "День Советской армии и военно-морского флота", на "День конституции" і на "Новый год". Генерал любив святкувати всі "наши, советские праздники", але й не відмовлявся від "релігійного дурману". І коли бабуня, "задля святого спокою", приносила йому на Великдень паску, маковика, десяток писанок, кільце домашньої ковбаси та ще й пляшку цитринівки, генерал, домовито розлігшись у шкіряному прадідовому фотелі, задоволено посміхався і неодмінно жартував: "Хоть, Юрьевна, твои деги и враги народа, но я, как русский человек, тебя лично не осуждаю, конечно, если бы я захотел — в любую минуту мог бы это сделать, но... нет, Юрьевна, я тебя, как мать, понимаю, ты можешь и не виновата, хотя... стойт мне пальцем шевельнуть... ты меня понимаешь... таких, как твои дети, стрелять надо, но я, как истинно русский человек... Юрьевна, душечка, ты чудная хозяйка, но и я же-же... жених хоть куда... может мы твоего старика таво... тоже в Сибирь... а?... там, душечка, всему миру места хватит... Ну что ты, Юрьевна... испугалась?... Ха-ха-ха!... Я же пошутил, голубушка ты моя!..."

Коли мозок генерала почав розідати склероз, його дочка, щоб догодити батькові, чим далі — то все частіше влаштовувала оті "празднички". Улюблені "Октябрьские" і "День Победы" святкувалися ледь чи не щодня, подекували правда, що генерал ніколи й

пороху не занюхав, його служба під час війни була суціль оповита "государственной тайной". Він був ще пристрасним колекціонером бойових відзнак — скуповував їх у калік-ветеранів, неприкаяних п'яничок, що безрукі й безногі сповзалися на Руський базар і, посідавши біля воріт, канючили милостиню. Кожному новому придбанню генерал тішився, мов дитина і, на-милувавшись ним, чіпляв до святкового мундира, що від сили-силенної орденів та медалей нагадував позолочений нагрудник римського центуріона. Так при-бравшись, виходив на терасу, що у дні нескінченних революційних свят слугувала йому за трибуну і, звер-таючись до уявної колони демонстрантів, гукав: "Да здравствуют юные ленинцы страны Советов! Ур-р-ра, товарищи! С праздником вас, с Днем Победы, с тыща второй годовщиной Великой Октябрьской Револю-ции!"

Коли генерал помер — за труною, що тихенько здригалася на лафеті, який котився по старій бруківці, тягнулася вервечка ритуально скорботних офіцерів — несли за нею, на червоних оксамитових подушечках, військові регалії. Невдовзі його дочка, екзальтована брюнетка, що стриглася під їжачка і курила "Бело-мор-Канал", влаштувавши "сорок днів" по батькові, забарикадувала двері порожніми пляшками і повіси-лася у ванній кімнаті. На нічному столикові знайшли тільки переписаний од руки "Реквієм" Ахматової. Че-рез кілька днів після цієї трагічної розв'язки з Москви приїхав син генерала. Зіщулившись, мов од холоду, сидів у тому ж прадідовому шкіряному фотелі з якого ще так недавно правував його батько. Дві бабуні по черзі носили йому на гору теплу страву та чебрецевий чай з медом, що мав заспокійливо діяти на нервову систему, — "жалко ж людини"... Через кілька днів він спустився до сестер в напівпідвальне мешкання і щось довго з ними говорив у маленькій кімнатці, що слугу-вала за кухню. Не минуло й тижня після цієї розмови, як їм прийшов лист з житлово-комунального відділу міськради про те, що: "родина Городецьких (дві сестри з чоловіками та однією внучкою), можуть поселятися в партері по праву повернутого їм державою дому, власниками якого вони від сьогодні (вказане число), можуть себе вважати." Зробивши на останок добру справу і таким чином спокутувавши гріхи своїх пред-ків, син генерала з умировтвороною душею повернувся до Москви.

Після двадцяти довгих "підвальних" років вони знову оселилися в просторих кімнатах родинного до-му. Дарма, що паркет у вітальні і шкіра на канапі були "потавровані" сигаретними недопалками. З ванної кім-нати кудись поділися голівки грифонів крізь мідні дзьоби яких текла гаряча і холодна вода, ці пережитки старого світу разом із люстрами в стилі туманного модерну певно зникли десь у глоті того ж Руського базару. Все ж алкогольний перегар та тютюновий чад скоро вивітрів і дім знову наповнився ароматом липо-вого цвіту і пелюстків висохлих троянд. Влітку з кухні долинали запахи яблучних струdlів з цинамоном і щербету з цвіту акації, а взимку, напередодні Різдва, пахло ванілію, мигдалем, мускатним горіхом, ромо-

вою есенцією і цитриною, бо дідуньо, як завжди, го-тував цитринівку. Для Делії залишилися загадкою, як бабуня до цих днів зберегла запаси отих різних есенцій, корінців, горішків і трав, які здавалося, були куплені у віденських крамничках ще до Першої світової війни. Ще була у бабуні шкіряна течка, кольору густого ма-йового меду, трохи потерта по краях, з мініатюрним срібним замочком і срібним ключиком, в якій зберіга-лися старі метрики, свідоцтва хрещення, "reife Zeug- nissen" — свідоцтва зрілості, паспорти різних часів та імперій і контракт про купівлю дому та план садби на папері з водяними знаками і з печатками міської управи.

Ці дні можна було назвати щасливими, якщо вва-жати за щастя ілюзію домашнього вогнища в розга-ратаному зайдами патріархальному коминку. Вона якраз вступила до консерваторії, стала улюбленою студенткою професора, перші перемоги на конкурсах і перше кохання. Життя вимірювалося семестрами та зимовими й літніми канікулами. І щоранку, зима це чи літо, вона прокидалася тут рівно о п'ятій, од пронизли-вого свисту і завивання, що долітали з дідової кімнати, коли той з розгнужаної, дикої стихії глушителей ви-ловлював тріпотливий племінець "Голосу Свободи", і щоранку бабуня вмовляла діда: "Миколо, прикрути його трохи, нехай дитина ще хоч годинку поспить." І дід намагався його "прикрутити" та разом із виттям і свистом пропадав і "Голос Свободи", а його ніяк не можна було губити, бо інакше, де б ще зміг зігріти задубілу від лихоліть надію?... Після сорока років праці в румунських та радянських школах, вони отримували по 56 крб. пенсії, цілковито були цим задоволені і здавалося, не почувалися бідними, принаймні з цього приводу ніколи не ремствували. Чому? Тому, що хист-ка рівновага кожного прожитого дня була для них існуванням у "непевних часах", а всі вони — тільки грою тіней на руїнах минулого. Ба, навіть у цьому домі із випробуваними на стійкість і вірність столітніми сті-нами, згадуючи про своїх дітей, вони говорили пошеп-ки, говорили символами і знаками, зрозумілими лише їм.

Реальність повернулася тоді, коли з'явився Зено-вій. Для стареньких він став архангелом, що прийшов сповістити блага вість: їхній син живий. Кімнати враз наповнилися метушнею, яка буває в домі, де, нарешті, дочекалися новонародженого і кожен намагається по-радити щось своє, найнеобхідніше, найважливіше, найкраще.

Зашаруділи крихкі, пожовклі аркуші каліграфіч-ного списаного паперу: старі документи, дивом збе-режені листи і останній лист... і останнє довоєнне фо-то... і... остання воля батьків у "тестаменті": "так-так, Юрасеві належить пів-хати, де він і його діти, і його внуки, і... ось цей срібний швейцарський годинник, придбаний у Цюриху ще в 18..., і цей позолочений порт-сигар, і китайська порцеляна, і ця чоловіча нічна со-рочка, він колись, іще хлопчиком, спав у ній, ось тут, поглянь, на нагрудній кишені блакитним шовком вишито монограму "ЮГ"...

На кухні ванільно зігхала гаряча здоба... І тільки бабуня Євдокія цього разу не брала участі в сімейній раді... Саме тоді, коли її душа, викликана з потойбіччя тонкими, чутливими пучками двоох сосен, збігала по даху теплими краплями травневого дощу, Зеновій з Делією узгоджували темпи у "Порах року" Вівальді.

Зеновій повинен був продиригувати двома концертами: в першому виконувалися австрійці А. Брукнер та Г. Малер, в другому грала Делія.

Переповнена зала філармонії шаліла (на той час єврейська еліта ще не покинула міста в пошуках "землі обітованої", зала закипала, пінилася, хвилювалася, обвіваючи їх млюсно-солодким тріумфом "Красной Москвы". Ніхто не здогадувався, що перед ними брат і сестра, правда двоюрідні, та все ж... брат і сестра.

А потім Зеновій "під враженням неповторної гри молодшої скрипальки, з якихось причин невідомої музичним колам Європи", офіційно звернувся до найвищої адміністративної особи міністерства культури, вона ж, у свою чергу, звернулася до відповідної інстанції в Москві з проханням — дозволити цій скрипальці разом із гастролуючим у Союзі, відомим австрійським диригентом, концертне турне по Україні, Польщі та Чехословаччині. Як не дивно — цей дозвіл було одержано.

Перед тим пішов од неї Славко. Був з такої "нашої", патріархально-порядної родини, що також "відсиділа". Його генеалогічне дерево розгалужувалося однією гілкою в бік Ісидора Воробкевича, іншою — в бік Омеляна Поповича, одинак, з батьками, бабцями і тітками, у власному домі біля "Шіллер-парку", такий бездоганно поштивий і такий безпорадно інфантильний, одразу після шлюбної подорожі до Шешор (читай Швайцарія), побіг додому радитися зі своїми батьками-бабцями-тітками, чи варто і чи доцільно заводити дитину, адже йому лише двадцять сім і він пише дисертацію. Родина вирішила, що не варто, але було пізно, бо дитина вже "завелася". Ця звістка викликала у Славка панічний страх, що ріс прямо пропорційно до росту Деліного живота. Тікаючи од цього набубнявілого Везувію, що лякав його непередбаченим виверженням, ховався в облаштованому кабінеті родинного дому, у лише для нього існуючому пристанівку сталості і порядку. Так народилася Олена, а ще через два роки Ярина.

А того разу сказав, що йде назавжди... Звикла вже до цього "назавжди" і не дуже переймалася. Та минув тиждень, потім другий і третій... Після смерті бабуні вона ніяк не могла позбутися відчуття, ніби носила в собі прямокутну оцинковану порожнечу. Тепер, вкрившись тонким шаром колючого інею, ця порожнеча нагадувала холодильну камеру. Здавалося — все, що потрапить туди, мусить замерзнути, закам'яніти, знечулитися.

А на Провідну Неділю, зненацька, мов з-під землі з'явившись на сільському цвинтарі, з нею привітався Зеновій. У цій несподіваній зустрічі була якась стала закономірність — коли Бог узявши, мусив знову щось дати. Відволікаючи увагу від непоправної втрати, Він обдарував її миттєвою, всепоглинаючою радістю, як

скривджену дитину обдаровують барвистими забавками люблячі батьки.

Вона враз відчула, як з неї щодня, щогодини, шар за шаром сповзає залізний панцир остраху...

Кожен віддтинок щільно спресованого часу Делія була з ним: на репетиціях, в концертах, у погязі, в літаку, і навіть, коли потім вони розходилися в різні готельні номери, і навіть у сні вона відчувала, як легко, жартома ковзають пальці в подвійних флажолетах, як вони невимушено перебігають у фінгеризаціях, як, підхопивши на кінчик батути діамантову нить легтючого стаккато, або кінцеві акорди каденції, Зеновій здіймав її, переповнене радістю, відбруюче єство на високу, бурунисту хвилю оркестрового "tutti". Кожен відтинок часу... аж до того моменту, коли... після концерту (вона грала тоді "Іспанську симфонію" Лалю), Зеновій зайшов до її кімнати. Удвох вони почали розкладати по вазах і слоїках з-під березового соку, подаровані їм квіти. Потім вони сиділи поруч на невеликій канапці, на їхніх колінах лежала розгорнута партитура "Іспанської симфонії".

— Отут хай тебе нічого не сковує, почувай себе вільно, цілковите "ad libitum"... я завжди зумію піти за тобою...

Вона пригадує голос, що ледь охрип і очі, його очі, які чомусь почали наближатися не до листка партитури, а до її обличчя...

— ...я завжди зумію піти за тобою...

І вона повела його вгору, легко і невимушено, як у шлюбному танку метелика-однопіденки... Наздоганяв її, вже відчувала над собою помах його крил, серце від захвату ледь не виривалося з грудей, так було, коли видобувалася на найвищу полонину, а звідти все — як на долоні, — мале і незначне, бо лише існувала ця мить висоти і розколихане крильми повітря... мить висоти, яка ніколи ні за чим не жаліує...

Тепер, коли виходили разом і с'явали перед оркестрою — почуття нероздільності на недосяжний для людського зору високості, не покидало їх. Здавалося — він відчував не лише найменший порух смичка на струнах, а навіть кожен її прискорений подих. Ніхто з оркестрантів не міг збагнути, як диригент добивається такої ідеальної і водночас навдивовижу природної, органічної злагоженості скрипальки з оркестрою. Здавалося — він не дивився на неї, не дивився на партитуру, так, наче й справді якісь невидимі сигнали, невлітими імпульси вели його мов сомнамбулу з ледь прикритими повіками, над краєм безодні, на вустах грала посмішка, а руки, мов крила лелеки, тримали його високо над оркестрою.

Публіка в переповнених залах, здавалося, ніколи не мінялася, правда, до західного кордону її більше інтригував невідомий, молодий австрійський диригент і вона бігла не так послухати, як подивитися на нього. Така ж невідома і така ж молода вітчизняна скрипалька не викликала в неї ажіотажу і перед концертом сприймалася, як безплатний додаток. А провінційні завсідники — меломани, як завжди розхвилювані-екзальтовані у своїх надмірних почуваннях, ридма ридали вже навіть од прочитаних афіш: "Ах, Бетговен!"

Ах, Сен—Санс!! Ах, Ріхард Штравс!!!!" За західним кордоном публіка, загалом, краще знала і цінувала музику. Перед першим відділом, незворушна і стримана, вона, мов айсберг у накрохмаленому комірці, "впливала" до зали, та чим далі, починала катастрофічно танути і вже до кінця другого відділу переливалася через авансцену, погрожуючи запити своїми почуттями виконавців. І саме в цей момент вже не існувало "до" і "за" кордону, в цей момент вона, Публіка, була незмінна в керованому вищою владою музики, одностайному поєднанні до досконалості.

Попри цілковиту невлаштованість вітчизняного, готельного сервісу, де з кранів ніколи не текла гаряча вода і з тривалими, невизначеними в часі перервами текла холодна, де в найневідповідніших місцях з—за відліпленої шпалери, чи на прилавку готельного буфету (о, Боже! хоч би він його не помітив), з'являвся рудий тарган і Делія страшенно нітилася, бо їй здавалося, що то не в "казенному домі", а в її власній оселі таке нехлюйство, де в туалетній кімнаті ніколи не було туалетного паперу, добре хоч, що вона, виходячи на широкий шлях "будівника комунізму", міцно засвоїла одну латинську сентенцію: "omnia mea tunc sunt porto", інакше не було б чим і... І навпаки, за тим "закордоном" до непристойності зловживали різним папером, від вишукано—мережаного в ресторанах, до пелюшково—ласкавого в убиральнях. Розмаїття паперу серпанкового і цупкого, з водяними знаками і без них... (ах, як їй подобалися маленькі крамнички з канцелярським причаудаллям у Празі, там вона купила китайський поштовий папір для "милої кореспонденції", аркуші були гладенькі, небесного кольору з парою райських пташок на різку, ароматизовані легким пелюстковим духом мейхуа, чи якоїсь іншої ніжнопечальної квітки...). Про воду холодну й гарячу, при тому круглодобово, вже нічого й казати, на мармуровій століку ванної кімнати арсенал пляшечок, бульбочок, скляночок з шапмунями, кремами, лосьйонами, туалетною водою, рідким милом і все то фірми "Lancome", і все лише по 30 мл. (яка досада!), а в блакитному озерці унітазу, що також пахтів бризом "Lancome", плавали рожеві пелюстки троянди... Ото розпаношилися! А чорного господарського омилка не хочуть понюхати?!

Тож попри всі позитивні й негативні емоції, викликані контрастами побуту: дороги рівні й вибоїсті, перельоти і переїзди: здебільшого уночі, а потім ранкові репетиції і знову концерти, концерти, концерти... вона зовсім не відчувала втоми, бо ж із нею був Він і були оті, такі короткі хвилини відпруження, коли знову залишалися одні. Та тепер їй вже не марилися подвійні флажолети, ні фінгеризації, ані летюче стакато. Засинаючи в його обіймах, вона чула таке далеке й таке ірреальне: "...я завжди зумію піти за тобою..."

Все так раптово скінчилося, мов у перерваному сні: серце калатає часто і глухо, як малі церковні дзвони, і знаєш добре, що дійсність інша та все ще живеш сном.

Останній концерт у Празі і зіграні нею на "біс" Сімнадцятий та Двадцять четвертий капприси Паганіні, і остання спільна вечерея, і безсонна ніч, і терпкий, мов

деревій, запах його тіла, що намагалася запам'ятати, і його рука на її грудях, і тонка серпанкова фіранка, що зайнялася од першого променя і згорівши в нестерпному вогні нового дня, залишила по собі лише сивий попільець, що застудував їм очі.

...І два потяги, один на захід, інший — на схід, і його обличчя, розмите дощем у рамі вагонного вікна, бо він поїхав першим...

А потім комірка "СВ", зарезервовано лише для неї і тихий подзвін ложечки в склянці з недопитим чаєм, і маленька "домовина" чорного футляра в якому спочиває її *Cory of Antonius Stradivarius*... І сам потяг, як чорний протяг, зірвав її, мов учорашню афішу з пошарпаними краями і несе по вузьких, середньовічних вуличках з вежами—кам'яницями, порослими тисячолітнім бурим мохом, по широких пустельних проспектах, обгороджених залізобетонними стінами багатосімейних "табірно—комунальних зон", переповнених "зеками" — запеклими комунальниками, несе через мости, що нагадують велитенські шатківниці і січуть, січуть її загублену, вже нікому не потрібну, несе між стовпами електромережі, що мов шибениці нависли над колісним полотном, несе і виносить в заросле чортополохом поле всесвітньої невідомості, прикрите чорним небом, яке світить дірами, що пробив, забавляючись, п'яний снайпер, навімання вистрілявши усі набой смертоносно—п'ятикутних зірок...

"Громадянка, ваші документи" — і червона зірка на кашкеті прикордонника знову прицв'яхувала її до облупленого зеленого паркану Країни Рад.

Вийшовши на знайому вуличку обсажену липами, Зеновій мимоволі замедлював крок. Почуття вини? Він міг би виправдати кожен день цих десяти років. Вони були тільки набуванням досвіду через нескінченний ряд помилок. І зрештою, чому повинен страхатися вини? Коли невинність — це лише невідання, незнання, невігластво — то гріх і вина, це пізнання своїх помилок, що зроблені через невинність, тобто, через невігластво...

Тоді він уперше відчув той кордон. Щось важке замкнулося за нею, мов двері тюремної камери в якій тримають довечно ув'язнених... Але ж і він не був вільним і борсався у своєму беззсиллі, не здатний щось змінити.

За місяць до зустрічі з Делією він одружився. Регіна — також його кузенка (дивний збіг обставин), тільки по матерній лінії, повинна була зберегти недоторканість родинного герба, вже й так надшербленого бурковинським зайдою. Хоч титули й не вельми вже були у вжитку та його мати все ж розпалювала у собі вину перед родом і таким чином хотіла її відшкодувати. Та чи могла оживити побиті міллю позументи і зітлілі мошні п'ятсотлітніх сімейних архівів крапля холодної блакитної крові?... Вина... Знову вина — чіпляється одна за одну важкими кованими лапками і з нашійного патриціанського ланцюга з родовою гривною перетворюється на кайдани, якими ти прикутий, мов раб до галери щоденних, непередбачених, несподіваних у своїй строгій закономірності, обставин.

Регіна не хотіла їхати з ним у ту гастрольну по-дорож. Червона Росія не обіцяла нічого екзотичного, крім густішої за москїтну, суцільну сітку служби КДБ. Зрештою, розмови про Буковину — колишню австрійську "маргіналію", не вельми збуджували її фантазію. Як і умовилися перед весіллям в неписаному контракті — дали одне одному повну свободу — ніяких обмежень ні для душі, ні для тіла (звичайно в межах пристойного і прийняттого при дворі Габсбургів).

Тільки батько, що скориставшись блискучим розумом і вдалим шлюбом видобувся на верхи ієрархічної драбини, пробуваючи сорок років у графському замку, все ще почувався "на валізах" і жив у якомусь загостреному стані тимчасовості. Одну з тих, "нерозпакованих" — малу, темнокавову, Зеновій, ще будучи підлітком, відкрив у батьковому кабінеті. Вона чимсь пахла, але то не була нафталіна якою пересипали старі хутра і муфти, вовняні сукні і шлафроки в бабиному гардеробі, не були це й пелюстки троянд, нарцисів, конвалій, які покоївка розкладала в маленьких мішечках з вуалі поміж стосами накрохмленої білизни. Він розгорнув довгий білий згорток полотна з кінців за-тканий яскравим геометричнимзором, звідтіля випали два крихкі стебла з непоказними, облізлими китичками, що чимсь нагадували китиці хмелю та листочки були цупкішими і між ними біліли померхлі дрібні квіточки — це вони пахли тим дивним запахом не схожим ні на що в їхньому домі. Іще там була стара підмальована фотографія, серед галерії сімейних портретів нічого побідного він не бачив: посередині сиділа селянка у білій химерно запнутій хустці та білій сорочці і смугастій темній спідниці, біля неї, збившись купкою, стояло шестеро хлопчиків різного віку. Найменший, сьомий, сидів у неї на колінах з яблучком у руках. Дітям, що стояли, фотограф домалював на босих ногах черевички і це було кумедно, бо крізь ретуш прозирали маленькі пальчики. Була якась книжка і він прочитав: "Кобзар" (бо вже тоді розмовляв двома мовами: з магір'ю німецькою, з батьком — українською). Особливу увагу привернув череп вирізаний з повсті і замащений крейдою та ще два короткі листи, які він, звичайно, також прочитав:

"Пане Юрію! — писала вона, — я дістала поправку з французької і хоч мене перевели до другої гімназіальної (з тим, що восени здам), мама дуже гнівається і сказали, що на вакації не возьмуть мене з собою, коли будуть їхати до Виженки. Татко би ще взяли, але мама... Та я все одно Вас одного лиш люблю і буду любити до смерті. Цього листа передаю через нашого фірмана Вонця, він мій найліпший друг, йому можете все довірити. Ваша Орися."

"Дорога Панно Орисю! — писав він, — цього літа до Виженки приїхало багато міських: Панство Прилипські, Панство Комарівські, Панство Янушевичі, Григоровичі і Студницькі, всі вони з дітьми і Ваша мама з татом і меншими Вашими сестрами. Був ще якийсь пан Тараненко з Великої України — вчитель. Казав, що втік звідтам, бо совіти зробили штучний голод та ми не вірили — хіба може бути в Україні голод та ще й штучний. Він продавав маленькі б'юсти Шевченка у

кучмі, татко також купили, хоч нам і не треба, бо маємо великий образ Шевченка на стіні, але татко казали, що то єдиний заробок для пана Тараненка. Ми тут гарно забавлялися, вуйко Ільо, поробив нам паперових зміїв, мій, найбільший, зачепився за грушку-дичку, що росте на самому чубку полонини, та я сам його здо-ймив. Ходили по афини — кухарка Веронька пече з них дуже смачний плячок. А руда Міцька Янушевич, що вчиться з вами в одній класі, цілувалася в стодолі з підпаском Луньом. Шкода, що Ви не приїхали, ми б також..." На цьому лист обривався. Певно батько, не наважившись далі писати свого "любовного" листа, так і не одіслав його через "вірного фірмана Вонця". Була у валізі вишита чоловіча сорочка, ще якісь листи і картки перев'язані збляклою червоною стрічкою та він не встиг їх "вислібезувати", бо зайшов батько і став перед ним, мов укопаний. Ні, він не розгнівався (ніколи не вмів по справжньому гніватися), скоріше був заско-чений і здивований. Сів поруч, на килимі, біля відкритої валізи і Зеновій вперше почув від нього про Місто Чернівці і про село Регізу, і про виткану ще його прабабою перемітку з якою батько ніколи не розлу-чався, і про пахучий васильок, що від нього у батька серце стискалося, бо на Йордан жінки несли його у збанках, разом із свяченою водою, а в прабаби він ще лежав за сволоком, у великій хаті. Зеновій почув про храм у Рогізні, де на толоці грають Глинницькі музики і де танцюють парубки з дівчатами, почув і про най-старшу яблуню на Рогізнянському цвинтарі під якою поховані їхні предки по дідовій лінії, і де на Провідну Неділю збиралася вся родина... і про листа від дівчинки, сліди якої загубилися, мов одірвані крильця мете-лика на велелюдних дорогах війни... і, звичайно, про повстяного "черепа", яким він бавився в гімназії: намастивши крейдою цю трафаретку — знеацька при-бивав "печать" (що означало: "будьте обережні — небезпечно для життя"), не спини своїх колег; отакий то з нього був бешкетун, не те що тепер... — і батько скрушно зітхнув.

З того дня у нього самому, наче в реторті алхіміка, почав рости отой маленький зелений васильок. Ніхто про нього не знав, крім батька. Це була їхня спільна таємниця. Він щільно закоркував від зовнішнього світу скло свого єства, був певен, що його не зрозуміють і засміють. Лише тоді, коли знову залишався один, тай-кома заходив до батькового кабінету і, відкривши стару валізу, розворушував пальцями купку потертї, що зо-сталася од крихких стебел. Вдихаючи той запах, рап-том, як і батько почав відчувати дивне млюїння у гру-дях, наче б волосок тягнули із тім'я і той аж десь у мозку висвердлює тонку, болючу цівочку...

Батько так і не дочекався тієї години, яка для кожного хто "сидить на валізах" є часом відходу очіку-ваного на пероні потягу. Почуття тимчасовості пере-бування в чужому оточенні поступово, з віком, пере-росло в несправжність існування взагалі, коли життя це лише акваріум в який тебе кинули проти волі, де ти оточений штучними гротами і годівницями, і навіть небезпеки і випробування виявляються штучними, ви-

гаданими задля спорту і розваги, задля циркового виставища.

Перед Зеновієм був відкритий цілий світ, він міг вільно пересуватися в ньому і "споживати з кожного дерева". Заборона лежала лише на землі, де на старому сільському цвинтарі росла яблуня і ця заборона видавалася до абсурду безглуздою. Чим далі, то все більше ним опановувало запекле бажання будь що зламати її. Воно ще посилювалося тим, що Зеновій не міг змиритися і вибачити отій невідомій силі батькової покути за гріх, якого той не вчинив, гріх за який був вигнаний з Раю і де ті, що там залишилися, чомусь через нього бідували, а він тут (як не парадоксально), поза Раєм — жирує.

Потайні двері відчиняються непомітною, малою клямкою і він знайшов її. Та коли, нарешті, вдавшись до невинної хитрості, з помахом своєї чарівної палички, несподівано для себе самого опинився біля заповітної яблуні, перша, перед якою став, гарячково розворушуючи пам'ять, що десь в глибині берегла цей образ, була вона — ця жінка, була Делія. І він привітався з нею. Миттєвий, навіть здається неусвідомлений спалах майже фізіологічного відчуття того, що вона вже колись жила у ньому, а він у ній, пронизав його і одразу просяк у небуття. Вже потім були трійко стареньких, що дивилися на нього з побожністю від якої нітисся, не знаючи куди подіти своє, цілком матеріальне, живе, повне реальної гріховості єство. Вони навіть торкалися до нього зі страхом і трепетом, наче ті, вражені багаторічною сліпотою, що сподівалися чуда і прозрівши, були приголомшені тим чудом. Гадав, що відкупитися за гріх багька та зрозумів, що не зможе цього зробити, бо не посміє зруйнувати Віри, Надії і Любові тих Трьох і, насамперед, її, Деліної Любові. Вони самі приносили йому, як тій чудотворній силі, дари і це були найдорожчі реліквії пам'яті минулого. Пізнавши їх відчув, як над ним гріснуло і розлетілося в друзки скло "реторти" і він вростає у відкритий, незахищений од хмароламів, суховіїв і морозів ґрунт. Були й чужі, що також, як виявилось, належали до його роду; їх, чим далі — ставало все більше — улесливих, з лукавими посмішками і хитрими очима, з потоками нарікань. Вони одразу, не змовляючись одне з одним, якимсь надприродним нюхом відчули його намір і не особливо соромлячись, скористалися з покайного бажання "відкупитися". І Зеновій, як і вчить Святе письмо, все віддав бідним: одному на машину, іншому — на гараж, ще комусь — накрити бляхою хату, молодій на віно, молодому на могоцикл, а хтось, що прибіг останнім, просто не хотів залишатися обділеним: як це так — усім вистачило, а йому ні?, тоді може хоч на пляшку, щоб випити за здоров'я щедрого — хай не збідніє його рука!

І коли він нарешті роздав усе те, що обгяжуючи кишені, торби і валізи, заважало вільно рухатися, залишилися лише в'язка партитур, залишилися музика і в тій музиці Вона, що повела його за собою.

...Я завжди зумію піти за тобою... Я завжди зумію піти за тобою... Я завжди... Та чомусь те, що так легко йому вдавалося в музиці, ніяк не виходило в житті...

Про його особисте ніколи не питала, а може й не встигла... надто насиченим виявилось те концертне турне: репетиції, концерти, переїздки і завжди якісь люди, що їх скрізь супроводжували, хоча... було кілька годин у тій спільній подорожі, та хіба вони могли про щось тоді говорити... крім музики... Хай жебе нічого не сковає... почувай себе вільно... цілкуюте "ad libitum"... Я завжди зумію піти за тобою...

Старенькі також нічого не розпитували... тільки посідавши рядком, слухали, слухали, слухали про свого Юрка, Юрася, Юрасика... Так і не розповів їм про Регіну. Не встиг...

За десять років він багато чого не встиг... і цей кордон, що замкнувся за нею, мов двері гюремної камери... але ж і він не був вільний... і не писав... не дзвонив... бо не хотів наражати їх на небезпеку — то ж були ще ті часи...

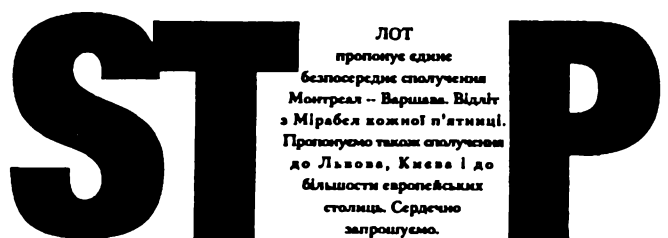
Про несподівану смерть батька також не сповістив... Саме того дня прийшов перший лист від бабуні. Лише через тиждень після похорону, зайшов до батькового кабінету і, сівши біля старої валізи, як у дитинстві, знову відкрив і прочитав не йому адресованого листа: "Любий Синочку, Юрасику! Сподіваюся, що скоро зустрінемося, бо йде весна..."

Там, у наплечнику, маленька урна з купкою попелу, подібного до крихкого, стертого в пил васильку, він несе її щоб поховати під яблунею... і раптом, спохопившись, помічає, що стоїть біля кованої хвіртки її... їхнього спільного Дому.

Ялта, 11.08.1994 р.

NON

STOP

ЛОТ
пропонує єдине
безпосереднє сполучення
Монtréal – Варшава. Відліт
з Мірабеля кожної п'ятниці.
Пропонуємо також сполучення
до Львова, Києва і до
більшості європейських
столиць. Сердечно
запрошуємо.

За ближчими інформаціями телефонувати
в Монtréal: (514) 844-2674 в Торонто: (416) 236-4242
Fax: (514) 844-7339 Fax: (416) 236-0433

POLISH AIRLINES

LOT

2000 Peel St.
Suite 680
Montreal, Que. H3A 2W5

ЯЙЦЕ ЯК КОСМОГОНІЧНИЙ СИМВОЛ В УКРАЇНСЬКІЙ КУЛЬТУРІ

Коріння багатьох вірувань українського народу сягають далеко вглиб язичницьких часів. З весняними святкуваннями наших пращурів (святкуваннями, які пізніше майже повністю були витіснені Паскою) пов'язується і старовинний культ яйця як джерела життя і продовження світу. Відомі дослідники стародавньої Руси, зокрема Рибаків та Макаров, аналізуючи орнаменти сучасних великодніх яєць-писанок, відзначають надзвичайно архаїчні космогонічні сюжети зображень, як, наприклад, міт про двох небесних лосих-породіль, що виник за кілька тисячоліть до прийняття християнства на Русі, чи знаки землі, символи сонячного божества, зображення небесних оленів тощо. Музеї археологічних знахідок України зберігають значну кількість керамічних, полив'яних яєць-писанок періоду Київської Руси, на яких також можна побачити древні символи родючості, води, безконечника. На київських керамічних писанках можна побачити і сплетіння жовтих та зелених смуг — мотив вічнозеленої травички, відомої нам "сосенки", що вшановувався нашими предками. Цей же мотив використовувався для зображення мітичного небесного змія, який, згідно з тодішніми уявленнями про життя, запліднював яйце, що давало початок світові. Деякі із зразків уцілілих писанок, всередині порожнисті і мають глиняні кульки, що роблять їх брязкальцями. Можливо, що завдяки цьому, вони служили певним атрибутом в деяких обрядах первісних людей, які вбачали у ньому символи родючості, або були особистими оберегами, бо брязкали від струшування і відганяли, таким чином, небажані, лихі сили.

У фольклорі багатьох народів світу зберігаються перекази про яйце як джерело життя, світла й тепла, а то і як символ зародження Всесвіту. Найдавніші з них, мабуть, походять із Вавилонії. У них оповідається, що Хаос був запліднений Божим подихом, внаслідок чого виникли жіночий та чоловічий елементи, з яких утворилось яйце. Розбившись, воно сформувало небо і землю.

Стародавні єгиптяни уявляли Всесвіт у вигляді яйця. Їхній Бог — Кнефу, храм якого стояв на острові Еліфантіні, був зображений у людській подобі, але з головою яструба (як символ діяльності), що тримає у дзьобі яйце. З цього яйця народжується вогонь — "фгас". А на зображеннях іншого бога — Пта, яйце символізує сонце, котре Пта котить небосхилом.

В одній з легенд Індії розповідається про яйце, що плаває у водах, тобто, так індійці розуміли й бачили сонце у світовому просторі.

Стародавні перси оспівували яйце у своїх священних піснях. За їхнім віруванням, спочатку був тільки Творець. Потім народилося яйце, яке Ніч накрила своїми крилами, а Любов, син Творця, заопікувався ним. Коли воно дозріло, то з нього утворився Всесвіт. У перських храмах можна побачити литі або витесані з

каменю яйця як носіїв зародження світу. У персів був також звичай фарбувати яйця.

Згідно з оповіданнями Геродота, світ народився із яйця, що його знесла птиця Фенікс у каплиці бога Геліоса — Сонця. Тому в античній Греції та Римі яйце набирало магічної сили, і фарборані яйця використовувались в різних обрядах. Фінська космологія — "Калевали" несе нам розповідь про те, що Всесвіт виник із шести яєць. Згідно оповіді, Мати вод Ільматарх жила спершу в повітрі, але потім спустилася в океан, який повністю покривав землю. Сімсот років гойдалася вона на воді. Дика качка, прийнявши її коліно за землю, звила на ньому своє гніздо і знесла в ньому сім яєць: шість золотих і одне залізне. Але Ільматарх поворухнулася, яйця впали в океан і розбилися: з нижніх частин утворилася земля, а з верхніх — небесне склепіння; з жовтка — сонце, з білка — місяць та зорі.

У дитинно-простодушних легендах, індіан народу Гайда, розселених на північно-західному побережжі Канади, розповідається про священну Ворону, яка знайшла одного разу на березі океану яйце, клюнула його із цікавості, — і звідти вийшли першолюди, які і започаткували рід Гайда.

Казки, легенди та перекази інших народів світу, в тому числі й слов'янські, також продовжують мітологічні твердження про виникнення світу з яйця.

В одній з українських казок оповідається про горбця і мишу, які не могли поділитися просом і посварилися, з чого почалася велика війна між птахами і звірями. Людина стала на бік птахів, тож із вдячності за допомогу вони дарують людині чарівне яйце, з якого вийшло ціле царство. У білоруських казках герой кидає по черзі об землю троє яєць — мідне, срібне і золоте, і дістає такі ж три палаци. У фольклорі Росії також не випадково яйце ототожнюється із зародком життя. Російські казки про злого Кощея Безсмертного розповідають про те, що його душа була захоплена в яйці, яйце — у качці, качка — у замкненій скриньці, а скринька — на високому дубі. Іван-Царевич дістає те яйце, розбиває його — і Кошей помирає.

Перегукується з цією казкою записаний в Карпатській Україні один, хоч і неморальний, але дуже цікавий спосіб символізування яйця як символу життя. "Коли молода боїться, що для неї буде зла свекруха, кладе в пазуху яйце, і як переступає поріг хати, намагається те яйце впустити. Коли яйце впаде і стовчеться, свекруха вкортці помре..."

Отже, яйце — як ядро всього сущого на землі; як знак весни і пробудження життя з усіма його циклами: народження, зростання, цвітіння, плодоношення і відмирання; символ весняного відродження усіх сил природи, плідності й родючості; як охоронник, оберіг оселі та здоров'я людини і як найвиразніший та найпопулярніший символ Христового Воскресіння. Фарбоване яйце — це магічний і глибоко символічний атрибут обрядовості в українській культурі. Чи буде-

мо ми говорити про писанку західної частини України, чи згадаємо крашанку зі Сходу та Центральних земель, — обидві вони мають обрядове значення і несуть в собі ці символи. Суттєва різниця між ними лиш та, що писанка розписується тільки по сирому яєчкові, тоді як крашанка вариться завжди вкруто (або печеться) і фарбується в якийсь один колір. Писанка, несучи в собі потенціальне життя з його животворчою силою, має, скоріше, ритуально-символічне значення, а крашанки призначаються для того, щоб розговітися на свято. (На Поділлі існує і давня назва крашанок — галунки. Вона походить від того, що для знежирювання і програвлювання поверхні яйця в минулому користувалися не оцтом, а галуном — подвійною сірчаною кислотою сіллю алюмінію.)

В українській мітології велике значення приділяється очисній силі сонця й вогню. Отож, за сивої давнини — аж до XIII століття, а подекуди — і до кінця XIX століття, — готуючись до розписування яєчок, наші предки видобували первісним способом **живий вогонь** з дерева, яке росло і набиралось життєдайності від сонця, бо вірили, що тільки при ньому народиться магічно-оберегова сила писанки. Писанки писались лише чистим бджолиним воском, бо віск вироблявся "Божою мухою-грудівницею" з меду, а мед одержувався з квітів, а квіти набирали силу також від сонця. Писати писанки мусила мати-господиня тоді, коли вона "свято" провела день: ні з ким не посварилася, нікому зла не причинила, нікого не гудила, "не згрішила" в той день та була "чистою", тобто не мала в цей день менструації, або "місячного". Відбувалось це ввечері, при повній тиші, коли не було нікого зі сторонніх, крім дітей та інших членів родини, щоб ніхто не підглядав, бо від цього сила писанки зменшиться. Вірилось, що при цьому відмовлялось все лихе від хати та господарства і накликались гаразди. Господиня сиділа на стільці, накритим вивернутим кожухом, писала орнаменти та космічні знаки і стиха промовляла до кожної писанки чарівні формули-заклинання: щоб сила писанки, призначеної для подарунку старшій людині, дала їй здоров'я; для дівчини на виданні — красу та щасливу долю; для дитини — зросту і сили тощо. Магічні знаки-взори на яєчку оберігали людину від деяких хвороб і відганяли злі сили. Писанки в ті давні часи обов'язково запікалися у печі — як для ритуального вжитку, так і з тією ж очисною метою, поєднуючи силу писанки з силою вогню-сонця, чим зміцнювалась чарівна сила, якої набирало дане яйце під час процесу розписування.

Нині розписування писанок також має роль обрядової процедури, хоч, можливо, не проходить в такій урочистості, як це було у давні часи. Не має суворо усталеного часу, тому починається воно, звичайно, у Великий піст, часом за тиждень до Великодня, часом — лише в Чистий четвер, і малюють яєчка не тільки жінки, але й чоловіки та діти. Писанку ніколи не вартять, щоб не знищити в ній потенціального життя, яке підсилюється магічними знаками, намальованими ззовні. Символічне значення внутрішньої животворчої сили яйця у поєднанні з відповідними малюнками на

шкаралупі і підсилене магічними формулами чи духовним настроєм, у якому перебувала людина в той час, — це все разом набирає тієї оберігальної функції, яку і вбачають у писанці, даруючи її комусь чи на щастя, чи на здоров'я, чи на гаразди в господі. Наші пращури вірили в чарівну силу писанки, але, за одностайними твердженнями стареньких бабусь, з якими мав нагоду зустрічатися проф. Степан Килимник, "треба вміти написати, треба дати належні фарби-краски, треба писати тоді, коли положено це робити; треба вміти її "замолити" й дати, кому належиться". Писанкою ніколи не гралися і причина лежить не тільки в тому, що це — сире яйце. Глибока пошана людей до символічних знаків сонця чи життя, намальованих на ній, перегукується з тим, як шанобливо віруюча людина ставиться до будь-яких талісманів або до атрибутів християнства: хреста, ікони чи Святої Книги.

У Великодню суботу роблять крашанки, або, як кажуть на Київщині, "галунять яйця". За народними віруваннями, крашанки, пофарбовані у п'ятницю, швидко псуються; зроблені ж у суботу зберігатимуться протягом усіх свят. Фарбують здебільшого у червоний (бо це нагадує кров Спасителя), але використовують також жовтий, синій, зелений і золотистий кольори. Не годиться вживати для крашанок чорний колір, бо він нагадуватиме кров "лукавого". Всього має бути пофарбовано 13 яєць (мається на увазі 12 апостолів і Спаситель). Перше фарбоване яєчко зберігають і при потребі використовують при підкурюванні хворого на пропасницю.

Рано-вранці, на перший день Великодня, перед тим, як іти до церкви, всі члени родини вмиваються крашанкою. Господиня хати наливає в миску води, кладе туди дві крашанки, а господар кидає срібну монету й усі по черзі вмиваються крашанкою. Вірили, що коли вмитися крашанкою, то будуть сильні, здорові, рум'яні, як крашанка червона, та багаті. Коли є дівчина на виданні, то вмивається першою і виймає собі одну крашанку, якою вмивалась. При цьому вірилось, що скоро по Великодні вона вийде заміж, буде здорова й щаслива. Найстарша доросла дитина, донька чи син, що вмивались останніми, — забирають, крім крашанки, й срібну монету.

На другий день Великодня по всій Україні святкується день Обливаного понеділка, коли молодь обливає зненацька одне одного водою. Цей обряд надавав сили Землі-матері, забезпечував дощі для родючості, урожай на полі та приплід тварин, давав здоров'я та силу людині, наближав омріяний шлюб для закоханих. Цікаво відбувався цей обряд на Гуцульщині. Дівчата в цей день дарували легіням (парубкам) галунки (крашанки) і сливки (писанки). Але не давали в руки, а ховали за пазуху. Легінь мусив якось, у жартівливій боротьбі, відібрати свій "подарунок". Якщо йому це вдавалось, то тоді він вів дівчину до крипиці чи річки і обливав всю водою.

Шкаралупи із свячених яєчок, разом із кришками від паски та іншими відходами, господиня обережно збирає, щоб ніщо не впало на долівку. Усе це, разом і з цілою крашанкою, потім закопується на межі ниви

або у городі, щоб дати свяченого і землі, охоронити хліб від бурі, зливи та граду.

У більшості місцевостей України, відразу після розговіння старші жінки й чоловіки йшли на цвинтар христосуватися зі своїми родичами. Там зупинялися біля могил рідних, розбивали об хрест крашанку й приказували: "Христос Воскрес! (татуню рідний чи нене рідна)!" Часом віддавали її бідній людині, а часом розкришували яйце на могилі у повній вірі, що після того, як живі підуть додому, то "родителі" або "рідняки", прилетівши у вигляді птахів, споживуть це. Зрідка закопували яєчко в могилу. Коли батьки за життя проклинали своїх дітей, чи діти вчинили якийсь гріх супроти батьків, то на Великдень вранці вони йшли до могили, клали свячену писанку чи крашанку, кусник паски та ще дещо, схилялись навколішки й стиха промовивши спершу "Христос Воскрес!", звертались потім до рідних із проханням простити й благословити. Тоді прислухалися до могили. Якщо в могилі загуде, то це означало, що батьки простили.

На Проводи, у першу неділю або понеділок після Великодня, український народ вшановував весняний культ предків як запоруку доброго року для урожаю та приплід. Родина йшла на цвинтар, щоб провести надгробну трапезу, або поминковий обід разом із душами померлих зі свого роду. Свячене яєчко відіграло при цьому дуже важливу роль. Господар чи господиня розбивали крашанку об могильний хрест, обкочували могили писанками і віддавали ці яєчка старцям, що було своєрідною жертвою.

Свячені писанки намагалися зберегти до наступної весни, бо вони виконували не тільки роль оберегів людини й домашніх тварин від хвороб, нещастя і лихого ока, а її господи — від грому й вогню, але й виконували магічно-ритуальні функції в інших обрядах. Наприклад, щоб забезпечити добрий урожай на ниві, господар виходив у поле на свято Юрія і котив писанку по зеленій пшениці, після чого закопував її у землю, щоб хліб був повний і не вилягав. Або підкидав крашанку вгору, висловлюючи побажання, щоб хліб родив такий високий, як високо підлітало яйце вгору. Виганяючи вперше худобу на пасовисько, селянин водив великоднім яйцем по спині корови-годувальниці

чи коня, примовляючи, наприклад: "Як яйце моє кругле та гладке, щоб і кінь мій був гладкий та ситий."

Писанки клали покійникові у домовину, якщо він помер під час Великодніх свят, а малим дітям — взагалі, незалежно від часу смерті. Писанку під час свят клали в ясла до корів та коней, щоб був добрий приплід та багато молока від корови. Писанкою христосувався пасічник з бджолами — з кожним вуликом окремо, а потім на два-три дні клав це яєчко під передній вулик. Лушпиння від свячених яєчок кидали на дах хати — "на щастя", і розкидали по грядках, щоб була гарна городина. Писанку клали в гніздо, в якому мали саджати квочку, а за хвилину виймали його і "підсипали" квочку. На Кубані, свячену писанку кидали під час пожежі у той бік, звідки був вітер, вірячи, що він змінить свій напрям. В інших місцях, — радили тричі оббігти з писанкою навколо пожежі, примовляючи певні заклинання. Парубок, отримавши писанку від дівчини, яку він таємно кохав, — прагнучи привернути її любов до себе, ховав писанку, щоб ніхто не побачив. Були писанки, що символізували або приворожували кохання. Тож у деяких місцевостях невдахи-закохані звертались до баби-ворожки і вона "качала" такою писанкою на голові хлопця чи чоловіка, щоб привернути до нього дівчину чи жінку і навпаки. Бездітні жінки, щоб діждатися дитини, три роки підряд мусили писати по дванадцять писанок і роздавати їх дітям. Якщо в родині була дитина, яка померла нехрещеною, то глава роду роздавав на Великдень у церкві писанки, зроблені у Великий Четвер, щоб люди пом'янули безгрішну душу.

Навіть яйця, які вживались до випічки паски, були носіями певного символічного навантаження. В Західній Україні, у великодню суботу шкаралупу з них викидали на річку, щоб дати знати Рахманам про Воскресіння Христа. При цьому мовчали, опустивши голову, або повільно промовляли: "Плиньте, плиньте у рахманські краї, про Великдень сповістіть." У Центральній та Східній Україні у воду, "для Рахманів", кидали першу шкаралупу від свяченого яйця. Звичай цей зберігся аж до початку ХХ століття. (У сказанні про Рахманів оповідається, що десь далеко живуть блаженні люди — Рахмани, які моляться за нас, гріш-

SIPCO FUTURE FUELS

*Доставка Оливи
Повна 24 годинна обслуґа пачей*

ENERGIES LTD.

*Незалежний Представник LENNOX
Уповноважений Представник CONSUMERS GAS*

232-2262 * 233-4820

83 SIX POINT ROAD
TORONTO, ONTARIO, CANADA M8Z 2X3

ROCK OF EUROPE INC.

ПАМ'ЯТНИКИ з УКРАЇНИ
Поліровані в Канаді
Гуртові ціни
Телефонуйте та заходьте
232-1250

90 Advance Road • Toronto, Ontario
з кожного проданого пам'ятника
даруємо \$100
на Фонд Дітей Чорнобиля
Division of Sipco Oil Ltd

них, але не мають свого літоч'ислення, тому ми повинні повідомляти їх про те, коли Христос Воскрес.)

Великодні яйця, за поліфункціональністю, поділяються на обрядові, для розговіння, ігрові, декоративні тощо.

Ігрові крашанки призначались для забави дітей та молоді, починаючи з другого дня Великодня. З ними проводили ігри: "навбитки", або "цокання-товкання" (з двох граючих виграє той, у кого яйце після ударяння одне об друге залишається цілим; він же забирає собі надбите яєчко, яке називається "битка"); "навкатки" (необхідно з відстані влучити у яйце, котячи своє по землі); "скочування з горбочка" (коли з маленького горбочка діти по черзі спускають злегка яєчко так, щоб воно скотилося до тих, котрі розташовані внизу; якщо воно зачепило кілька, то гравець забирає їх собі як нагороду, якщо ж не зачепило жодного, то воно вважається програним і залишається внизу, разом з іншими яєчками). Є ще й інші ігри, як "схованки", "загадкові міньки" тощо.

Ось деяка символіка писанкового орнаменту. Двадцятипроменеве сонце нагадує нам про дванадцять місяців у році; "кривулька" знаменує нитку життя; "сосонки" втілюють дерево життя; "горошок" говорить про плідозачаття, з якого починається ріст; лінії "безконечника" — філософська думка про безконечність світу, життя й розвитку; "ромб" — символ родючості; знаки сонця, води і землі на одній писанці — триєдині джерела життєдайності; "спіралі" — узагальнюючий шлях розвитку світу; "сорококлинці" або "сорок гілок" чи "сорок клинців" — священні числа, які охоплюють все життя та діяльність людини, від народження до смерті, але їх можна пояснювати і сорокаденним постом або існуванням сорока святих мучеників.

Фарби також відіграють знаменну роль. Червоний колір уособлює радість життя, любов, а для молоді — надію на одруження; присвячується він *сонцю*. Жовтий колір знаменує урожай на полі і присвячується *місяцеві та зорям*. Блакитний колір — це купол неба, повітря, а магичне значення — *здоров'я*. Зелений колір — це символ *весни*, воскресення природи, росту. Бронзовою фарбою прославляють матінку — *Землю*, закликають її до багатої віддачі людині-трудівниці. Чорний з білим колір — це вшанування *померлих душ*, подяка їм за оберігання як членів родини, так і добробуту господарства. Якщо ж писанка писалась кількома кольорами, з відповідними знаками-символами, то її можна читати як книгу.

Отож, коли ми даруємо одне одному писанку, то й бажаємо того, що потрібно тій чи іншій людині: молодій дівчині чи хлопцеві подаруємо писанку зі знаками життя, весни та яскравим забарвленням; господареві — з сонячними знаками, "сорока клинцями", чи знаками землі; старшій людині подаруємо писанку з "небесними воротами", побажаємо здоров'я, а дитині дамо яскраву писаночку з якимось одним простим символом — зображенням молодого травинки, пташки або рослини.

Чи згадаємо ми значення дохристиянської писанки, яка набирала оберігальної функції для наших пращурів, чи говоритимемо про сьогоднішню, великодню

писанку-крашанку, яка стала символом віри у Воскресення Ісуса Христа, всепрощення і нової радості — всі вони є нашим безцінним надбанням, скарбницею духовності українського народу. Бережимо її.

Використана література:

Антонович, Є. А. та інші, Декоративно-прикладне мистецтво. — Львів (Світ), 1992.

Боровський, Я. Є., Світгляд давніх киян. — Київ (Наукова думка), 1992.

Гнатюк, В., "Знадоби до української демонології", II. Етн. Зб. НТШ, II, V.

Килимник Степан, Український рік у народніх звичаях в історичному освітленні. Том III (весняний цикл). — Вінніпег-Торонто, 1962.

Кордуба М., Писанки на Галицькій Волині, Львів, 1899.

Куліш, П., Записки о Южной Руси, II.

Матеріали до українсько-руської етнології, том III.

Мицик, Вадим, Духовні висвітлені генія: у журналі "Українська культура", 1991, ч. 3.

"Основні елементи...", Прага, 1927.

Рыбаков Б. А., "Язычество древних славян", М., 1981, с. 76.

Рукопис Чепи з 1776 р., "Кієвс. Стар.", 1892, I.

Сементовський, "Малоросійські і галицькі загадки", 1851.

Сумцов, М. Ф., Культурні переживання. — "Кієвс. Стар.", 1889, VII.

Сумцов, Писанки. — "Кієвс. Стар.", 1891, V.

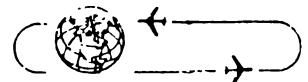
Українська загальна енциклопедія, том III (видаання "Рідна Школа", Львів-Станіслав-Колюмия, рік 1930-1935).

Українська минувшина. Ілюстрований етнографічний довідник. — Київ (Либідь), 1993.

Франко, І., Приповідки, I.

Щербаківський, В., Праці Українського Історично-Філологічного Товариства в Празі, 1926.

DOMAR TRAVEL & TOURS LIMITED

2985 Bloor Str. West, Toronto, ON, Canada M8X 1C1
Tel.: (416) 236-7546 Fax: (416) 236-7547

ВАСИЛЬ ДОМАРЕЦЬКИЙ, власник бюро, пропонує клієнтам наступні послуги:

- ✎ поїздки в Україну індивідуально або в складі туристської групи з провідником;
- ✎ квитки на різні авіакомпанії в усі частини світу;
- ✎ оформлення запрошень для приїзду до Канади рідних та знайомих;
- ✎ придбання квитків для відвідувачів з України;
- ✎ аскурація для подорожуючих та відвідувачів з України та інших країн;
- ✎ доставку долярів в Україну.

Просимо заходити до бюро особисто або полагоджувати справи по телефону, а Вам завжди буде надана ввічлива та професійна обслуга.

Св. п. РЕДАКТОР МИХАЙЛО ТИТОВИЧ СМИК

Місяць лютий — лютий не тільки своїми морозами й палестами депресивності. Він лютий передовсім тим, що забирає з-посеред нас найбільше творчих людей, як це слушно підмітив Євген Маланюк. Першого лютого 1995 року помер у Детройті на 80-му році життя редактор офіційного УДРП — одної з кращих наших демократичних газет "Українські вісті" — Михайло Титович Смик. "Українським вістям" він дослівно віддав 16 років тяжкої, невтомної, завжди виваженої й часто невдячної праці, віддав решту свого нелегкого життя.

Св. п. Михайло Смик народився 1-го грудня 1915 року в Петровому — пізнішому районному центрі Кіровоградської області. До більшовицької революції його батько був мировим суддею й депутатом від Петрівської волости в якомусь Олександрійському повітовому управлінні. Цього вистачало, щоб нова "робітничо-селянська" влада затаврувала всю родину Смиків як "соціально непевний елемент", цим змусивши її тайком покинути рідну хату й пробувати "загубитись" в одній з недалеких криворізьких копалень.

У Кривому Розі молодому Михайлові пощастило (не дивлячись на триразове виключення як "соціально небезпечного") закінчити Робітфак Гірничого інституту. Але, щоб учитись далі, довелося тікати від донощиків аж до Харкова, де витримав конкурсний іспит на Аеро-синоптичний відділ Харківського гідро-метеорологічного інституту. Та вчитись там довго не довелося, бо як син службовця і не комсомолець одержати стипендії не зміг. Мусів прийняти учительську працю в Балаклії, опісля на Криворіжжі. Станціонерно і заочно закінчив три курси Історичного Факультету Одеського Педагогічного інституту. Закінчити четвертий курс перешкодив призов до армії. Під час війни попадає до німецького полону, де відомо як поводитись німці з радянськими полоненими.

Після капітуляції Німеччини, Михайло Смик, як і багато інших, відмовився повертатись "на рідну" і подолавши всякі перешкоди, прибув у табір переміщених осіб в Ганновері. Там зустрів знайомого з передкапітуляційних часів сотника армії УНР, який вислав його з відповідним документом, як представника Українського Червоного Хреста в т. зв. польську окупаційну зону, де було в той час чимало українців, яким загрожувала репатріація. Польське командування дозволило М. Смикові видати українцям посвідки, в яких було зазначено, що вони перебувають під захистом Українського Червоного Хреста, а тим самим не підлягають репатріації до СРСР.

В 1951 році Михайло Смик приїхав з дружиною Аполінарією до США в околиці Піттсбургу, а через рік родина Смиків виїхала на постійне до Детройту. Там він відразу включився в українську громадську працю. Крім заробітної роботи в General Motors (спочатку як кресляр, пізніше як старший конструктор), Михайло Смик деякий час був адміністратором, згодом редактором газети "Український Прометей", понад двадцять років був директором школи українознавства, очолював осередок УРДП, був активним у праці Товариства Прихильників УНР, Товариства Прихильників ОДУМ-у й найбільш репрезентував українську православну громаду Детройту в різних загальноукраїнських комітетах та заходах.

З 1978 року, з перенесенням "Українських вістей" з Німеччини до Детройту, став незмінним і незамінним їхнім головним редактором, працюючи часто без можливості взяти одніотижневу чи двотижневу відпустку в році. Того ж року автор цих рядків вдруге взяв на себе тягар редагування журналу "Нові Дні" і між нами нав'язалась переписка чи й телефонні розмови, передусім в справі різних матеріалів, щоб не дублювати їх в "Українських вістях" і "Нових Днях", бо ж у нас понад 50% цих самих читачів і передплатників. Повинен ствердити, що між нами ніколи не виникало якихсь непорозумінь чи конфліктів ані в справах видавничих, ані в політичних. Ми завжди співпрацювали в згоді, як ті Франкові каменярі, які правильно зрозуміли сміливі ідеї Івана Багряного й уперто "Лупали сю скалу" й рівняли правді путь до незалежної і вільної української держави, хоч:

*"...Кожний з нас те знав, що слави нам не буде,
Ні пам'яті в людей за сей кривавий труд,
Що аж тоді підуть по сій дорозі люди,*

*Як ми проб'єм її та вирівняєм всюди,
Як наші кості тут під нею зогнутьь."*

Спасибі ж Тобі, Товаришу-брате, за Твою до-
голітню стійкість, послідовність і часом навіть упер-
тість в праці для рідного народу, для Батьківщини!
Спасибі й Твоїй вірній дружині Аполінарії і синам, і
донці, що завжди Тебе розуміли і допомагали Тобі!

Мар'ян ДАЛЬНИЙ

50-річчя "УКРАЇНСЬКИХ ВІСТЕЙ" ТА УРДП-УДРП

Українська Демократично-Республіканська Пар-
тія (УДРП) та Фундація ім. Івана Багряного запрошу-
ють на відзначення 50-ої річниці газети "Українські
вісті" та партії УРДП-УДРП, що відбудеться 1-го і
2-го липня 1995 року на одумівській оселі "Україна"
коло Лондону в Канаді, всіх теперішніх і колишніх
членів УРДП-УДРП та її прихильників і симпатиків,
працівників, кольпортерів, читачів, дописувачів і жер-
твовдавців "Українських вістей", журналу "Нові Дні",
"Молода Україна", Фундації ім. Ів. Багряного, членів
СУЖЕРО, ДОБРУС-у, ОДУМ-у, Товариства Одумів-
ських Приятелів, всю українську громаду Америки й
Канади та всіх заоксанських країн.

В суботу, 1-го липня відбудеться святочна зустріч,
виставка газети "Українські вісті" за 50 років та о 5-ій

годині вечора бенкет з привітаннями, короткими виступа-
ми доповідачів, мистецькою програмою та вечерею. В
неділю, 2-го липня відбудеться Одинадцятий ювілей-
ний з'їзд УДРП. Від 8 до 10 години ранку реєстрація
членів УДРП з Австралії, Англії, Німеччини, Канади,
США та інших країн. Далі йтимуть звіти керівництва
УДРП, працівників газети "Українські вісті", управи
Фундації ім. Ів. Багряного, дискусія над звітами та
діяльністю партії, доповідь голови УДРП д-ра Михайла
Воскобійника, вибір управи та інше.

Докладні інформації про готелі, доїзд до оселі
можна буде дістати в управ Крайових Комітетів УДРП,
осередків УДРП чи дзвонити за додатковими даними в
США на телефони: (708) 259-9207 або (612) 377-4031.

Привітання, думки, поради та пожертви на прове-
дження 50-річчя заслуженої газети "Українські вісті"
та партії УРДП-УДРП шліть на адресу:

Bahriany Foundation Inc.
811 S. Roosevelt Avenue
Arlington Heights, Ill. 60005 USA

**ЧИ ВИ ВІДНОВИЛИ
СВОЮ ПЕРЕДПЛАТУ?**

SO-USE CREDIT UNION STUDENT SERVICE

Our unique STUDENT SERVICE* no-fee banking package provides Ukrainian post-
secondary students with worry-free financial assistance, including:

\$100 in So-Use Credit Union shares
Daily interest, No-charge chequing account
So-Use automated banking Membercard
with Interac and Direct Payment access
\$500 Line of Credit
So-Use Mastercard
So-Use Voice - Bank by phone
Scholarships

Call our Member Service Officers for details
of the SO-USE STUDENT SERVICE*

*Some conditions apply.

SO-USE CREDIT UNION BRANCHES

TORONTO
OSHAWA
MISSISSAUGA
So-Use Voice

2265 BLOOR ST. W.
31 BLOOR ST. E.
26 EGLINTON AVE.

(416) 763-5575
(905) 432-2161
(905) 568-9890
(416) 760-9940

"УКРАЇНА — НЕ БАНКРОТ"

Інтерв'ю з Головою ВР України Олександром Морозом

— В травні Ви говорили, що перетворення землі у товар було б злочинним перед народом. Проте нині земля стала реальним товаром. Чи найближчим часом це непросте питання буде законодавчо врегульоване? Чи Ви надалі стоїте на позиції, що земля не може бути предметом купівлі-продажу?

— В Україні існує право приватної власності на землю, визначене законом. Я писав цей закон. Існує також земельний кодекс, співавтором якого я є. В Україні 25 відсотків земель не належить ані державному, ані колективному сектору. Тому говорити, що Мороз проти приватної власності на землю — некоректно. Законом про фермерське господарство передбачене право повної реалізації власності на землю як товар. Громадянин може володіти, використовувати та розпоряджатися землею, себто передавати її й продавати. Але відповідно до закону про фермерське господарство, це право набирає чинності після 6 років використання земельної ділянки. Оскільки перші фермери появились 3 роки тому, тому про продаж землі можна буде говорити реальною шойно за 3 роки.

Але в нинішній ситуації, коли немає власних грошей, коли спотворений валютний курс, коли суцільний дефіцит товарної продукції, земля стає єдиним капіталом. Я вважаю, що робити нині землю предметом купівлі-продажу було б злочинним перед державою та перед суспільством.

Що стосується права реалізації приватної власності на присадибні ділянки, на ділянки під дачні й гаражні кооперативи, то це право визначене законом і реалізується. Там потрібні, однак, уточнення. Нині біля Києва земля коштує величезні гроші. Виходячи з наявної ситуації, вважаю, що умови продажу цієї землі вимагають законодавчого визначення. Держава повинна встановити ліміти цін на таку землю. Умовно кажучи, не менше 10 тисяч доларів за гектар. При продажу такої землі держава повинна брати відповідне мито, щоб мати з цього вигоду.

— В Україні до гострих нині належать питання, пов'язані з СНД. Багато політиків висловлюють думку, що підписання Україною МЕК сприятиме трансформації СНД в нове наддержавне утворення. Як Ви дивитеся на цю проблему?

— Це важке питання. Перш за все за обсягом. Але я спробую на нього коротко відповісти. МЕК — це сьогодні для нас життєва необхідність. Наша економіка на 80 відсотків, а в окремих галузях повністю, інтегрована в економіку Росії. Ми випускаємо тільки 5 частину готової продукції, а все інше — це технічні компоненти. Якщо

Олександр Мороз

закривати очі на це і не регулювати наші стосунки через інститути на зразок МЕК і не створювати якісь міжпарламентські групи чи міжпарламентські асамблеї з метою адаптації законодавства, то треба бути несерйозним політиком або політичним спекулянтом. Я думаю, що МЕК має перспективу.

— Не менш гострим і дискусійним від попереднього є питання щодо вступу центрально- та східноєвропейських країн у НАТО. Чи допускаєте Ви можливість участі України в НАТО?

— Це питання болюче і я не хотів би його нині викладати, бо розумію, що кожне слово важить дуже багато. За моїм глибоким переконанням, в НАТО не потрібна ні Україна, ні Росія. Я зустрічався з генеральним секретарем НАТО

Клясом і ми цю тему обговорювали. Я знаю, що політики в Польщі хочуть реалізувати своє бажання входження в НАТО, але там спрацює дещо інший інтерес. Він викликаний внутрішньою ситуацією в Польщі, гарантією стабільності на майбутнє. Це, мабуть, можна зрозуміти, хоч це не може нас залишати байдужими. Виникає низка питань: на якій основі, з якими гарантіями для інших держав відбудеться входження Польщі в НАТО.

Інститут такий як НАТО вирішує проблеми, передбачені його статуту і для держав, перш за все самого НАТО. Але використовувати частини НАТО, скажімо, в Сомалі, чи то в Сербії — вкрай неправильно.

У розмові з Клясом я запитав його, як він дивиться на те, щоб скорочувати НАТО, можливо міняти його функції. Пан Кляс відповів, що керівництво НАТО ще не підійшло безпосередньо до цього питання, бо сили колективної оборони в системі НАТО виконують важливу функцію стабільності. Принаймні в державах, які є членами НАТО. Я тоді запитав його, чи це означає, що у випадку, коли інші держави на основі принципів колективної оборони будуть гарантувати свою безпеку, то НАТО не буде виступати проти цього.

Виявляється, НАТО в принципі не проти, тільки треба дивитися куди така система спрямована, як все буде розвиватися. Коли ми, візьмемо Європу і Азію, подивимося, де був Варшавський договір, де було НАТО, то побачимо, що коли НАТО буде наближатися на схід, де знаходиться Україна і Росія, то це зовсім байдужим нас залишати не може. І Росію теж. Якщо, скажімо, Україна піде в НАТО, то виникне питання, як на це реагуватиме Росія. Я думаю, що вона буде реагувати. У неї є для цього достатньо можливостей. А якщо Росія увійде в НАТО, тоді відразу виникне питання: навіщо потрібне НАТО?

Таким чином, я роблю висновок, що ні нам, ні росіянам не вдасться бути в НАТО. І не треба політикам

забивати собі голови такими проблемами. А ось, потрібно співпрацювати та в цілому розглядати завдання, перспективи розвитку НАТО та її структур. Але це вже входить у контекст загальносвітової політики.

Якщо Польща увійде в НАТО, то я хотів би, щоб була дотримана умова, що на її території не будуть розміщені об'єкти НАТО. Думаю, що й поляки цього хочуть.

— Ви є одним з трьох перших мужів держави. Чи поділяєте тезу, що Україна, нібито, є державою-банкротом?

— Я ніколи не вживав цієї тези. Я вважаю, що ми повинні бути дуже обережні у висловах. Україна — не банкрут! Україну роблять банкрутом. Україна — могутня держава з колосальним потенціалом. Я переконаний, коли б ми робили реформи на основі економічних засад, які в червні були затверджені Верховною Радою, то вже нині люди відчували б, що світає і вони почали б працювати. Вони б повірили, що чесна праця винагороджується і дає можливість для достойного життя. Але ми пішли дещо іншим шляхом.

Сьогодні не можна відкидати того, що вже зроблено, бо є якісь незворотні процеси. В теперішній ситуації не можна також розпочинати гризню між гілками влади. А тому треба знаходити найоптимальніші варіанти рішень. Я тим займаюсь і буду займатись. Тому ще раз наголошую, що Україна — не банкрут. Незважаючи на те, що вона доведена до такого стану, що сьогодні єдиною умовою закупки енергоносіїв є реабілітаційний кредит з боку міжнародних структур.

— Але вічно не можна жити у борг. Треба думати про його повернення.

— Я думаю, що нині у нас є можливість повністю розрахуватися за борги. Загальний борг України становить біля 7 мільярдів доларів. У порівнянні з боргами, які мають інші країни, — це невелика сума. Експортний потенціал України становить понад 15 мільярдів доларів на рік. Це свідчить про нашу перспективу. Представники міжнародних фінансових структур говорять, що вони можуть бути спокійні за рух своїх капіталів.

На нашу заборгованість куди більший вплив від торгових стосунків мала курсова політика.

— Дякую Вам за розмову, пане Голово.

Мирослав ЛЕВИЦЬКИЙ

Едім БОГАЦЬКА

ПРИВАТНІ НАВЧАЛЬНІ ЗАКЛАДИ В УКРАЇНІ — ПЕРШІ ВИСНОВКИ НЕВТІШНІ

На початку осені 1993 року на хвилях українського радіо пролунало повідомлення, яке порадувало, мабуть, багатьох прихильників реформ в освіті: "Цього року в Рівному відкрив двері новий вуз, що отримав назву "Науково-консультаційний центр Міжнародної академії педагогічних наук". Цей вуз — комерційний, отож — платний: за рік навчання необхідно заплатити понад мільйон карбованців. Але, незважаючи на досить таки кругленьку суму, бажаючих здобути спеціальність у Науково-консультаційному центрі виявилось чимало. Стимулом для них є, очевидно, заповідний диплом міжнародного зразка, що його отримуватимуть випускники академії. Центр готуватиме спеціалістів високої кваліфікації з педагогічно-психологічного, комерційного, медичного та юридичного циклів."

Почув це повідомлення дядько в селі або в районному центрі, продав останню корову й відправив сина або дочку на навчання до нового, престижного вузу, сподіваючись, що там його навчать, дадуть міжнародний диплом і не буде дитя все життя місити чобітьми болото в рідному селі.

Таких і подібних об'яв нині багато з'являється в Україні: приватних навчальних закладів розвилось, хоч греблю гати, а чи поліпшилося навчання?...

Прокоментувати цей широкомасштабний процес "приватизації" освіти кореспондент УІС попросив заступника міністра освіти України Віктора Невесенка. І з'ясувалося ось яка картина.

У законі про підприємництво перелічено дозволені ним види послуг і робіт: комерційна, посередницька діяльність, а в кінці написано "та інше". І от під те "та інше" підприємливі люди почали створювати приватні навчальні заклади. За неофіційними даними, в Україні їх нині нараховується майже 2 тисячі, в тому числі понад 200 — вищих. Останнім часом приватні заклади створюються навіть у селах: приміром, у селі Довге Закарпатської області відкрито вищий навчальний заклад.

Міністерство освіти не виступає проти приватних навчальних закладів — повинна бути конкуренція, але, наголошує заступник міністра освіти, вона повинна бути чесною, а навчання — якісним. А для цього повинні бути витримані необхідні умови.

Як показали перевірки, здійснені Міносвітою, необхідні умови витримані далеко не завжди. Часто-густо ці заклади не мають елементарного: гуртожитків немає, студенти соціально не захищені, лекції впродовж одного дня читають в різних кінцях міста. І ніхто не несе відповідальності на відміну від державних закладів освіти, які зобов'язані довести навчання до кінця, видати диплом; у більшості вузів є обов'язок надати випускникові роботу.

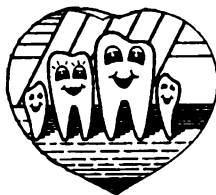
Першими питання щодо приватних вузів підняли військові комісаріати — Міністерство оборони ніяк не могло з'ясувати: студенти приватних вузів мають право на

ВІДОМА ДЕНТИСТИЧНА КЛІНІКА

д-ра ЯРОСЛАВА ШУДРАКА

Дає якісну професійну обслугову.

DR. J. SHUDRAK
AND ASSOCIATES

1555 Bloor St. W.
(на захід від вул. Dundas)
TORONTO, ONTARIO
M6P 1A5

Приймає за телефонним
домовленням і в нагалих
випадках!

Тел. 532-3002

відстрочку від армії чи ні? Нарешті визначили: якщо в Державному реєстрі освіти немає такого навчального закладу, то чого ці люди не йдуть служити в українську армію? У відповідь пролунало навіть таке пояснення: "Ми маємо ліцензію на освітню діяльність з Москви". Цікаво, як це Росія без погодження з Міністерством освіти України відкриває тут свої навчальні заклади?

До Міністерства освіти неодноразово приходили на розбір з конфліктами, пов'язаними з оплатою навчання. Нерідко у контракт між приватним навчальним закладом і студентом були записані дискримінаційні щодо останнього умови.

Нині з'явилося багато підприємливих людей, які зрозуміли, що на цьому можна швидко зробити гроші. Вони почали обіцяти "міжнародні дипломи", "національні українські" й таке інше. Йде потужна реклама в пресі. І ніхто не несе відповідальності за цей обман...

Зрозуміло, що такі приклади компроментують українську вищу освіту. Але, на жаль, багато людей вірять тим рекламам: бо "Міжнародний університет" чи "Національна Академія" звучить солідно. Тому з боку держави громадяни потребують соціального захисту від нечесних підприємців.

Керівники приватних закладів, розуміючи, що наближається час видавати дипломи, звергаються до Міносвіти щодо надання їм права видавати державний диплом. Міносвіти проаналізувало навчальні плани, викладацькі кадри, матеріальну базу цих вузів і з'ясувалося, що рівень викладання в більшості випадків нижчий, ніж у державних навчальних установах. Навіщо ж створювати те, що гірше від існуючого? Тому відповідно до Постанови КМУ "Про відкриття, реорганізацію та закриття навчальних закладів" кожний навчальний заклад, у тому числі й приватний, перед відкриттям має пройти ліцензування, а для діючих визначено термін ліцензування — кінець 1994 року. Тому зараз в міністерстві відбувається велика організаційна робота, щоб розібратися, хто є хто, розробити критерії та нормативи освіти й таке інше. Усіма цими питаннями опікується Управління акредитації закладів освіти.

За радянських часів в Україні не було системи акредитації, бо тоді все йшло з Москви: там вироблялися нормативні документи, визначалася кількість спеціалістів і т. ін. А після здобуття Україною незалежності стала зрозумілою необхідність створення державної системи: треба було визначитися з пріоритетами — кого, куди й скільки навчати, які прогнози на майбутнє. І щоб краще зорієнтуватися на виконання законів про освіту й про мови, міністерство почало перебудовувати всю систему...

Кожна нова справа, надто, коли вона є загальнодержавною, "тягне" за собою все нові й нові проблеми: виникла необхідність зробити перереєстрацію закладів освіти. Але оскільки досі такого реєстру не було, зараз він створюється, і заклади, котрі пройшли акредитацію (державні й недержавні), заносяться до Державного реєстру освіти. І це є зовсім новою для України справою.

Наступна проблема — відсутність освітніх стандартів. Міносвіти ретельно вивчає зразки американських, французьких, англійських стандартів, але використовує їх лише для орієнтації. Бо для України більше підходить

досвід країн Центральної Європи — Чехії, Румунії, Угорщини, тому що в них подібний рівень навчання і матеріальне забезпечення (для порівняння — в Англії на 5 школярів припадає 1 комп'ютер, а в Україні навіть вузи такого забезпечення не мають, тому, зрозуміло, такі нормативи закладати не можна).

Впродовж року Міносвіти аналізувало роботу 150 українських вузів і лише після цього розроблено державні критерії освіти.

Як наголосив Віктор Невесенко, не справдили сподівання на підвищення якості навчання більшість приватних ліцеїв та гімназій, які масово з'являються в Україні. Вони також мають пройти ліцензування.

Стосовно "приватизації" навчальних закладів перших ступенів, на думку пана Невесенка, ставлення до нього повинно бути особливо обережним. Улітку 1993 р. Віктор Невесенко побував в Англії, де мав спілкування з тими, хто свого часу були палкими прихильниками й пропагандистами приватних шкіл і ліцеїв. Нині вони виступають проти поділу на державні й приватні, через те, що діти, починаючи з 7 років, розуміють ці розшарування, коли одні йдуть у приватні, а інші — в державні школи. Це негативно діє на суспільство — створюються додаткові соціальні напруження. І першими зрозуміли загрозу ті, які були колись ініціаторами цієї справи.

(Скорочено.)

Д-р Олександр Костирко
приймає в Скарборо і Торонто

Dr. Alexandre Kostirko
Family Dentistry

3000 Lawrence Ave. East
Suite 3306, Building B
Scarborough, Ont. M1P 2V2
Tel. 438-6747

2 Jane Street, Suite 505
Toronto, Ontario
M6S 4W3
Tel. 766-2853

**УКРАЇНСЬКА КНИГАРНЯ
WEST ARKA
BOOK & GIFT STORE
ОЛЬГА І АНДРІЙ ЧОРНІЙ
і син АНДРІЙ — власники**

- Книжки, журнали, газети, пластинки, машинки до писання.
- Різьба, бандури, вишивки, полотна і нитки до вишивання.
- Обруси і полотна з українськими зображеннями в гуртовій і роздрібній продажі.
- Біжутерія, кераміка і кришталі.
- Висилки пачок до всіх країн.

"ВЕСТ АРКА"
2282 Bloor St. W., Toronto, Ontario M6S 1N9
Tel. (416) 762-8751

ЧОМУ ЦЕ ТАК?

(Інтерв'ю з Головою Української республіканської партії М. Горинем)

— Пане Михайле, в одному з інтерв'ю Ви зауважили: "всі ми родом з дитинства. Я виховувався у родині інтелігентних національно-свідомих селян. Змалечку пам'ятаю — у хаті на килимі висів золотий тризуб, ліворуч — образ святої Ольги, а праворуч — лик святого Володимира." Дід Ваш, як Ви говорили, був першим головою сільської управи часів ЗУНР-у (Західно-Українська Народна республіка) і зазнав переслідувань від польського уряду. Батько очолював читальню "Просвіта", керував осередком підпілля ОУН, тричі його заарештовували, а першого дня війни 1939 року засудили до розстрілу. Йому пощастило втекти під час бомбардування Львова. Мама Стефанія також була жінкою освіченою і шляхетною. Отож не дивно, що в такій родині Ви уже в семирічному віці знали, хто Ви є, хто такий Шевченко, хто вороги і якою є Україна. У тій простій селянській хаті наслухалися і про колективізацію, і про голод, і про репресії на Великій Україні, знали, хто посилав муравйовське військо на Київ, і не убачили різниці поміж Леніном і Сталіном... Як на мене, пане Михайле, оця скупа біографічна довідка становлення українського дисидента, подальші шляхи уже конкретної боротьби з "імперією зла", виводить Вас у ряд найвизначніших борців ХХ століття за свободу, як то, скажімо — Лук'яненко, Манделя, Сахаров, Валенса, Гавел... Це, надіюся, дає мені право запитати Вас: імперія СРСР — розвалилася, але чи розвалилася насправді й назавжди?...

— Дякую. Ваш екскурс у біографію моєї сім'ї сприймаю як розповідь про ту чи іншу родину мого багатоглибкого народу. Що ж, як говорять: хто має вибір, той і муки спізнав. Якщо ж мова про імперію СРСР, то вона, вважаю, розвалилася насправді, але іще в одному-єдиному місці не зникла — у свідомості людей, щонайперше — посеред представників комуністичного шару нашого суспільства.

— Від цього, мабуть, нікуди не дітися: заспокійливо просте "учора було краще", мов червоний шмат матерії, закликає, як на мене, значну частину людей, не тільки комуністів, кидатися до порятункового поясу в океані українського беззаконня, невизначеності векторів виходу із економічної безвиході...

— Якраз на цьому "коніку" іще довго працюватиме російська політична еліта, яка дбає про відродження імперії від Тихого океану до Карпат. Звісно, сюди, як оберемок соломки, прихоплюють і Кавказ, і країни Балтії. Отже, упевнений, чисто психологічний фактор нашої залежності від колишнього імперського центру даватиме себе знати довго — можливо, не рік і не два, але краще повернімося до фактів — речі, як відомо, упертої. Росія, скажімо, має 200 мільйонів гектарів орної землі, а зерна продукує лише 90 мільйонів тонн. Щодо України, то вона з одного гектара збирає 40–45 тонн зерна. Чому так виходить? Чому Росія не займається освоєнням земель Ярославщини, а чи Нечорпозем'я? Таких "чому" можна викласти тисячі, але відповідь, виходячи із нашого історичного досвіду, одна — їй потрібні не свої освоєні землі, а —

чужі. Чуже національне багатство і чужі душі. Ог і сідає оця нація у сідло, і мчить тьма-тьмуша на усі боки світу, і гнобить. Ріє у чужих душах свою каналізаційну трубу — і животіє. Сьогодні вона "вирішує" проблеми з Чеченською республікою, але яким чином — світ оте бачить. Отже, знову у діях Росії нічого нового немає — їй, як видно, ніколи облаштовувати власний побут, власну землю та багатства. З іншого боку, визнаймо, що все-таки дивно була ця імперія — у ній не було заможного життя і жила вона, зрештою, гірше від народів Балтії чи України... Отже, мені прикро за того ж звичайного російського селянина, який є представником саме імперського народу, але не здобув того рівня життя і культури, що мав би мати народ пануючий.

— У такий час, коли сьогодні бідує і український народ, важливо, пане Михайле, була б ідея об'єднання всіх національно-демократичних та демократичних сил України, аби об'єднати наше розкидане й розкуйводжене суспільство навколо такої справи, як розбудова держави. На превеликий жаль, цього процесу не убачається... Чому це так?...

— А чому, питається, важко у дитячому садочку об'єднатися дітям, аби щось там вирішити гуртом, силою свого колективу? Одне дитя, як звикло, тягне в один бік, інше — у другий. Зрозуміло, у них відсутній життєвий досвід — вони просто діти і це — прекрасно.

Наша держава молода, вона стає українською у процесі становлення, важливе, що на засадах чи основі багатопартійності. Але наша багатопартійність має стільки ж років, скільки й державі. Зараз у нас створено десятки партій, видрукувано масу статутів, і це годі, коли саме поняття "партія" асоціюється у свідомості людей з КПРС, про яку ми увесь час розповідали анекдоти, а що вона являла собою насправді — знає кожен. Отже, як на мене, народ не сприймає поняття "партія". Та це не тільки наша біда. Скажімо, у Польщі, парламент заповнено стількома представниками різних партій, що вони, свого часу, не змогли домовитися, аби вибрати уряд громадянської довіри: кожна сила проштовхувала саме свою кандидатуру. І нам важко дійти згоди, оскільки для того, щоб об'єднати у єдиний модуль цілий феєрверк суперечностей, потрібен політичний досвід. У нас — молоді партії, молоді і їх керівники, які, на жаль, організовують свою роботу на рівні того ж дитячого садочка... Але бувають інші випадки. Скажімо, довгий час ведемо переговори про об'єднання УРП з Демократичною партією України, яку очолює політик Володимир Яворівський. І що? Він навіть не прийшов на наш з'їзд, аби запропонувати конструктивні заходи щодо спільної роботи. Виступ Павличка скорше за все, був чисто популістським, аніж діловим. Отже, коли Ви мене питаєте "чому" — відповідаю: "а тому"... При цьому хочу наголосити на одному історичному факті: свого часу Євген Коновалець таки зумів у підпіллі об'єднати декілька молодіжних організацій і утворити ОУН. Я вважаю, що це був для України іще малооцінений нами історичний крок, вікопомне досягнення Коновальця! Отже, організаційний талант на-

шого полководця був насправді феноменальним, чого бракує багатьом керівникам різних політичних сил на Україні. Хочете, тих же продовжувачів непорозуміння, якими славляться дії діточок із дитячих садків... Жаль мені, звичайно, та що вдієш?...

— У Росії, як відомо, багато демократичних сил об'єдналися навколо колишнього ідеолога ЦК КПРС Яковлева, об'єднатися ж навколо першого Президента Кравчука — українські сили не бажають. Мовляв, у нього комуністичне минуле...

— Я мушу сказати, що тут повинні діяти дві сили: з одного боку, ставлення політичних об'єднань до експрезидента та активна позиція самого Леоніда Кравчука. Президент став депутатом Верховної Ради. Навколо його обрання (чи наміру балотуватися) були різні думки. Одні вважали, що цього не треба було робити, інші — навпаки. Мовляв, це потрібно для того, аби Леонід Кравчук брав активну участь у політичному житті. Він провів декілька загальноукраїнських заходів: організував відкриття пам'ятника гетьману Іванові Мазепі чи, скажімо, очолив громадське товариство "Тарасові джерела". Отже, у нього є надія об'єднати під своїм крилом різноманітні політичні сили.

— Але чи є, пане Михайле, у Леоніда Кравчука своя програма для консолідації демократичних сил суспільства? З іншого боку, чи він сам хоче займатися цією непростю справою?...

— Поки що я не бачу якихось конкретних заходів, які б свідчили про те, що Президент цю роботу розпочав. З іншого боку, якщо він у своїй діяльності дотримується позиції Івана Плюща, який ретельно відвідує парламентські засідання, а поза них не веде активної політичної діяльності, то об'єднати сили йому не вдасться. Але, можливо, він прицілюється, можливо — вивчає ситуацію та настрої суспільства... Мабуть, він ще не прийняв найважливішого рішення: чи саме йому варто виходити на роль лідера національно-демократичних сил. Все це є можливим. А поки що, як то кажуть, вода собі стоїть — її ніхто не нуртує. Побачимо, що буде завітра.

— Звичайно, це справи делікатні, але, як на мене, Президент не виявив активної позиції якраз очередавдверту брутальність поведінки у діях того ж, скажімо, Хмари...

— Справді, Хмара належить до тих сил, які називали Президента зрадником, ворогом українського народу, але, як відомо, саме на Тернопільщині, незважаючи на потуги "хмарівців", Кравчук упевнено переміг на виборах до парламенту. А сьогодні вони скромно мовчать. І це тоді, коли Президент Кучма проголошує ідею двомовності, створення євроазійського простору і т.п. Уявімо собі, якби їх виголосив Кравчук! Його б розтерзали ті ж хмарівці! Що ж стосується Кучми, то вони мов у рог набрали води — мовчать. Тут багато чого дивного: проголосивши свої президентські ідеї, Кучма навіть зберіг при цьому прихильність певної частини суспільства... На своєму боці, як виходить, має і хмарівців... Оце, вважаю, якась магія, що і по сьогоднішній день мною не розшифрована і не розгадана. От які дива!...

— Що ж, як бачу, без роботи Вам не сидіти. Бажаю всього найкращого. Дякую за розмову.

Інтерв'ю вів Михайло ГРИГОРІВ

Firchuk's

Де б ви не звернулися скрізь одержите допомогу і ширшу пораду, як найвигідніше відправити посилки, гроші, ліки, харчові пакети і побутові товари в Україну, а також полагодуємо складові справи.

КРАМНИЦЬ *Firchuk's*

610 Queen Street West
Toronto, Ontario M6J 1E3
Tel: (416) 364-5036
Fax: (416) 364-3864

2975 Dundas Street West
Toronto, Ontario M6P 2Z1
Tel: (416) 766-2101

293 Ottawa Street North
Hamilton, Ontario L8H 3Z8
Tel: (905) 549-2005
Fax: (905) 549-2005

992 Main Street
Winnipeg, Manitoba R2W 3P7
Tel: (204) 586-7094
Fax: (204) 586-7094

АГЕНТИ *Firchuk's*

Arka Book Store
Thunder Bay, Ont.
Tel: (807) 623-0631

Europa Electronics
Calgary, Alta.
Tel: (403) 277-2180

Sonia Bryl Hudym
Regina, Sask.
Tel: (306) 757-9196

Yuri International Enterprise
Cheektowaga NY
Tel: (716) 685-1505

Paul's Music & Book Supply
Saskatoon, Sask.
Tel: (306) 244-6072

Ukrainian Treasures
St. Catharines, Ont.
Tel: (905) 935-7778

Orysla's Ukrainian Boutique
Yorkton, Sask.
Tel: (306) 782-2800

Polcan Trading
Oshawa, Ont.
Tel: (905) 435-5210

ПОДЗВОНІТЬ НА БЕЗПЛАТНИЙ ТЕЛЕФОН СЬОГОДНІ
1-800-FIRCHUK

Купуйте продукти в наших крамницях

SWANSEA IGA SUPERMARKET

П. Божик і С. Станько — власники

- 2295 Bloor St. W. ● 199 Roncesvalles Ave.
 - 1094 St. Clair Ave. W. ● 1304 King St. W.
- TORONTO, ONT.

ДЕНТИСТ

Д-р ІГОР БАБИЧ

Dental Surgeon

подає свою нову адресу:

297 MAIN STREET NORTH
BRAMPTON, ONTARIO
L6X 1N5

Тел. 451-0227 або 453-0004

ІВАН СЕМЕНОВИЧ КОЗАЧОК 50-тиліття диригентства

Як швидко проходить час. Неначе це було так недавно, коли я познайомився з маестром Іваном Семеновичем Козачком. Молодий, привітливий, повний енергії та сповнений мрій. Таким він для мене був, таким залишився і до цього дня, не зважаючи на майже 50-тилітній проміжок часу.

І ось, цього року, сповняється 50 років його безупинної диригентської праці, яку він полюбив ще з дитинства. Якби я був хоч маленьким знавцем музики, то міг би багато краще про нього написати, але через незнання делікатного, витонченого мистецтва обмежуся тільки коротким переліком його диригентських здобутків за 50 років невтомної праці. Мене цікавили початки його захоплення музикою, а українською піснею зокрема, і я запитав його про це. "Не знаю", — відповів він, — "це почалося ще з дитинства. Може мені було 6–7 років, як я прислужував у церкві та прислухався до церковного співу, котрий я ще змалечку й полюбив. Пізніше співав у церковному хорі, відвідував музичну школу в м. Кременці."

Друга світова війна стала на перешкоді здобути кар'єру диригентства на Рідній Землі, але зараз же після капітуляції Німеччини у травні 1945 р. Іван Семенович приступає до свого улюбленого діла в австрійському місті Зальцбург, керуючи хором Церкви Св. Покрови, де настоятелем був о. Дмитро Фотій. Після два і піврічного диригентства в Австрії, виїжджає до Канади та поселяється в м. Лашін, Квебек, де з запалом береться до праці з церковним хором новоорганізованої громади Церкви Св. Юрія Переможця. Два роки диригує мішаним хором при т-ві "Просвіта" ім. Т. Шевченка в Поінт Сан Чарльз (Монтреаль) та п'ять років жіночим хором цього ж товариства на Вердон. Два роки білоруським чоловічим хором "Жалейка". Два роки мішаним Ювілейним хором для відзначення 1000-ліття Хрещення України–Руси, два роки чоловічим ансамблем "Мрія" при громаді Св. Покрови, три роки хором ОДУМ–у "Молода Україна" при цій же Громаді та два роки молодечим хором громад Св. Покрови та Св. Юрія Переможця "Молода Україна". Цей хор наспівав у 1971 р. платівку "Молода Україна", котра дуже швидко була розпродана, а попит на неї продовжувався і аж у 1990 році її перевидала касеткою фірма "Новина Продакшнс". Цей же хор, поповнений молоддю Катедральної Громади Св. Софії був Ювілейним хором в час святкувань 50-ліття Української Греко–Православної Церкви місійною округою Лашін–Монтреаль–Оттава. Вже 40 років керує Церковним хором громади Св. Покрови. З цим хором

видано платівку "Великий Піст" та "Архирейську Св. Літургію" очолену владикою Митрополитом Василем з хором Місійної Округи і платівку "Свята Літургія" з чоловічим хором "Мрія" при цій Громаді.

Вже 25 років диригує чоловічим хором "Україна" при монтреальській філії УНО, перебравши його після смерті бл.п. маестра Нестора Городовенка. Хор "Україна" наспівав касетку Служби Божої композиції І. С. Козачка саме у 25-ту річницю його диригентства з цим хором. Цю Службу Божу хор співав у всіх українських церквах (католицьких і православних) Монтреалю та Оттави. В цьому році Українська Православна Громада Церкви Св. Юрія Переможця в м. Лашін, Квебек святкуватиме свій 50-літній Ювілей і маестро І. С. Козачок, разом з диригентом хору цієї Громади п-ні Валентиною Кисленко, підготовляють хор до цих Святкувань.

Бажаємо дорогому маестрові здоров'я, сил, витривалості і Многих Літ славити Бога та сіяти любов до української пісні.

О. РОМАС

Для всіх українців і їхніх родин
у скорботний час місце Вічного покою.

ST. VOLODYMYR
UKRAINIAN CEMETERY

УКРАЇНСЬКИЙ ЦВИНТАР
СВ. ВОЛОДИМИРА

в Оквилл, Онт.

- Щороку спільна молитва й окремі поминки за душі тут спочилих.
- Дбайливий догляд Адміністрації та запевнена майбутність відносним міністерством Провінції Онтаріо через т.зв. "Вічний Фонд Українського Цвинтаря Св. Володимира"!
- Дві окремі Секції: УПА і Братства Дивізійників, прикрашені чудовими пам'ятниками.
- Порада і поміч в перенесеннях останків (праху) з інших цвинтарів–поховань!
- Ціни за місця–ділянки найнижчі в околиці! Добрий доїзд! Близький Дім Культури!
- За додатковими інформаціями просимо звертатися на число телефону:

Години — 9:30 до 4:30
БЮРО — (905) 827-1647

АНДРІЙ ЛАТИШКО — адміністратор

У ЯКИХ СЛОВАХ ПИСАТИ Г?

Більш як 75 років не вщухає боротьба між Г і Г в українській мові. На основі того, що вже усталилось, Борис Грінченко у своєму *Словарі української мови* (Київ, 1907–1909) дав місце грюм стам слів із літерою Г (серед них було дуже багато діалектних, уживаних лише в Галичині).¹ Звук /г/ відомий у нашій мові здавна. Напр., у XVI-му ст. його позначали сполукою двох літер КГ: кганок (1552), кгонгы (1577), кгвалг (1596)...² Траплялося й латинське G для передачі цього задньорязикового, зімкненого чи проривного дзвінкого звука.³

Мовознавці однозгідно твердять, що звук /г/ в українській мові вживається рідко. Звичайно заступаємо його — в широкому вжитку — звуком /г/, який має всі ознаки фарингального, щілинного дзвінкого звука.⁴ Себто у всіх чи майже у всіх словах, де за походженням чи в набутому звуковжитку міг бути звук /г/. Якщо в сусідніх мовах — польській та російській — звук /г/ природний, широко-вживаний, то для української мови він, можна сміливо сказати, нетиповий, бо вживається справді рідко, майже без винятку, у словах чужомовного походження. Чотири роки тому, подорожуючи по Україні, я занотував на Тернопільщині після розмови з однією дівчиною таке: "У того газди поржавіли всі цвяхи на ганку". Запитавши, чого не газди, вона усміхнулася й відповіла: "Наш стрийко ще й досі так каже". Йі було 20, а стрийкові — 65. Недавно на засміченій суржиком Донечині я почув /г/ замість сподіваного /г/: "в тій лавце нема гвоздіф". (Мені вдалося так повести розмову, що співрозмовець дав спонтанну відповідь на запитання: "Чи в тій крамниці є гвозді?" Я свідомо не вживав "цвяхи").

Як би там не було, всі погоджуються, що звук /г/, хоч і рідкісний в українській мові, просто необхідний у практичному спілкуванні мовців. Це зумовлене щонайменше грюма доводами чи пак доказами. Порівняймо відповідні слова у наступних реченнях (ці приклади стали вже хрестоматійними, без них просто не обійтися):

Ходити на гулі. — Мати на лобі гулі.

На кобзі грати. — Грати у в'язниці.

Московський гніг. — Гніг у газовій лампі.

Без літери Г та її правильної вимови відповідні слова були б неясні, незрозумілі, як і зміст речень змінений, сприйнятий, напр., ось так: "Мати на лобі гулі" (розважатися на лобі чи пак мати вечірку), "Грати у в'язниці" (виконувати щось на музичному інструменті чи грати в карти), "Гніг у газовій лампі" (тиск на щось у газовій лампі). Виходить справжня нісенітниця, якщо не цитування з ультра-модерністичної поезії. Попробуємо вдаватися до гомонімів; адже в нас є таке: мати (іменник) і мати (дієслово), долі (внизу) і долі (іменник, родового відмінку однини від доля), коса аж у трьох значеннях... Гомоніми в наведених реченнях із Г нічого не допоможуть! Зміст без відповідної літери буде, повторюю, змінений, навіть

спотворений, межувагимо з безглуздям (творити на лобі гулі, себто, як колись казали, вечорниці).

Маючи на увазі наведені вище три слова з літерою Г (гуля, гніг, грати), автори академічного видання *Сучасна українська літературна мова. Вступ. Фонетика* (Київ, 1969) слушно приходять до правильного висновку:

наявність протиставлень..., а також неможливість заміни /г/ іншими приголосними... дає всі підстави для того, щоб визнати /г/ окремою фонемою сучасної української літературної мови.

Ніби в унісон із цим правильним висновком, Борис Антоненко-Давидович слушно й доречно (як на радянські умови, дуже відважно, бо за вживання літери Г в тридцяті роки переслідували, навіть арештували) у своїй цінній статті "Лігера, за якою тужать",⁶ домагався поновлення Г, яке з наказу радянського уряду було вилучене з українського правопису в 1933-му р., коли цей уряд під проводом комуністичної партії в Кремлі, пародовбивчої мафії, почав розгром української науки, літератури й культури, як і нищення української нації взагалі. Відтоді радянський правопис для української мови у всіх його виданнях чи поправлених перевиданнях не має літери Г. З приводу цього серед студентів українського роду в діаспорі кружляє ось такий "фонетичний жарг", який передають із покоління в покоління: "Добре пообідавши, Ванька пішов та й приліг на ганку". І тут же не один правописник мигтю додавав: "Останнє слово помилково написане з малої літери. Треба — з великої!"

Лише в шістдесяті роки, за хрущовської відлиги, було поновлене /г/, але тільки для фонетичної транскрипції. Та й це робилося непослідовно, навіть у мовознавчих працях, де траплялося й латинське G, бо всі літери-відлітки Г старанно вишукували й нищили — як вияв націоналізму !!. Усе ж таки в колективному словнику-довіднику *Українська літературна вимова і наголос* (Київ, 1973), за редакцією М. Жовтобрюха, було допущене /г/, ясна річ, лише для літерного передавання.

Гадаю, потреба в літері Г доведена, бо звук /г/, як уже згадано, незаступний. Ярослав Рудницький мав повну слушність домагатися її поновлення, подаючи меморандум до Організації Об'єднаних Націй з приводу забороненої літери (щоправда, його щедра душа складала список слів із Г занадто довгий).⁷ Мовці всіх геренів України не випадково вживають цього звука — на Наддніпрянщині рідше, але в Галичині та в діаспорі частіше. Тому значною подією було вставлення Г в українську абетку в *Українському правописі* (видання 1990 і 1993 років). На жаль, до масового застосування Г не дійшло — через брак цієї літери в друкарських засобах. Перевіряючи доступні джерела, приходжу до рішучого висновку, що треба писати Г в таких українських (в т.ч. звуконаслідувальних) чи зукраїнізованих і широкоживаних словах:

I. СЛОВА З Г НА ПОЧАТКУ СЛОВА

(Основні й деякі похідні, зазначені поряд)

гава, гавеня, гавин, гав'ячий...
гавити (прогавити), загавитися...
гавра
гагара
газда, газдиня, газдівство, газдівський, газдовитий,
газдувати...
Галаган (прізвище)
гандж, ганджівний, ганджовитий, ганджувати...
ганок, ганковий
гарнітура
гвалт, гвалтівник, згвалтована, гвалтувати...
гевал
гедзь, гедзатися, гедзкатися, гедзик...
гегати, гекання геготати, геготання
гелгати, гелгіт, гелготання, гелготати, гелготун,
гелготуха
гердан
герготати, герготіти, гергіт, герготливий
Гжицький (прізвище) гигнути
гила, гилун гирлига
глей, глейкий, глеюватий
глянець, глянс
гніт, гнотик, гнотовий, гноття
гонга, гонговий
грати, гратниця, грагований, гратчастий...
Гренджа-Донський (прізвище)
гречний, гречність, гречно
гринджолі, гринджолія
грис, грисовий
грунт, ґрунтовий, ґрунтовно, ґрунтознавство,
ґрунтування, обґрунтований, підґрунтя,
гідґрунтовий...
гудз(ь), гудзуватий
гудзик, гудзичок, гудзикаря, гудзиковий,
гудзикуватий...
Гудзій (прізвище) гулий (безрогий)
гуля, гулька, гульовий, гулястий, гулюватий...
гума, гумовий, гумовик, гумка...
гуральня, гуральник
гусг

II. СЛОВА З Г ВСЕРЕДИНИ СЛОВА

(Основні й деякі похідні, зазначені поряд)

агрус, агрусівка, агрусовий...
джигун, джигунець, уджигнутий...
дзига, дзиговий
дзигарі, дзигарики, дзигарський...
дзиглик, дзигликовий
дриг, дригати, дригнути, дригіт, задриганий...
пігулка
прогавити, прогавлений
ремигати, ремигання
хуга, хугастий, хуговий

До цього другого списку можна додавати слова з Підкарпаття, також вузько-спеціалізовані слова, позичені з інших мов, але вже зукраїнізовані так, що не сприймаються як чужі. Якщо порахувати лише основні слова в обох групах, то набереться 50 слів. Коли ж додати й

зазначені похідні, то число майже потроїться. Наперед усуваючи можливі докори, хочу підкреслити, що це думка українця, який з дитинства жив в українському оточенні, вивчав і викладав українську мову понад 50 років, послідовно тримаючись нормативності слововжитку, свідомо уникаючи англійського чи іншого нашарування в діяспорі. Для мене ясно і безсумнівно: у наведених словах треба писати літеру Г і вимовляти звук /h/ як зімкнений, за іншим визначенням, проривний.

Тепер погляньмо на чужі слова, що вживаються в українській мові (деякі дуже часто). Без них не можна обійтися освіченій людині, зокрема в галузях географії та назвознавства й фонології. Вони просто необхідні в будь-якій професійній чи взагалі науковій діяльності. Які ж критерії застосовувати до засвоєння чужих слів? Б. Антоненко-Давидович наголошує в післяслов'і до своєї цінної книжки *Як ми говоримо*: "звертайтесь до позиченого, але з обов'язковою умовою — підпорядкувати його законам своєї мови".⁸ Це значить НЕ сліпо копіювати, а пристосовувати до української вимови та українських літер. Таким чином, у нас уживаються багато слів, зі звуком /h/, узятих із грецької (де панує Г) та з інших мов (де панує Г). Для прикладу взявши, всі наші правописи одноставно твердять, що в давніх запозиченнях із будь-якої мови пишемо Г замість ніби сподіваного звука /h/. Українська вимова підпорядкувала ті слова до своїх законів: географія, педагогіка, євангеліє... У сусідніх польській та російській мовах, навпаки, ці слова вимовляються зі звуком /h/, бо в них своя, відмінна від нашої вимова. Тепер уже не знайдемо таких диваків, що будуть вимовляти та ще й пропагувати географія, педагогіка, євангеліє... Останнім був Остап Грицай, що лише так вимовляв зазначені слова ще 1946–1947 років.

Інша справа з новими, недавніми запозиченнями, що мають в оригіналі звук /h/. Деякі мовознавці наголошують на тому, що в таких словах із чужих мов лагінське Г треба незмінно передавати українським Г. Але де провести межу між давніми й новими запозиченнями? На жаль, такої межі не можна визначити з абсолютною точністю та чи й треба це робити? Якщо наймення Гергард(т), Гете, Гонгора... назви гол, гольф, танго... не викликають сумніву щодо написання їх із Г, то багато інших чужослів можуть одним подохатися з Г, а другим, що тримаються законів української вимови, — із переходом Г в Г: колеґа → колеґа, ориґінальний → оригінальний, редагувати → редагувати і т.д. й т.п. Кожен мовець матиме повну слушність зі свого власного погляду, бо він — зі своїми мовними звичками — те чи інше слово по-своєму сприймає. Тут не легко бути суддею, просто неможливо доводити без знання законів української орфоенії (треба писати Т, а не Ф!). Адже кожна людина має право на свій погляд і свій власний смак. (Щоправда, погляди бувають і помилкові, а замість смаків — несмаки.)

Я схилиюся до думки, щоб у щойно наведених і багатьох інших засвоєних загальних назвах із первісним Г перейти на Г, що більш притаманне українській мові: газета, галоша, гараж, грим, елеґантний, колегія, неґатив, ориґінальний, пропаганда, редагувати... Уживаючи Г в написанні та /h/ у вимові, ми більше усамостійнюємось від польсько-російської вимови, переходимо на суто-

українські закони, про що так гарно сказав уже Б. Анто-ненко–Давидович. Посилюємо типовість загально–на-родного українського мовлення.

Як же тоді бути з чужими словами, що можуть уна-слідок переходу Г на Г деформуватися, спотворюватися? Згадаймо, що наприкінці слова чи навіть усередині слова звук /г/ в українській мові редукується, зникає (ясна річ, не завжди, лише в окремих випадках). Колись були спасибіг, богдай, далєбіг, нігдє, а тепер ми звичайно пи-шемо ці слова без Г і саме так їх вимовляємо: спасибі, бодай, далєбі, нідє. Колись був четверг, а тепер четвер у називному та знахідному відмінках однини. З викладаць-кої практики на чужині знаю, що деякі студенти–почат-ківці не пишуть Г в непрямих відмінках цього слова: четвера, четверові, четвером, по четверах. І доводиться вдаватися до історичних коментарів (для початківців це трудна і мабуть дочасна проблема), пояснюючи, мовляв, треба ці форми писати з Г: четверга і т.д., бо так було колись, а ми зберігаємо традицію в написанні й вимові.

Не дивно, що подібна редукція, зникання, трапля-ється і в чужих прізвищах під впливом народної вимови. Відомий поет Юрій Клен, у згоді з живою традицією, писав своє дійсне прізвище, живучи в Україні, — Бургардт (іноді навіть без кінцевого Т). Лише його син, опинившись поза Україною, поновив первісне написання Бурггартт. Отже, якщо писати в ньому Г, спотворення не від-бувається, чуже прізвище зберігає своє первісне звучання. У загальних словах — це не важлива справа, однак у пріз-вищі фонетична зміна може й не подобатися його носієві.

Чи не існує загроза в тому, що з таких місцевих назв як Авгсбург, Гамбург, Люксембург, Нюрнберг і т.п. по-стануть Авсбур, Гамбур, Люксембур, Нюрнбер, бо кінцеве Г перейде в Г і потім зовсім зникне, як це вже сталося зі словом четвер? Тоді в родовому та інших непрямих від-мінках будуть писати й вимовляти без Г: виникнуть Авс-буру, Авсбурові... Люксембуру, Люксембурові... (очевидно, за правописом 1929 р., якого в основному тримається діаспора). Так, справді, загроза існує. Тому я пропоную таке: у всіх випадках, коли власні та місцеві назви кін-чаються на Г (в т.ч. й наприкінці складу всередині слова), з б е р і г а т и Г: Авгсбург, Ляйпціг, Кіплінг, Ірвінг, Кенігсберг, а також Бурггартт (Т правдоподібно асимілю-ється з Д). Завдяки збереженню Г, уникаємо деформу-вання первісного іпоніма чи прізвища.

Наведено лише один доказ, гадаю, переконливий. Є й інші доводи на користь зберігання Г в чужих словах, зокрема в особових іменах, прізвищах та місцевих назвах. До речі, в загальних назвах звук /г/ чути навіть у таких іноземних словах: екзема (егзема), екзотика (егзоти-ка)... А вже при відтворенні звучання чужого слова чи вислову українськими літерами без Г ніяк не обійтись. Напр., як написати good guy кирилицею? Ясна річ, не гуд гай, а лише гуд гай (із літерою Г). Інакше у сприйманні мовця буде гуд від гудіти, а гай викликатиме упобіднення до дїброви. І поставатиме справжня нісенітниця, як зга-дано у випадку з гулями й гулями. Літера Г потрібна також для відтворення вимови деяких звуків у чисто українських словах: аякже (аягже)...

Читач цієї статті може спитати: — Гаразд, українські чи зукраїнчені слова вже названі, але в яких виразно

чужих словах ви пропонуєте писати Г? Скласти такий список чужослів — нелегка справа. У бага ьох загальних назвах, себто в іменниках (як також у прикметниках, дієсловах та прислівниках) перехід Г у Г виглядає, на мій погляд, природним; багато слів і прийшли до нас із Г (напр., із грецької мови), але в словах з інших європей-ських мов первісно було Г. Як би там не було до засвоєння, тепер пишімо Г й вимовляймо /г/ в таких словах, що збагатили нашу лексику: багаж, газ, гараж, грам, гранка, грим, грипа, глобус, діалог, енергія, епілог, монолог, пролог, прогрес, орган, організація, оригінальний, педа-гогічний, пропаганда, редагувати, відредагований... Та-ких слів — сотні, тисячі.

Автор цієї статті не відразу прийшов до цього вис-новку. Багато років тому, коли вийшов у світ мій перший підручник з української мови для англійськомовних — *Conversational Ukrainian* (1959), я з певним ваганням усе таки тримався Г і зберіг його в деяких чужих словах: агент, аграрний, агрегат, легенда, колегія, оригіналь-ний... Цьому сприяло значною мірою оточення в діаспорі — майже всі новоприбулі, як і давніші поселенці на аме-риканському континенті, походили з західньої України і гегали. Мені не випадало гегати, себто бути білою воро-ною серед неприхильно настроєних до "східняків". На обговоренні мого першого підручника один "гімназіаль-ний професор" (тобто звичайний вчитель) проголосив такий вирок: "під взглядом педагогічним там той під-речник не добрий, бо в нім узгядієно російське слово ковзани". На жаль, той "мегодис" не вдався в педаго-гіку і зовсім не підозрівав, що в російській мові вживають коньки, а в українській лише ковзани, а не лижви — синонім до лещат. Серед галичан, чи не єдиний, боронив мене Юрій Стефанік. Та це не перешкоджало недовче-ному студентові Р. гудити мене за "російське слово ков-зани" на різних його виступах університеті. Наводжу цей епізод для того, щоб сучасний читач знав, у яких умовах доводилося обороняти нормативність слівництва. А до-пущення Г в названих словах було для мене добрим ад-вокатом, оборонцем. Тепер, відвідавши Україну шість ра-зів, оглянувши понад 50 міст і близько 100 сіл, розмовля-ючи з багатьма земляками від Івано–Франківського до Луганського (разом склавши, пробув я в Україні близько півтора року), приходжу до рішучого переконання, що і в наведених словах від агент до оригінальний краще писа ти Г й вимовляти звук /г/ — типовий для української мови. Прислухаючись до мовних особливостей моїх співроз-мовників, я дуже рідко чув /г/, крім поданих слів у двох попередніх списках (гава до хуга).

Однак у місцевих (географічних) назвах, особових іменах та прізвищах, себто у власних — не загальних — назвах, пропоную зберігати Г. З пошани до оригіналу місцевої назви чи до носія імені або прізвища. Не забуваймо, хто викинув ту літеру з української абетки. Мафіозна комуністична партія Радянського Союзу, з метою зрівня-ти кількість літер у двох абетках. Щоб не було й гуг ніякої різниці! Крім того, поширити змішання звуків, знизити рівень грамотности, звести українську мову до непре-стижних, мовляв, у ній немає жодного ладу й г.п. Коли ж виникла потреба транслітерувати українські імена, прі-звища та місцеві назви латинкою, тоді раптом виринало

Г, яке в російській мові завжди поглинало неіснуючий у ній звук /г/. Замість Григорія Тютюнника виходив у світ Grigory T., а О. Гончара називали О. Gonchar. Російські перекладачі, переписуючи по-англійському, мабуть, і не знали, що то були Нрыhory (інакше: Нрыhорii) і Honchar. Так відбувалося російщення українського назовництва.

При цій нагоді згадаю, що на міжнародній конференції Організації Об'єднаних Націй у справі унормування географічних назв, яка тривала протягом одного місяця влітку 1977 р. в Атегах у Греції, я як представник Канади (тоді був обраний президентом Канадського Назвознавчого Товариства — Canadian Name Society) рішуче протестував на тому міжнародному форумі, де були представники майже всіх членів ООН, проти неукраїнських форм у передаванні латинкою українських місцевих назв. Тоді я домагався писати на географічних картах усіх видань у світі латинкою не Kiev, Kharkov, Lvov, Drogobich, Chernigov, а Kyiv, Kharkiv, Lviv, Drohobych, Chernyiv. Згадую тут лише кілька назв. А представник СРСР (уже не пригадую його прізвища, яке закінчувалось на **-ов**), московський імперіяліст, відразу ж заперечив мою тезу. Услід за ним виступив представник Української РСР, енкаведист, зовнішньо схожий на черкеса, підтримав московського представника й накинувся на мене з образливими словами, мовляв, я не знаю російської мови. Відбулася коротка дискусія, в якій я з'ясував колоніальну, імперіалістичну політику Москви в Україні. Звертаю увагу читача знову ж таки на російський зразок транслітерації наведених вище українських місцевих назв — скрізь уставляєно **Г**, а не **Н**. В українських словах **Г** викидали, а в транслітерації з української вставляли **Г**, що значить **Г**, тобто звук /г/ — типовий для російської мови.

Обговорюючи чужі слова в українській мові, пропоную наступний (третій) список, складений із топонімів, гідронімів, особових імен та прізвищ, у яких треба писати літеру **Г** і вимовляти звук /г/. Додано деякі загальні назви для зручності користування ними (за абеткою, горизонтально).

ІІІ. ЧУЖІ МІСЦЕВІ НАЗВИ, ІМЕНА ТА ПРИЗВИЩА З ЛІТЕРОЮ Г

Агнеса	Ангола	Аргентина
арго	Афганістан	
Бандунг	Бангкок	Бангладеш
Београд	Берген	Богота
Брюгге	бульдог	Бурггард(т)
Вагнер	Вайнберг	Вайомінг
Вашингтон	Веллінгтон	Вінніпег
Врангель	Вюртемберг	
Гаага	Гайдельберг	Гамбург
Гаррисбург	Гегель	Гемінгвей
герцог, герцогиня	Гінденбург	Гонконг
Гюго		
Габріель	гавот	Газа
галл, Галлія	Галац	Галілей
Гальба	Гальвані	гальванізувати
Гамбія	Гана	гангстер
Ганга (Ганг)	Гаргангюа	Гарібальді
Гарміш	Гарньє	Гасконія
Гаяна	Гвадальківір	Гваделупе

Гватемала	гвельфи	Гвідо
Гвінея	Гданськ(е)	Гдиня
Гедмін	гейзер	гейша
Гелсвортсі	Гент	Генуя
Георг	Гергард(т)	Герітруда
Гете	Геттинген	Гегтисбург
гетто	гешефт	гібеліни
гібон (мавпа)	Гібралтар	гід (екскурсовід)
Гі де Мопассан	Глезго	гміна
гном	Гнезно	Гловацький
Гобі	гогель—могель	Годайва
Голят	Голдсміт	Гольдони
гол	гольф	гонг
Гонгора	гот, готика	Гота
Готліб	Готляндія	Готьє
Гранада	гранд	грандіозний
грасувати	Грац	грація
Грегори	Гренляндія	Гренобль
Грета	Гретхен	Гризельда
гризетка	Гримм	Гринвіч
Гродно	грога	гротеск
Грюнвальд	Гуллівер	гуляш
гульден	Гуно	Гурзуф
Густав	Гутенберг	гявур (джавр)
Дагестан	Дарджилінг	Джомолунгма (Еверест)
Дюринг		
Единбург	Енгельс	Йоганнесбург
Ірвінг		Кінгстон
Калгері	Кенігсберг	Лонгфелло
Лессінг	Лонг—Біч	Ляйпціг
Людвіг	Люксембург	Мічиген
Магдебург	Магеллан	
Монтгомері		
Нібелюнг	Нігерія	Ніягара
Ноттингем	Нюрнберг	
Огден	орган (муз. інст.)	Орегон
Паганіні	Пантагрюель	Парагвай
Патагонія	пігмент	Петербург
Пітсбург		
Рангун	Регенсбург	Ремінгтон
Рига	Ріо—Гранде	
Сайгон	Сан—Дієго	Санто—Домінго
Сенегаль	Сінгапур	Спрінгфілд
Страсбург		танго
Уганда	Уругвай	
Тюрингія		Чикаго
Шеллінг	Шлезвіг	
Югурта		
Ягайло, Ягелло	Ягеллони	Ягіч

До винятків, мабуть, треба зарахувати такі назви: Англія, Галілея, Греція, Єгипет, Норвегія, Португалія, Югославія. Свідомий того, що мене за ці винятки будуть звинувачувати в непослідовності. Але ці назви, зокрема Англія та Галілея, так увійшли в український мововжиток, що зовсім зукраїнізились у вимові. Повернення до **Г** в цих словах було б великим ретроградством. Можна думати, що й багато зі слів, наведених у третьому списку, втратять **Г** з часом, а замість нього pojawíться **Г** в місцевих назвах. (Тут не порушую проблеми подвоєння приголосних: Мопасан чи Мопассан — про це в окремій статті.)

Кількість слів з-поміж місцевих назв, імен та прізвищ можна збільшити, черпаючи їх із наукового й культурницького світу, а також за рахунок загальних назв із різних галузей знання. Підсумок показує, що в перших двох списках уміщено приблизно 150 слів, у третьому — близько 200. Разом це дає приблизно 350 слів із літерою Г. Вилучення Г з української абетки було зовсім безпідставне з наукового погляду. Це був черговий злочин у системі нищення неросійських націй у штучно створеному Радянському Союзі.⁹ Фонема /г/ вперше була засвідчена понад 400 років тому, поширена за Гетьманщини. Після заборони в 1933 р. вона практично існувала в діаспорі. Лише тепер офіційно поновлена на українському матеріку, коли Україна стала незалежною державою. Мої міркування щодо слів із Г — це мої особисті погляди. Висловлюю свою особисту думку. Можливо деякі з моїх побажань потребують уточнення. Не вважаю себе непомильним, як це робив і Олекса Синявський. Його радник із 1921 р. — це застарілі й самим автором скасовані правила супроги його дуже цінних *Норм української мови* (1931). Отак і я поправляю дещо з того, що засвідчене в моїх підручниках, виданих 35–30 років тому. Це помітне в моїй *Standard Ukrainian Grammar* (1990). Зауваження чи конструктивні поради прошу слати на адресу:

Dr. Yar Slavutych, 72 Westbrook Drive,
Edmonton, Alberta Canada T6J 2E1

Статтю написано 1980 р. Доповнено 1994 р.

ПРИМІТКИ

В основу цієї статті увійшли дві доповіді, зроблені на річних зустрічах українців у Гарвардському університеті 1980 і 1981 років.

1. *Словарь української мови*. Зібрала редакція журналу *Киевская старина*. Упорядкував, з додатком власного матеріалу, Борис Грінченко (Київ, 1907), стор. 345–352 та інші, де Г вжите всередині слова.
2. Rudnykuj, J. B., comp. *An Etymological Dictionary of the Ukrainian Language* (Winnipeg: Ukrainian Free Academy of Sciences, 1970), стор. 800, 810, 856. Тут же: кгатунку (1655), гатунку (1707) і гату́нку (XVIII ст.), стор. 808. Див. також *Словник староукраїнської мови XIV–XV ст.* (Київ: "Наукова думка", 1977), т. 1, стор. 271.
3. Найповніший науковий опис звука /г/ подано в монографії, за загальною редакцією І. Білодіда, *Сучасна українська літературна мова. Вступ. Фонетика* (Київ: "Наукова думка", 1969), стор. 175.
4. *Сучасна українська літературна мова*, т. 1, стор. 132, 176.
5. Там же, стор. 239.
6. Антоненко-Давидович, Борис. *Як ми говоримо* (Балтимор: "Смолюскіп", 1979), стор. 237–43. Передрук із *Літературної України*.
7. Rudnykuj, J. B. *A Proscribed Letter in the Soviet Union* (Winnipeg: Українська Вільна Академія Наук, 1970).
8. Антоненко-Давидович, Б. *Як ми говоримо*, стор. 258.
9. Про це детальніше йде мова у моєму дослідженні, що в збірнику на пошану Володимира Янова: Skavutych, Yar. "Soviet Language Policy: The Case of Ukrainian", *Symbolae in honorem Volodymyri Janiw* (Мюнхен: Український вільний університет, 1983), стор. 819–832.

КНИЖКИ ДО НАБУТТЯ

Старанням Фондації ім. Ів. Багряного вийшло друком люксове видання "Тигролови" Івана Багряного. Ціна з пересилкою — 11 ам. доларів. Також можна набути й інші твори Ів. Багряного та інших авторів: "Спогади" — ген. П. Григоренка, "Вальдшнепи" — М. Хвильового, "Український голокост" (голод 1933 р.) в м'якій та твердій оправах англійською мовою — Василя Гришка та інші.

Замовлення шліть на адресу Фондації. ■

ВІЙНА БЕЗ ПОСТРІЛІВ

Цей фільм знято за книгою спогадів Павла ГЛУШАНИЦЬ (Торонто, Канада) про страшну трагедію Голодомору 1932–1933 рр. у рідному селі автора — Новоселиці Попільнянського району Житомирської області.

Уперше ці спогади були надруковані ще в 1953 році, в Америці, у відомій "Білій книзі про чорні справи Кремля", що була видана з ініціативи та за фінансовою підтримкою самого Павла Глушаниці і його однодумців. Книга, складена з десятків документальних свідчень, мала широкий розголос у вільному світі, а у колишньому СРСР була відома лише "фахівцям" з "компетентних" органів. Минулого року спогади Павла Глушаниці вперше надруковані в Україні — окремим виданням.

Багато років (ще до зовсім недавнього часу) радянська система заперечувала сам факт голоду 1932–1933 рр. "Як трагедія, масштаби якої неможливо збагнути, голод травмував націю, залишивши на її тілі глибокі соціальні, психологічні та демографічні шрами, які вона носить досьогодні" (Орест Субтельний, "Україна: історія", 1991 р.).

Правдиві свідчення не лише самого Павла Глушаниці, але й його земляків, що пережили той страшний час, про ті "соціальні, психологічні та демографічні шрами" використані у фільмі, знятому цього року у с. Новоселиця (автор сценарію та режисер — Валентин Пивоваров, оператор — Микола Гресько).

Про байдужість режиму до людських страждань, про штучність голодомору, організованого, як вважають свідки, "за наказом Сталіна" саме проти українців, йдеться у фільмі. У 1933 р. посланець Сталіна на Україні Мендель Хатаєвич, що керував кампанією зернозаготівель, із гордістю заявляв: "Між селянами і нашою владою точиться жорстока боротьба. Це боротьба на смерть. Цей рік став випробуванням нашої сили і їхньої витривалості. Голод довів їм, хто тут господар. Він коштував мільйони життів, але колгоспна система існуватиме завжди. Ми виграли війну!"

Так, це була справжня війна проти українського народу — війна без пострілів.

У фільмі, як і в книзі, все названо своїми іменами. З розповідей очевидців, з історичних фото- і кіноматеріалів, що використовуються у фільмі, зринає немилосердно-жорстока кривавиця, жахаючи смертями й глибиною людських трагедій. Це війна, як говорить, автор "майже не побачена і найзіркішими белетристами".

На прикладі одного українського села автори заявляють про голодомор 1932–1933 рр., як про трагедію воєнного масштабу, трагедію цілої України, що кинула у прірву небуття мільйони людських доль.

Зйомки повністю закінчені (близько 10 годин екранного часу). Відібрано також історичну фото- і кінохроніку, документи того часу тощо. На черзі заключний етап — монтаж та запис диктора й музичне оформлення фільму.

Микола КОЗАК

ДЕЯКІ СЕКРЕТИ ДОБРОГО ЗДОРОВ'Я

Хоч сьогоднішня офіційна медицина справді досягнула чудес, вона стала також дуже коштовною і тому ті, що не мають відповідного забезпечення, не можуть довільно користуватись нею.

Тому—то, мабуть, головню через це, а може також і інших причин, люди починають щораз більше вдаватися до альтернативних способів лікування, а передусім починають більше дбати самі про себе. Очевидно, я не маю тут на увазі "дієти", психоза якої охопила дуже багато людей, які ніби дбають про себе і вдаються до різних методів, щоб тільки згубити вагу, а мало зважають, а то і зовсім не зважають, на загальний стан здоров'я.

У висліді незбалансованої дієти чи різних побічних ефектів — людина може навести на себе різного роду недуги й ускладнення їх, не знаючи навіть звідки вони беруться. А тоді що? Треба ж до лікаря. І так то ми, не враховуючи свій власний лікувальний потенціал, стаємо зданими на милість лікаря. Річ ясна, коли йдеться про точну діагнозу, про всякі комплікації, або щоб зробити складну операцію — лікар тут незаступний. Але потреба лікаря звичайно стає кінцевою тому, що ми не виконали своєї частини: не сповняли ролі, яку сама природа нам доручила, тобто, дбати про себе, про своє здоров'я... Буває часто, ви є більше кваліфіковані, як будь-який лікар, коли йдеться про визначення до якого ступеня ми можемо змінити стиль свого життя і визбутися поганих навичок, які передчасно спрямовують нас "на дорогу до гробу", приміром, такі як: лиха пожива (особливо забагато цукру чи товщу), курення, пиття нездорової води, негативні емоції т.п. Віддаючи більше уваги нашому організмові і пізнавши ближче самих себе, ми можемо обійтись без лікаря у багатьох випадках.

Найбільш благородний лікар не може бути настільки мотивований, як ми самі, щоб зробити потрібні зміни в питаннях нашого здоров'я. Що більше, жодний лікар не є в силі переконати нас, щоб ми стали здоровими, якщо ми самі того не хочемо.

Зареєстровано багато випадків, де пацієнт, в якого прогнози не були надійними, але який мав сильне бажання "стати на ноги", знаходив розв'язку навіть таким проблемам, яким, як видавалося, не було розв'язки, або з яких не було виходу. Тут без сумніву діє сила волі, сила віри. Тому, в цілому процесі лікування ми є вирішальним чинником.

При непохитній вірі у нас самих, дійсно, народжується велика лікувальна сила, а завдяки природній чи клінічній медицині є якраз стимулювати і посилювати її.

Напевно всім відомий славний доктор Альберт Швайцер, який мав клініку в Лямбері в Африці — місцевість, де лікувальна практика була головним чином в руках знахарів (witch doctors). Відомо, що д-р Швайцер був дуже успішний в своїй практиці і зробив собі славу на увесь світ. Один журналіст (Норман Кусінс), що був добрим знайомим д-ра Швайцера запитав його, яким чином він погра-

фити працювати і мати такі добрі стосунки з тими власне знахарями. Славний доктор мовчав якусь хвилину, а відтак сказав: "Знаєш, ти хочеш, щоб я зрадив тобі найбільшу таємницю від часу самого Гіпократата (славний грецький медик, якого вважають батьком медицини). Знахарі і я — ми робимо ту саму роботу: ми розбуджуємо цього внутрішнього доктора, що знаходиться у кожного пацієнта. І власне це той внутрішній доктор, який в дійсності робить усю роботу."

Це і є та таємниця, яку багато лікарів мають схильність ігнорувати, занедбувати і не виявляти своїм пацієнтам! У кожного з нас є внутрішній лікар, який нічого більше не бажає, тільки працювати для нас, і то даром, безкоштовно! На ім'я йому — імунітет, або відпорна чи оборонна система, яка є готова кожнораз атакувати і нищити кожного напасника, що попадає в наш організм, щоб спричинити якусь хворобу. Лікар тільки стимулює цю самолікувальну силу.

"Не забувайте одного, — каже д-р Картон у своїй книжці "Правила для здорового життя", — навіть найбільш активні і специфічні медикаменти тільки стимулюють життєві сили нашого власного організму, сили, які очищують усю систему і повертають рівновагу". Отже, доктор дає медицину, а лікувальну дію виконує природа.

Та найуспішнішим засобом лікування, все таки, залишається превентивність, бо, як кажеється у нас, "береженого і Бог береже". Не творити пригожого ґрунту для хвороби — це основний секрет медицини. Все, що нам треба робити для цього, це належно доглядати за тим чудесним городом, яким є наш організм. Але щоб зробити це, треба навчитися розпізнавати шкідливий бур'ян і ви-полювати його, заки він завоює увесь город.

Чи це можливе? З певністю можна сказати, що так.

Люди в давніших часах не читали тих самих книжок, що сьогодні. Фактично, велика більшість людей, зовсім не вміла читати, а все ж таки, вони володіли прерізними лікувальними практиками, які передавались з покоління в покоління, вартість яких, і це головне, підтверджує і вивчає сьогоднішня модерна медицина.

Всі ці лікувальні практики мають одну спільну властивість, а саме: їх можна застосовувати самому, легко і без ніякого ризику.

Не зважаючи на це, в якому стані здоров'я людина зараз не знаходилася б, існує багато різних і простих лікувальних способів, які можуть допомогти повернути нам радість життя і підкріпити систему відпорності. Є багато недуг, у випадку яких, лікарі є просто безрадними і чесні з них кажуть, що вони вже більше нічого не можуть зробити для нас. Не треба говорити, який психологічний ефект це має на людину. Власне в таких випадках, традиційна чи народна медицина і ми особисто, можемо відіграти велику роль в покращанні свого здоров'я. Звичайно, йдеться тут часто, про дуже прості засоби, які кожний може легко застосувати.

Я спробую зупинитися на деяких недугах, на які терплять люди звичайно старшого віку, тобто сеньйори.

Ось візьміть АРТРИТ. Мільйони людей по всьому світі терплять від артриту. А що це таке артрит і звідки він береється — не відомо. Артритичні ненормальності

звичайно появляються у м'язах, мускулах і оболонках, що творять сполуку костей скелету. З різних причин, під т.зв. синовіальною оболонкою, що покриває усю структуру сполуки костей, нагромаджуються відпадки всяких кислот, що творяться в процесі травлення. Поступенно ці кислотні залишки спричиняють ерозію кістки, що остаточно приводить до нерухомості. Це згодом має вплив на цілий організм і ненормальності помножуються, такі як: скіяттика (запалення скіятного нерву), люмбаго, остеопо-розіс, ревматизм, тендінітіс, анкілозис і комплікації серця.

Чи ви вірите, що артрит можна лікувати? Офіційна медична опінія вважає, що вилікувати артрит є неможливо. Все, що можна робити, то тільки контролювати симптоми і це лише до певної міри, за допомогою анальгестичних ліків проти болю і запалення. Ліки ці є, однак, дуже токсичні (отруйні) і спричиняють шкідливі бічні ефекти. Особливо, спричиняють вони шкоду на нирки, печінку і взагалі на шлунок.

У студії відомого французького хірурга, д-ра Філіпа Оранго є ствердження, що 15% усіх ненормальностей і серйозних недомогань нирок є спричинені ліками проти запалення (артриту, ревматизму). 30% улькусів шлунка є також спричинені тими самими медикаментами. Це дуже велике число! Тому—то створилася зовсім нова патологія на те тільки, щоб лікувати шкідливі ефекти, які спричиняють ті ліки, що їх вживають проти ревматизму.

На щастя, і то в противагу офіційній поставі медицини, зродилася нова хвиля лікарів, які вважають, що природні, зовсім не шкідливі, методи, не тільки злагіднюють болі пов'язані з артритом, але можуть його вилікувати, менш-більш цілковито. Очевидно, це залежить від того, до якого степеня наступила дегенерація кості.

Дотепер ми ще не знаємо звідки походить, або що спричинює артрит. Підозрівають тільки, що психосоматичні фактори відіграють тут велику роль. Тож найважливішим тут є те, чи дана метода є ефективна, а не те, що вона виглядає дивною.

Почнім найперше від:

1. Лікування через дієту. — Традиційно медицина не вірить, що якась спеціальна дієта може бути помічною в лікуванні артриту. З другої сторони, ряд наукових студій показує, що дієта без товщів дає не раз чудесні результати. Скажу тільки, що варто уникати кислототворчих харчів, таких як: м'ясо, риба, яйця, житні і пшеничні вироби, горох, варені овочі, сливки, білий цукор, шоколад, масло, сир, аспаргус, дріжджі. Може хтось зауважити, що вже ліпше нічого не їсти! Це не погана ідея. Шведський дослідник Расмусен доказав, що коли постити, то сповільнюється активність шлунка, а це значно зменшує симптоми ревматичного артриту. Але їсти треба, щоб жити. А у випадках артриту, треба так добирати дієту, щоб допомагати організмові усувати всякого роду токсини, кислотні замішки і все інше сміття, бо дуже часто артрит зроджується якраз через неспроможність організму належно усувати і позбуватися того сміття. Допомагають елімінувати їх овочі і ярина, такі як: часник, морква, салера, фасоль, цибуля, пегрушка, редька, помідори, черешні, цитрина, полуниця, грушки, яблука.

Тим, що терплять від артриту, радиться їсти щодня:

— салеру, родзинки, часник — через 12 днів;

— пити склянку відвару салери — тричі вдень;

— їсти печену (не варену, або смажену) бараболію з лушпинію — 1300 г/на день.

Доповняти цю дієту вітамінами В3, В6, В15, С і мінералами: Са, Mg, Zn, Mn, S, I, Molibdenum.

2. Лікування фітотерапією. — Стверджено, що деякі лікувальні рослини мають надзвичайно великі протизапальні властивості. Одною з таких рослин є: *Harpagophytum procumbens* = Devil's claw, або також *Proboscidea Louisiana* (вживається коріння). А як їх вживати? Треба нагріти води. До одної чайної ложечки висушеного кореня долити 1/2 л киплячої води. Пославити десь біля печі, щоб це поволі охоллоло і намокло через ніч. Тоді відцідити це і пити 3 горнятка на день. Значення річ, яка поборює артрит. З цієї рослини можна теж самому робити масті, які добре діють на болі від артриту. Варто згадати ще другу рослину, яку вживають проти артриту (а їх є більше), це т.зв. Dog grass або Bermuda grass = *Capriola dactylon*. Вживається її в подібний спосіб, як і попередню. Це значимий діуретик, який помагає усувати всякі токсини і очищує цілу систему організму.

3. Лікування магнетом. — Десь в половині 80-их років появилися звітлення японських дослідників про терапевтичні можливості магнету. Тим поцікавився французький дослідний інститут біології. Після вичерпних досліджень було стверджено, що дійсно, магнет має надзвичайно велику силу лікувати багато ненормальностей у сполуках костей, тобто артрит. У деяких дуже серйозних випадках поранені кістки регенерувались, або відроджувались, коли їх було виставлено на дію магнету. Є різні способи, як можна користуватись дією магнету. Інструкції для цього можна дістати.

4. Купелі або т.зв. гідротерапія. — Купелі для ревматизму — це те саме, що хіпіна для гарячки. Гідротерапія є такою старою, як сам світ. Звичайна практика гідротерапії полягає на тому, що до води, в якій купатися, додають медикаменти. У випадку артриту, до води додають мішанки таких рослин, як: ялівець, шишки з ялиці, розмарин, *Salvia* (шавлія), цвіги бузини, або додають есенції олій із чебрецю (= *Thymus*), орегано, розмарину і лямбандри, 3–4 краплини кожного.

5. Фізичні вправи, або руханка. — Вони особливо потрібні і помічні у випадках артриту. Артрит звичайно поступово погіршується і доводить до заграченнє рухомості. Якщо нічого не робити, то справа лише приспішується. Але, коли щоденно трохи вправляти, можна зберегти принайменше якийсь рівень рухомості. Тут не треба робити якісь тяжкі вправи. Повільні граціозні рухи при тому стискаючи і відпружуючи м'язи, висмагає, щоб стимулювати циркуляцію крові і вдержувати певний рівень гнучкості. Масажи теж добрі.

6. Психологічний фактор (терапія). — Це дуже важливий фактор при лікуванні артриту. Підозрівається, що психосоматичні фактори можуть якраз бути головним спричинником артриту. Бо коли людина паде на нижчий щабель емоційної драбини, в неї наступає самознищення системи відпорності (імунітету) і тоді вона робиться податливою на атаки різних хворіб, в тому і артриту. Фактом є, що люди, які терплять на артрит, є звичайно нервовими, вони легко спалахують гнівом, пе-

реживають тортури і болю, і якоїсь вини та попадають в депресію. А це ніяк не сприяє поліпшенню їхнього стану. Тому, щоб сприяти самому собі, щоб стимулювати цю лікувальну власну силу, про яку я говорив і якою ми диспонуємо, треба обов'язково взяти трохи контролю над собою і піднятися на вищий ступінь емоційної скалі, де переважає позитивний спосіб думання, позитивна настанова до свого оточення і до життя взагалі. Не дурно кажуть, що сміх — це здоров'я.

7. Acupuncture. — Існують ще інші способи, щоб полегшити болі, які спричинює ревматизм, приміром, Acupuncture. А німці радять спати на матрацах із шпильок ялиці чи сосни. Дехто прикладає компреси з оцтом. Інші роблять компреси із душеного часнику, свіжого кореня папороті, листя капусти і чебрецю. Все це крають на дрібні кусочки, вкладають у мішочок, запарюють і на гарячо прикладають до артритних місць. Отже, тут багато можливостей. Варто поспробувати, бо якщо не всі, то бодай один з тих методів може мати добрий ефект для вас особисто. Найгірше нічого не робити!

Не можу не згадати і підкреслити деяких елементів, які, хоч є загального характеру, але мають величезне значення в лікуванні засадничо кожної недуги, або мають пряме відношення до здоров'я людини взагалі. Маю на увазі наш ум (менталітет) і асоційований з ним ширий, сердечний сміх. Фактом є, що наш ум (mind) потенційно має кольосальні лікувальні можливості, якими усі ми можемо користуватись. Нові відкриття доказують, що ум людини має вплив на її власний імунітет. З другої сторони, приходять до переконання, що ум (mind) так само є джерелом великого числа, а може й більшості всякого роду недуг нашого часу. Недуг, з якими модерна медицина не дає собі ради. Кладучи в першу чергу велику вагу на техніку і нераз на дуже скомпліковані фармацевтичні препарати, вона в результаті являється неадекватною лікувати ці недуги. Можна сміло сказати, що вона (тобто модерна медицина) залишиться такою так довго, як довго не траплятиме людину в її цілості, що є у двох частинах: одна фізична (тобто тіло), а друга духовна (тобто ум — mind, душа, psyche /звідси психологія/). Бодай так довго, аж доки не заіснує тісніше співвідношення між пацієнтом і лікарем. Про важливість психіки в медицині говорилося вже давно. Колись, коли ще не було такої маси технології, ці відносини між пацієнтом і лікарем були далеко кращі. А тепер технологія віддалила доктора від пацієнта. Лікар, а особливо шпитальний лікар, є більше зайнятий тепер організуванням різних тестів, читанням результатів, графіків, кардіограм і т.п. Треба визнати, що техніка справді чудесна. Вона робить одночасно багато тестів і дає точні результати в дуже короткому часі. Біда тільки в тому, що технологія не каже ще, як лікувати, а що головніше, вона не потрафить ще заглянути до глибини душі людської. А так хотілося б нераз, щоб хтось зумів торкнутися цієї наболілої струни, що десь там в душі і послухав жалісного її звучання. Але ця тема заслуговує на окрему бесіду.

Чи будемо сміятися з того, коли я скажу, що сміх є ефектним засобом лікування? Якщо так, тоді це тільки на здоров'я.

Для ілюстрації я наведу цікаву медичну історію одного, доволі відомого пацієнта (Нормана Кузінса). Він

захворів на недугу, що називається анциклозіс спонділітис. Це дуже прикра недуга, що звичайно спричинена артритом вищого ступеня. Людина тоді стає як паралізована, штивна, мусить лежати і не рухатися, бо все страшенно болить. Лікарі приписували йому масивні дози ліків на болі, але крім небажаних ефектів, вони нічого не давали. Йому грозив кінець, бо фактично мало хто виходить з такого стану. Але він не дав за виграну. Постановив взяти себе в руки і почав читати різного роду медичну літературу. Одного дня натрапив на статтю, в якій говорилося про студію над можливостями вітаміни С. Вона навіть не була ще закінченою, але він рішуче відштовхнув дотеперішній спосіб лікування і переконав лікарів, щоб давали йому застрики вітаміни С дозою 25 г на день. Може йому було вже все одно. В той час він знайшов також книжку Hans Selye "Життєві хвилювання" (Life Stress), в якій говорилося, що негативні емоції, такі як: злість, гнів, жаль, розпач і т.п., можуть порушити біохімічний баланс в нашому організмі. Він став задумуватися, чи позитивні емоції, такі як сміх, не могли б мати позитивного наслідку? Не гаючись, він взявся випробовувати цю ідею: почав читати гумористичні, комічні статті, йому поставили відео в кімнаті шпиталю, щоб дивився на комічні фільми і він сміявся, сміявся. Результат був подиву гідний. Він відкрив, що 10 хвилин сміху мали сильний анестезичний ефект. Його переставало боліти все, а це дозволяло йому заснути і спати цілими годинами. Сміх його, однак, почав докучати і йти на нерви другим пацієнтам, так, що він мусів забратися зі шпиталю. Але він продовжував свою "смішну роботу". Почав поступово відзискувати можливість руху у всьому тілі і вилікувався цілковито. Норман Кузінс дав нам знаменитий приклад, а медичному естаблешментові, повчальну лекцію. Так, що сьогодні психологічні фактори, які мають величезний вплив на процеси лікування, беруться серйозно до уваги. Внаслідок цього постала нова ділянка в терапії, що називається геліотерапією, або лікування сміхом. Д-р Рубенштайн написав книжку на цю тему, що називається "Психосоматичний сміх", в якій він твердить, що сміх:

- усуває ментальну і фізичну слабкість;
- сприяє полегшенню віддихати (як хтось має астму, тяжко дихати, посміявшись трохи — стає легше);
- сприяє доброму травленню, бо робить неначе масаж шлунка, легенів, панкреї і жовчового міхура — натискаючи на діяфрагму;
- усуває затвердження, бо зрушує і робить масаж кишок, ну і взагалі наводить відпруження по всьому тілі;
- становить комплектну форму фізичних вправ, або руханки: 10 хвилин сміху — це так само, як 10 хвилин ходу чи бігу;
- успокоює гіперактивні нерви, які звичайно спричинюють мускулярні і вісцеральні спазми;
- злагіднює чи усуває напруженість, нервозність і депресію, бо сповільнює биття серця і стимулює циркуляцію крові;
- покращує пам'ять і концентрацію, підсилює цілу систему відпорності — імунітет.

Скажіть, чи не варто сміятися?

Константується, однак, що в нас зі сміхом не все гаразд. Не рідко чути слушні зауваги, що в нас бракує гумору, який

викликував би сміх. Інші, із-за всяких проблем і хвилювань, чи то особистих, домашніх, громадських, чи політичних — прямо не бачать причини сміятися.

Але цьому можна зарадити, коли б тільки постановити, бо геліотерапія навіть поручає методи, за допомогою яких, можна просто вправляти сміх і користуватися бажаним терапевтичним ефектом його. І зважте, це не якийсь маловартісний концепт. Він бо становить випробувану програму вправ, яка включає принайменше пів години сміху на день. Хоч ідея ця може видаватися абсурдною, вона однак, не є новою. В Японії по деяких монастирях монахи-буддисти обов'язково сходяться щодня на сесію сміху. Методи ці можна вживати самому, або групово. На початку сміх ваш буде видаватися вам трохи силований, але з часом ви побачите, що будете сміятися спонтанно. А після того ви цілком певно, будете почуватися знаменито. Ціла настанова до життя в нас буде мінятися на краще. Та найперше вказаним навчитися вправляти і контролювати трохи наш віддих. Правильне дихання — надзвичайно важливе, а ми, із-за прерізних причин, цього не робимо правильно. Не поспішаємо нашої системі відповідної кількості кисню, якого і так тяжко дістати із цього забудненого повітря, а це, річ ясна, відбувається на нашому здоров'ю.

Для цього погрібно лише три, дуже прості, кроки: 1) зробити короткий, глибокий вдих; 2) задержати його на якийсь момент; 3) видихнути усе повітря з легенів короткими випорскуваннями. Кілька хвилин такої вправи є дуже добрим способом починати кожний ваш день. А відтак можна перейти до вправ сміху. Вправи сміху можна робити по-різному, залежно хто в якій ситуації знаходиться. Можна навіть практикувати і внутрішній сміх.

Не буду вдаватися в те, які хімічні реакції наступають у висліді кожного емоційного стану, чи то смутку, чи радості. Скажу тільки, що при сміху, коли ви тільки трохи напружуєте, а відтак сповільнюєте мускули вашого обличчя, у мозку настає зміна активності його: коли ви почуваетесь щасливими — мозок виділяє ендорфіну, а також коли ви смієтесь — він виділяє ендорфіну. Висновок з цього такий: ви смієтесь, як ви є щасливі і ви є щасливі, як ви смієтесь. Тож — keep smiling!

С. РОМАНКО

arka shoes

- Великий вибір вигідного і модного взуття.
- Регулярні і ширші фасони.
- Помагаємо клієнтам з відтисками та з іншими проблемами.

-- ROMIKA -- SALAMANDER -- LA VALLE
-- GALLUS -- ORTHOPEDIC SHOES

ПЕНСІОНЕРАМ 10% ЗНИЖКА

2196 BLOOR ST.W. (at Runnymede)
TORONTO, ONT. M6S 1N4

TONY HRUBI
(416) 763-1851

ПРАКТИЧНІ ПОРАДИ ЩОДО ЗАХВОРЮВАНЬ РАКОМ

(Канадська Сцена) — Майже половину всіх смертей від рака можна було б уникнути, якби люди перестали курити і більше дбали про харчування, говориться в новій книжці Progress Against Cancer. Ця публікація є четвертим річним звітом головного лікаря Міністерства охорони здоров'я Онтаріо Річарда Шабаса, вона є доброю порадою для всіх канадців.

Видання у двох мовах (англійській і французькій) на 18 сторінок є безплатним, написане простою мовою, в ньому знайдете відповіді на питання "що таке рак?", "що спричинює рак!" і "як боротися з раком?"

Progress Against Cancer вважає наше ставлення до цієї проблеми, як найкращі ліки. В книжці говориться, що за останні 100 років в Онтаріо два найбільші досягнення поборили багато тяжких захворювань і підвищили рівень виживання новонароджених і породіль. Ці два досягнення засвідчили перемогу в попередженні хвороб. Медичне попередження хвороби — способом імунізації і охорони вагітності — внесли значний вклад в медицину. Але найкращим застереженням є в дійсності здоровий спосіб життя. Ми вчимося на помилках.

Ключем у цьому є перегляд і зниження факторів, які спричиняють рак. Через те, що в наше життя вторгастися так багато нових речей, ми справді починаємо думати, що все навколо нас призводить до рака. З'являється думка, що раз ми не можемо всього змінити, то ми не можемо нічого змінити.

Однак, одні фактори ведуть до захворювання раком значно більше, ніж інші. Уникнувши їх, ми сильно зменшимо і сам ризик захворювання і поліпшимо рівень здоров'я в провінції

Курінню ми "завдячуємо" спричинення 25 процентів фатальних захворювань раком в Онтаріо — майже 5 тисяч смертей щорічно. Це тільки одна частина тієї руйнівної сили, яку має куріння. Воно спричинює серцеві захворювання, хронічні легеневі хвороби, малу вагу новонароджених дітей, а також домашні пожежі.

Як тільки ви кидаєте курити, ваше здоров'я починає негайно відновлюватися. Ризик захворіти на серце зменшується протягом року наполовину. За десять років удвоє зменшується ризик легневих захворювань, ніж у тих, хто продовжує курити. Ніколи не пізно кинути курити, але чим раніше, тим краще!

Наше харчування несе відповідальність за 20 процентів захворювань раком, особливо таких частин, як груди, шлунок, простата.

Іжте більше фруктів, овочів, хліба грубого помолу та інших зернових продуктів. Ці поради і легко зрозуміти, і дотримуватися їх. Досліди показали, що люди, які їдять названі вище продукти, рідше захворюють раком. Ці продукти мають малу кількість жиру і калорій і багаті на клітковину і вітаміни.

Вигода від вживання фруктів, овочів, грубого хліба і зернових продуктів подвійна. По-перше, низький рівень жирів і калорій, і по-друге, деякі фрукти і овочі попереджують захворювання раком.

Поради щодо застереження від раку однаково підходять і до застереження від серцевих хвороб. Здорове харчування корисне для всіх людей.

Довідник Canada's Food Guide to Healthy Eating рекомендує 10 страв із фруктів і овочів для щоденного споживання. Цього дотримується менше ніж половина онтарійців. Зате 90 відсотків їсть більше жирів, ніж треба.

Сприяють появі раку також перебування на сонці, алкоголь і деякі шкідливі фактори на роботі. Міністер охорони здоров'я Онтаріо створила спеціальну бригаду працівників, які б працювали у напрямку боротьби з раком. Це є частиною завдання онтарійського уряду у цій справі. Ця бригада вироблятиме рекомендації з широкого ряду питань, які мають відношення до цієї справи. Progress Against Cancer можна замовити безплатно по телефону (416) 327-4327 або 1-800- 268-1154. ■

Григорій НУДЬГА

НЕЗВИЧАЙНА ЗУСТРІЧ

(З колимських нотаток)

Григорій Нудьга

Літо на Колімі — вітряне й прохолодне. Наш окремий табірний пункт № 2 — на лівому березі Коліми, недалеко від поселення Мякіт.

Кругом — невеликі гори, сопки, верхи їх природа уже зруйнувала, однак не озеленила, а внизу, в долинах і на схилах — невеличкі карликові берізки, кущі ягідників і посеред усього — панівний стланнік — кущі виродженої під ударами вітрів і морозів (недалеко — полюс холоду Верхоянськ) сосни. Шпильки, як у сосни, великі, мають запах сосни, кора така ж, тільки товщина кущевих стебел, як людська рука або й дві. Восени, перед морозами, кущі лягають на землю, сніг їх присипає і вони витримують великий холод. Місцевість тут — перехід тайги в тундру, тому й великих дерев немає, їзимо рубати їх на дрова й будівництво за багато кілометрів у долину, що йде від місцевості Талая, де б'ють завжди гарячі джерела (80–100 град.), а в долині своєрідний тепліший мікроклімат.

У нашому таборі навколо низьких дерев'яних бараків — маленькі грядочки. Квітів на них немає — не виживають, зате росте якийсь сорт вівса, привезеного з "материка". Він також не дозріває, зерно привозить хтось щороку, і ми, ледве тягнувши ноги, все ж весною, як тільки відтане ґрунт хоча б на 10 сантиметрів, самі копаємо грядочки і сіємо овес, потім слідкуємо, коли зійде, радіємо появі перших паростків, милуємося ними, як сонцем на великдень. А коли з'являються вусаті зелені зернини — вітха для всього табору. Тут живемо не тільки ми... Маленькі грядочки вівса — нам видаються зеленими придніпровськими ланами, — українців тут найбільше. Це переважно ті, що пройшли фронти війни, але згодом, як робоча сила у копальнях золота, під магічним "антирадянська агітація", або "співробітництво з ворогом" (жили на окупованій території) — стали безплатними будівниками "соціалізму на неосвоєних землях".

Серед нас уже мало "ветеранів" 1937 року. Мало хто вижив. Вони поводяться як досвідчені в'язні, неохоче вступають в дружні відносини з "новачками", хоча самі дуже цікавляться, "що там робиться на рідній землі". Всі вони виснажені, пригнічені, мало хто має сподіванку повернутися додому.

Відносно краще себе серед них почував Бубир з Полтавщини. Середнього зросту, коренастий, типовий полтавець. За націоналізм у 1937 р. "вмірили" 15 років далеких таборів. Кінець ув'язнення мав прийти у 1952 році, але він у цей рік не вірив, адже усім давали табірні "добавки", то й він чекав ще бодай 5. Як людина з критичним поглядом на світ, про все мав свою думку, хоч не всяку говорив людям, у таборі пристосувався до неймовірних тягарів, умів їх перемагати, давати собі

раду з селянським способом мислення за всіх обставин. Суворий клімат перемагав просто: сам собі

поперешивав, утеплити взуття, полтават бушлат — "хоч і не красиво, але тепло" говорив, модернізував шапку — також латками, і стала вона не то військова вушанка, не то "мазепинка". Штани також обшив — гріли при будь-яких морозах. Але, що цікаво — ніхто з "блатних" не відважувався пограбувати такі "скарби". Говорили про нього: хитрий хохол "навчився ловити мишей". На табірній мові це значило — пристосувався, не дається смерті в руки. На роботу приходив "справно", наглядчакам не перечив, але й роботу виконував без особливого "огоньку". Все за правилами, згідно інструкцій, не давав приводу наглядчакам бити "за саботаж". Характер, звички, спосіб думання, взаємини з людьми у нього були уже табірні, тут виробилися: обережність, економність, а у спілкуванні тримався давніх правил запорожців — спочатку скажи хто ти, а потім скажу хто я. Дивлячись на себе й на своїх союзників, я часто думав: є лісова людина, є снігова людина, а ми творили табірну людину ("лагерного челолика", скорочено "зк", тобто "заключеного"). Ним був уже Бубир, ним ставали усі ми.

Ніколи Бубир не розповідав нам, за що засуджений, і цим, здається, зберіг себе. Адже часто в'язні на такі запитання відповідали правду:

— Сиджу нізачо, даремно, сам не знаю, за що...

А через кілька днів такого в'язня, що ніяк не може усвідомити, за що йому доводиться відбувати 15-річну каторгу, кликав "кум" до своєї "вовчої нори", нагадував ще раз, що його язик є його найбільший ворог і на цей раз необережному язичку, за наклеп на радянську владу й антирадянську агітацію — додавали не язичку, а його власнику, невеличкий "довісок" — 5 років поправно-трудових таборів. Так було не тільки на Колімі, про такі випадки розповідав мені письменник Володимир Гжицький, що так було й на Воркуті та у таборах приуралля. Він сам з Остапом Вишнею ледве не потрапили в таку "халепу". Отже, Бубир про це знав і був "обережним хахлом".

Не знали ми нічого й про його рідних. Нам на рік можна було послати додому 4 листи, ми розповідали один одному про вістки з України, Бубир мовчав.

Режим у таборі був суворою, за найменший непослух — карали суворо (не тільки карцером), про це знали в'язні усього великого світу таборів Радянського Союзу, тому на Уралі чи на Печорі страхали непослушних: "На Коліму захотів? Відправимо."

Отак ми й жили: мало що знали про світ та й він знав про нас ще менше...

Та ось у 1949 році несподівано по всьому табору пронеслася сенсаційна вістка: до Бубира приїхав син і має з ним зустрітися завтра, в неділю на терені табору. Всі були дуже здивовані, адже досі не було жодного випадку, щоб до в'язня нашого табору приїздив хтось, та з такої далі, як Україна, і щоб в'язню дозволяли побачення з рідним. А тут — майже казка! Як? Чому дозволили? — підозріло запитували, невже "стукач" і заслужив? Запитали й Бубира, а він тільки й сказав:

— Син військовий, заслужений.

Оскільки до в'язнів нашого табору ніхто ніколи не приїздив, а отже не було побачень, то й кімнати для таких зустрічей не було. Тому батько з сином мали зустрітися на майданчику між нашим табором і виробничою зоною, вони обидві були обнесені колючим дротом, тільки "жилая зона" мала подвійну огорожу з вежами для сторожі, а виробнича одну огорожу й башти (вишки), на яких стояли вартові тільки тоді, коли ми працювали. Влітку наші житла охороняли досить пильно, жодної людини з зони без охоронця не випускали, взимку було трохи вільніше, спроб втечі було дуже мало та й то нещасливі. Якось у 1949 році після пурги, коли снігом занесло навколишню дротяну огорожу, ледве видніли "вишки з попками", троє відважних в'язнів, вночі перейшли поверх засипаних снігом дротів, вітер тут же замів їхні сліди, охорона нічого не примітила, не почули й пси, тільки день, коли все втихло і по бараках пройшла перевірка — виявлено "недостачу". Шукали слідів не зовсім ретельно, бо знали, що в таку страшну хуртовину й мороз втікачі далеко з Коліми не підуть. Навіть говорили: — вернуться назад, самогубці!... І справді повернулися, тільки не всі. У завірюху, при лютому морозі, по безпуттю і безлюддю блудили вони кілька днів і коли один з них упав, не міг іти далі — запаси харчів вичерпалися — його з'їли, частину м'яса взяли в дорогу і пішли шукати долі. Скоро ще один знеміг і впав безсилий на сніг. Найсильніший з'їв його, пішов далі. За кілька днів мисливці місцевого населення надібали й його ледве живим у снігу, підібрали на нартах привезли до нашого табору. Усі ми збіглися дивитися на відчайдушного. Бачив його і я. Худий, оброслий, рухи в'ялі, тільки очі блищали якось не по-людськи, ніби хижа. Говорити з ним не посмів, з табору його кудись вивезли.

А було так, що тікали влітку, проникали непомітно у трюми пароплавів, там, ділячись їжею з пасюками, допливали до Находки або Владивостоку, потім залізницею аж на Україну, побачилися з рідними, їх ловили і знову привозили в табір, додавши терміну ув'язнення. З одним таким дуже енергійним хлопцем (я його називав Кармелюком) довелося мені жити у одному бараці. З якою радістю він згадував дні, проведених на волі, він встиг навіть покохати дівчину...

А тут небачене й нечуте диво: батько й син зустрічаються "законно", під оком начальства і засльозненими очима нас, в'язнів. І хто зустрічався? Батько, довголітній політв'язень і син — воїн "Великої Вітчизняної війни".

У неділю, в першій половині дня Бубира покликали до прохідної. Ми всі збуджені незвичайним —

також поодинокі підходили до воріт, перед якими був невеличкий майданчик, на якому й мало відбутися диво не менше, як "явлення Христа народу". Бо ж такі наше табірне чудо.

Он біля воріт виробничої зони з'явився круглоголовий, курносий начальник служби нагляду, а з ним військовий: кашкет, здається, з чорною облямовкою, на плечах — військовий плащ від дощу й снігу, хода військова, прискорена, голова ніби чимось невидимим тягнеться вперед тулубу. Перед ворітьми, на майданчику — кілька охоронців і наглядачів... Коли начальник служби охорони наблизився до воріт табору — з прохідної випустили старого Бубиря. Він майже побіг назустріч їм і тільки тепер зауважив, що ноги у батька були вигнуті, як у людини, що все життя їздила верхи на коні. Він, здавалося, якось намагався кочитися вперед.

Зближалися..., а коли залишилося кілька кроків, обидва нахилилися наперед і ніби плигнули один одному в обійми. Батько був нижчим від сина, і його голова впала на груди воїна. Старий Бубир тримався досить мужньо, але все ж таки жалібно якось не по-чоловічому, ніби запитав когось у небесах:

— Син? Павло? І обняв за талію, а далі, чи втративши силу, чи розчулився — поволі опустився на коліна, тримаючи сина за ноги, і майже скрикнув, так, що й нам було чути: — Твоя мати й ви страждаєте за мене. Але знайте, я ні в чому невинен. Я чесний, як ангел. Катуюсь пекельно даремно. Не кленіть! — і притис обличчя до ніг сина. Батько, плакав. А була б мати?

Я чекав, що син скаже батькові: — Устань, тату. Покалічені твої коліна, як і душа — болять... Устань... Але син став поступово також опускатися перед батьком на коліна, знявши з голови військового кашкета з червоною зіркою, але робив це так незграбно, що кашкет сам упав на колімацьку землю, а плащ зірвався з плечей, і під подихом вітру кілька разів перевернувся і лишився на місці, як купка сина. Син похилився до батька і на старі табірні плечі батька лягла велика гірлянда різнокольорових медалей і стрічок, а на кітселі заблищали ордени. Далі сталося таке, що з нас дехто хотів стати на коліна... Син захотів обняти батька за шию своїми руками, а їх не було. Права була залізна — протез, а ліва — тільки до ліктя...

Вітер дув з північного Льодового океану, дув рвучко, рукави кітеля колихалися над батьковим згорбленим тілом, як червоний прапор над святковою урядовою трибуною. Усі, навіть голубокашкетні охоронці — здавалось закам'яніли.

Побіля мене стояли злюдії, яких нічим не розчулиш, а тут і в них я помітив на очах сльози. Мій сусід, Нагорний з Поділля, вирвав з грядки стебло вівсини, підніс до обличчя, як квітку, а на вівсюжину скотилася сльоза. Воїни-фронтовики, які бачили смерть у вічі — змахули сльози. Старий Бубир, очевидно, не знав досі про нещастя сина, не писали, аби не хвилювати. Тільки тепер збагнув усе, обняв сина, схлипнув тяжко і тільки й промовив:

— Сину, ти живий! Ти живий!... А що ж я?...

Начальник служби нагляду Кононов відчув, що таке видовище далеко непатріотичне, підійшов до Бу-

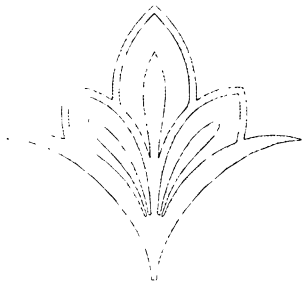
бирів, поплескав батька по плечу і урапатріотичним тоном, як з трибуни вдавано бадьоро й цинічно звернувся до них:

— Ну, батя, не горюй, вот видишь, какой у тебя син герой, гордись, вся грудь в орденах и медалях, это не каждому, и все его за нашу великую родину, за свободу и партию. А ведь он только сержант, а что будет, когда станет генералом?

Підняв за плечі обох і повів у "караульное помещение", де відпочивали вартівці, сторожеві пси, стояли в "козлах" автомати і не були свідками людські очі.

Ми розійшлися по бараках, лежали мовчки на нари, думали, згадували. Нагорний тихенько промовив сам до себе "За волю, за народ"... І заснув. Йому було біля 70 років. Так часто згадував Поділля...

Нудьга Григорій Антонович — відомий український письменник, учений, кандидат філологічних наук. Народився 21 січня 1913 року на Сумщині, помер 13 березня минулого року у Львові. Переслідуваний комуністичною владою за "націоналізм". Цей уривок з його недрукованих "Колимських етюдів" друкуємо до першої річниці його смерті. Широкий некролог про Григорія Нудьгу читайте в "Нових Днях" за квітень-травень 1994 року. — Редакція. ■

Проф. Юрій БОЙКО

ДМИТРО НИТЧЕНКО

Від Зінькова до Мельборну. 1990. 402 стор.

Під сонцем Австралії. 1994. 478 стор.

Два томи спогадів, у яких відбилися скomпліковане життя складної людини.

Дмитро Васильович Нитченко написав спогади про пережите на прогязі восьми десятиків років. Вражає насамперед ширість розповіді, одвертість. Охоплюючи багатство зовнішнього життя, Нитченко розкриває широку гаму своїх персональних переживань, і читач відчуває чулу людину, перейняту національними інтересами, людину, яка видобуваючись із найскладніших життєвих ситуацій, ніколи не відходить від виконання національних обов'язків, гартує постійно свою думку в зустрічах з важкими переконаннями, невтомно росте й захоплює у вир свого росту людей оточення.

Життя Дмитра Васильовича простелилося кольорно, воно вміщає в собі багато напружених сторінок, які могли б у ряді випадків привести до життєвої катастрофи, але зрівноваженість мужньої людини перемагала неймо-

вірні труднощі. Колиш я писав про нього — "Людина з Великої Літери" — десятиліття показують, що я не помилюся.

У Нитченка є чому навчитися. Він має в характері те, чого часто бракує типові української людини: духову твердість і упертість у виконанні національних завдань, які припадають на цілі покоління нашого народу у XX столітті.

Його два томи спогадів — це багаторічне життєве шкoла, через яку треба виховувати нашу молодь.

Обидві книги зосереджують в собі величезний фактаж з життя української спільноти. Зінків на Полтавщині з околицями, Північний Кавказ — Кубань 20-их років, колиш там бурхало українське життя, Харків 20-30-их років з його літературними буднями й трагедіями, війна і знайдення свого місця в боротьбі за українську справу, таборів обставини у повоєнній Німеччині, виїзд до Австралії, в дуже важкі, незвичні умови життя для європейця.

У виснажливій праці Нитченко не лише творить матеріальний гаразд для своєї родини, не тільки виховує дітей у вірності своїй національній культурі, але стає в самому центрі духових змагань нашої австралійської еміграції, стає її визнаним духовим лідером і насажує молодь поривами до українського майбуття. Життя зводило Нитченка із багатьма особистостями, головним чином, з видатними письменниками, що з них більшість впала під ударами російського терору.

Спогади про цих людей — це дорогоцінний внесок в історію нашої літератури, наших страждань. Широкими штрихами малює автор образи Сосюри, Гжицького, Антоненка-Давидовича, Багряного і багатьох інших, дає такі деталі їхнього життя, які конкретизують перед нами постаті недавнього мунуло.

Особистість Ялового, наприклад, ніхто не характеризував дотепер. Дмитро Васильович вирізняє його симпатичне духове обличчя серед діячів української культури.

У свої записи включив Нитченко також спогади акторки Малиш-Федорець, однієї із славетних мистців театру Садовського. Ці спогади є блискучою перлиною у книзі Дмитра Васильовича. Він дуже припилював, щоб нічого з розповіданого не обійти і схвилювано змалював картину успіхів наших корифеїв.

Частина записів — це щоденникові записи разом із життєвими дрібницями і це дає відчуття особливий переконливості, фотографічної правди, але багато у автора ретроспективного погляду в минуле, це дає розмах його ліричності. Не раз він удається й до віршів, які розкривають його внутрішнє "Я".

Гарне життя, гарна постать, на яку спадає проміння вечірнього сонця. Гарні книги, нехай же їм успіх усміється, в широкі світи йшовши.

ВІТАЄМО З ЮВІЛЕЄМ

Дмитрові Васильовичеві Нитченкові — довголітньому активному членові нашого редакційного колективу — виповнилось 90 років трудного, але плідного творчого життя. Сердечно вітаємо його з патріяршим ювілеєм і бажаємо всього доброго! — Редакція "Н. Д."

АНТОЛОГІЯ "МОЛОДЕ ВИНО"

У Києві, у видавництві "Смолоскип", появилася антологія поезії двадцяти молодих поетів України "Молоде вино".

Антологія появилася в час, коли українська література майже не розвивається в незалежній Україні, хоч повинно бути навпаки. Випуск будь-якої української книжки стає подією. Тому такою подією стала й поява книжки молодих, початкуючих авторів.

Під однією обкладинкою зібрано 20 молодих авторів віком від 20 до 30 років, вірші яких відмінні за формою і змістом, але яких об'єднує те, що всі вони порушують рамки традиційної поезії, пробують свої сили в модерних жанрах. Наскільки це їм вдалося — судити читачам.

Зібрана й упорядкована книжка силами молодіжної Творчої Асоціації (ТА) "500". Увійшли до збірки в основному поети, які брали участь у серії поетичних вечорів під спільною назвою "Молоде вино".

Презентація антології "Молоде вино" відбулася 20 жовтня 1994 року в колишньому будинку Української Центральної Ради (тепер київський міський будинок вчителів). Сергій Руденко розпочав вечір, розповівши про історію народження книжки. Потім слово взяв О. Зінкевич — директор Видавництва "Смолоскип". Він звернувся до молодих літераторів, присутніх у залі, з закликом івонити українську літературу, відроджувати кращі її традиції. Він наголосив: "Я радий, що у цей складний для нашої держави час, ви з'явилися. Я радий, що ви є. Знайте — ви мусите бути. І я знаю — ви будете."

Присутні у залі переконалися, що кожен з них — виражена індивідуальність, в них є спільна думка про те, якою мусить бути сучасна література, і зокрема поезія. В їхніх віршах немає оспівування краси природи, бравурних гімнів рідному краю, патетичних віршів про кохання та модної пини громадсько-політичної лірики. Натомість — філософські роздуми про сьогодення, про життя, про своє місце в ньому...

Своєрідною кульмінацією святкового вечора, який зібрав повну залу слухачів, можна вважати частування всіх присутніх червоним вином. Загальний гост "За молодість!" піднесла Валентина Павленко, заступник директора Будинку вчителя, яка постійно рада бачити у себе в гостях як Творчу Асоціацію "500", так і видавництво "Смолоскип".

Після перерви, під час якої можна було дістати книжку та автографи авторів, відбулася мистецька частина. Власні твори виконували молода акторка і письменниця Слава Кравченко, поетеса Лариса Слюсак співала дуетом з чоловіком, а лавреат "Червоної рути" Андрій Чернюк довів, що він не лише добрий співак, а й чудово почуває себе в розмовному жанрі.

З "МОЛОДИМ ВИНОМ" ПО УКРАЇНІ

Презентація "Молодого вина" не завершилася в столичному Києві. 21 жовтня була проведена нарада молодих письменників в Будинку Спілки Письменників України, організована Творчою Асоціацією "500". Під час наради М. Розумного обрано головою Асоціації й прийнято рішення про презентацію антології по регіонах України.

Необхідність такого турне викликана потребою донесення живого слова і книжки до молоді, студентства, населення, як рівнож і тим, що механізм централізованого розповсюдження книжок в Україні зруйновано, а нових структур не створено.

Поетичне турне, спонсороване видавництвом "Смолоскип", почалося 1 листопада в Чернігові, де в приміщенні музею М. Коцюбинського відбувся вечір, організований місцевим поетом Сергієм Дзюбою.

3 листопада на учасників турне вже чекав Харків. У місцевому відділенні Спілки письменників України відбувся вечір, організований молодіжною групою "Червона фіра" (Сергій Жадан, Ігор Пилипчук, Ростислав Мельников), Спілкою письменників та Харківським літературним музеєм (директор Ірина Шуміліна). Харків'янам вдалося створити традиційну для місцевого літературного та культурного бомонду модерну атмосферу. Крім того відбулася зустріч з студентами Харківського педагогічного університету.

Після нетривалого відпочинку — знову подорож, цього разу до Івано-Франківська. До гурту учасників прилучився С. Жадан з Харкова. У Івано-Франківську вже чекав гостей представник літературного гурту "Нова генерація" Степан Процюк. Завдяки його зусиллям організовані зустрічі з викладачами та студентами Педагогічного університету.

По різному сприймали нову поезію аудиторії. Якщо молодіж приймала виступи поетів цілком нормально, то старше покоління виявилось більш консервативним, що, до речі, характерно для педагогів. Основні претензії, які висловлювалися під час дискусії — відсутність любовної лірики та песимістичний, скептичний, похмурий погляд на навколишню дійсність. Зрештою подібні дискусії завжди були потрібні.

Таким чином вдалося охопити Східний і Західний регіони України. Всюди учасників турне чекали представники радіо, телебачення, преси. Турне дало свої результати, розголос про антологію по Україні є. Є вже зацікавлення в інших містах України, які запрошують авторів та упорядників у гості разом з "Молодим вином", є численні відгуки в пресі, плануються нові поїздки молодих письменників. Молодь побачила стимул до творчості. З'явилася нова українська література. Можна бути певним, що вона буде.

Андрій КОКОТЮХА

Антологія "Молоде вино" має 240 сторінок, у твердій обкладинці, портрети 20 молодих поетів. Ціна 16.25 дол. (20.25 кап. дол.). Замовлення слати на адресу:

SMOLOSKYP, P. O. Box 20620, Billings, MT 59104 USA

ПРЕСА УКРАЇНИ ПРО "МОЛОДЕ ВИНО"

"Вечірній Київ": *Вихід у світ цієї книжки — подія в культурному житті України... (це) рішучий крок на шляху нашого національного відродження... "Молоде вино" покликано на стіл кристалекий келих уваги та інтересу.*

"Урядовий кур'єр": *У вир молодого життя мали нагоду потрапити ті, хто був присутній на презентації "Молодого вина". Для молоді це було справжнє свято... "Молоде вино" по справжньому хвилює, і тут нема чого критикувати, а є заради чого жити.*

"Голос України": У збірці все незвичне, небуденне і зрештою таке, якою, очевидно, й має бути поезія, з якою ми досі просто не мали справи в такому масштабі...

"Чернігівські відомості": Добрірки двадцяти поетів, що мешкають не лише в столиці, мають вагому літературну вартість... це — майбутнє нашої поезії.

"Українське слово": Антологія — збірний портрет молодого українського поета. Портрет непростий, багатопросторовий, в якому немов в мозаїці, сполучуються інколи неспівмірні кольори й відтінки... слава Богу, цим хлопцям і дівчатам невідомо, що таке — бути літературним рабом.

"Літературна Україна": "Молоде вино" представляє нову генерацію літераторів 90-их років, що в складний нестабільний час не опинилися на роздоріжжі... молоді поети виявили себе розкутими. Літературознавець і критик Г. Штонь сказав: "нареши в Україні маємо поезію, яка не лається з учорашнім днем, живе у дні нинішньому вільно й природно..." ■

F.I.N.D.S.
Dress For Less
Discount Designer Fashions!
UP TO 50% OFF
Open 10 to 6; Th-Fr till 8p.m.
A NEW FACE
In THE BLOOR WEST VILLAGE
2186 Bloor Street West
(upstairs) opposite No Frills
763-2722
TORONTO, ONTARIO

"УНІВЕРСУМ"

Українське суспільство, на жаль, все ще залишається суспільством антиінформаційним, тобто інформація на життя громадянина України не має жодного впливу: не працюють прогнози, рішення багатьох урядовців не ґрунтуються на об'єктивній інформації про справжній стан речей, відсутній зворотний зв'язок тоталітарного способу мислення, від монополії на істину. Однією з причин такого становища є відсутність в Україні ефективно функціонуючої системи публічної інформації, завданням якої є не лише гармонізація взаємин людини і суспільства та обов'язкове врахування громадської думки, але й діяльність, спрямована на зміну образу України в очах Заходу як ненадійного партнера, як тимчасового політичного утворення, що перебуває у "сфері російського впливу".

Отже, слід надолужувати прогалини, слід позитивними прикладами і позитивною інформацією заявляти про себе у світі, формувати вигідний імідж нашої держави.

Всеукраїнський науково-культурологічний часопис "Універсум", який видається у Львові, поставив собі за мету допомогти інституціям громадянського суспільства виробити ефективну систему заходів, котрі сприятимуть

цивілізованому входженню України в ХХІ століття. "Універсум" прагне консолідувати державотворчі зусилля української інтелігенції на основі вимог нового світогляду, орієнтованого на світовий екуменізм щодо освіти, науки, культури, інформації.

До редакційної колегії журналу залучено знаних науковців-академіків Ігоря Юхновського і Миколу Жулинського, ректора Волинського університету Анатолія Свідзинського, професора біології Мирона Деркача, професора географії Георгія Бачинського, професора економіки Степана Злупка, доктора Осипа Мороза (США) та ін.

Під рубриками "Футурологія", "Політологія", "Філософія", "Економіка", "Ретроспектива", "Державність", "Соціоекологія", "Освіта", "Культура", "Реалії сьогодення", "Ексклюзив" тощо журнал подає ґрунтовні аналітичні статті, авторитетні прогнози, інтерв'ю, цікаві повідомлення, авторами яких є відомі українські та іноземні вчені, політики, діячі культури, а також знані науковці та громадські діячі української діаспори.

Редколегія не прагне перетворити журнал на масове видання, "Універсум" орієнтований насамперед на українську національну інтелектуальну еліту. Втім листи до редакції засвідчують, що журнал читають службовці, студенти, військовики, учні старших класів. На адресу журналу надходять схвальні відгуки з Німеччини і Франції, Канади і США, Великобританії та Австралії.

Уже побачили світ вісім чисел журналу (одне число вміщує близько 250 сторінок машинописного тексту, 30–40 фото і малюнків). Журнал видається виключно на пожертви деяких львівських підприємств, окремих громадян і є незалежним від державних структур. До кінця 1995 року "Універсум" виходитиме безперебійно раз на два місяці (48–52 сторінки формату 20 см x 29 см). Прагнемо з другої половини біжучого року перетворити журнал на щомісячник. Триває підготовка щоквартальних дайджестів на основі найкращих публікацій "Універсуму" англійською та німецькою мовами, розрахованих на іноземного читача.

Ми хочемо розширити коло наших читачів у США та Канаді. Отож бажано регулярно одержувати журнал можуть надіслати 50 американських доларів докторові Осипу Морозові — ексклюзивному представникові "Універсуму" в США, який контролює грошові надходження для журналу. З названої суми 30 доларів — це вартість річної передплати, враховуючи пересилання поштою, а 20 доларів — добровільна пожертва на розбудову журналу в іноземних мовах та поліпшення якості видання.

Подаємо адресу доктора Осипа Мороза:

Dr. Osyp Moroz
102 Steven Street, Kerhonkson, NY 12446-9727
Phone: (914) 626-4533 Fax: (914) 626-4638

Будемо щиро вдячні за фінансову підтримку "Універсуму" всім громадським організаціям, доброчинним фондам, меценатам і всім-всім небайдужим до становлення в Україні громадянського суспільства, творення української національної еліти.

Олег РОМАНЧУК,
шеф-редактор журналу "Універсум",
член Спілки письменників України

І РОЗВІЯНІ ЗЕРНА ТАКИ ПРОРОСТУТЬ...

1994, Число 1

Будь-яка сучасна культура найдієвіше проявляє себе лише тоді, коли функціонує на усіх рівнях рецепції. Зараз не будемо нагадувати як за радянських часів українську культуру зводили тільки до декляреативно-декоративних проявів, а творчий потенціал, що не вкладався в поркустове ложе звільгаризованого фольклору чи соціальної патетики, силою обставин втягувався в орбіту розвинутішої імперської культури.

З 1991 року, коли Україна здобула незалежність, цей процес, принаймні, призупинено, однак наша культура і надалі залишається неповноструктурованою, здебільшого, внаслідок задовнених прогалин, які неможливо усунути водночас.

Однак невтомний Хронос видовбує все нові ніші, що, незаповнені вчасно, можуть поглинути у своєму морозі прийдешні українські таланти. Донедавна однією з таких ніш була відсутність літературно-мистецького видання, що знайомило б із життям українців поза матірню землею, їхніми найновішими творчими набутками.

До 1991 року подібну роль брав на себе журнал "Сучасність", проте ось уже четвертий рік він видається в Україні, майже повністю орієнтуючись на внутрішньоукраїнського автора і читача. Полишивши тут усі резони цих змін (часто виправдані і зрозумілі), зауважимо лише, що такі перетурбації до певної міри оголили тили західного українства, особливо найновішої хвилі еміграції. Не перебрався ж російський "Континент" до Москви, а за найновіших розкладів, як залишилась в Парижі і польська "Культура". І це зрозуміло, адже не змінилися ті специфічні культурні реалії, в яких існують і творять автори цих часописів.

Українські справи не вирізняються тут особістю характеристик, причому ще одним спільним знаменником польських, російських, українських і їм подібних громад на Заході є активний приплив здібної наукової, творчої і просто молоді, яка усе ж залишається осторонь цих громад. Не секрет і не диво, що найновіша діаспора викликає розмаїті відчуття та судження поміж наших поважних емігрантів, однак ситуація від гнівних імперативів чи поблажливих заохочень не зміниться. Так само навряд чи припиниться найближчими роками від'їзд талановитої молоді при теперішній суспільній та економічній нужді в Україні. За такого статус-кво було б величезним марнотратством віддати цю молодь на поталу самовиживання, особливо творчого, в чужомовному та чужокультурному середовищі.

Отже, комплекс проблем, пов'язаних з виживанням українських громад та інституцій в західному світі неминує зав'язаний на спроможності української молоді включитись в наявні діаспорні структури і розбудувати їх згідно з новочасними вимогами, що, очевидно, вимагає ініціативності та самопосвяти.

На брак першого українцем нарікати гріх. Чогочого, а на нові ідеї українці завше спробувалися. На жаль, часто не вистачало іншого — волі, часу, фінансів

чи ще чогось — аби ту чи іншу ініціативу втілити в життя. Поет із саксонського Цвікау, роджений 1959 року у Львові, Ігор Трач знайшов перше, друге, третє і, либонь, четверте, щоб реалізувати свою давню мрію — видати альманах про культурне життя українців Європи, звернувши особливу увагу на представників наймолодшого покоління.

Наприкінці минулого року альманах "Зерна" вийшов друком. В Україні його репрезентація відбулась 27 жовтня у колишньому Домініканському соборі, нині Львівському музеї історії релігії перед численною літературно-мистецькою громадою міста. Відгуки львівської преси були назагал вельми схвальні та заохотливі. Подібно охарактеризували видання і присутні на його представленні у празькому Карловому університеті. На жаль, через низку суб'єктивних та об'єктивних причин "Зерна" дотепер ще не стали відомі ширшій українській громадськості, скажімо, Парижу чи Мюнхену. Сподіваймося, що ці одкровення — у найближчому майбутньому.

Втім, від побіжних ремарок перейдімо до уваг суттєвіших — тих, що стосуються першого числа "Зерен", а поговорити про нього ширше варто, принаймні, для того, аби друге число вийшло ще ціліснішим і ще якіснішим.

Спершу трохи інформації: перші "Зерна" містять твори 21 автора з України, Чехії, Німеччини, Франції, Польщі, Словаччини, Угорщини, Боснії та Великобританії. До редакційної колегії входять по одному представнику українських громад Німеччини, Швеції, Чехії та Франції, а також кілька львів'ян. Головним редактором альманаха "Зерна" є уже згадуваний тридцятишестирічний Ігор Трач.

У виданні найширше — 10 авторами — представлена поезія. Це зумовлено, мабуть, двома причинами: 1/ поетичний жанр традиційно популярний і розвинений поміж українців; 2/ Ігор Трач сам пише вірші, що на згаданій львівській репрезентації було підтверджено його новою книжкою "Розмова без масок".

Найповніше уявлення з поданого читач дістане про вірші Оксани Шморгун з угорського Сольнока та передчасно померлого Олександра Березовського, родженого в Росії. Ці автори представлені окремими добірками, котрі засвідчили фаховий підхід упорядників до формування поетичного розділу "Зерен". І Оксана Шморгун, і О. Березовський належать до новішого покоління поетів. Поезія та проза авторки з Угорщини уже друкувалась в поважних українських часописах. Її віршам притаманна яскраво виражена імпульсивність відчуттів, насичено забарвлена ритміка, публіцистична відкритість багатьох образів. Поетка не придумує, не грає словами та почуттями, коли пише:

*Ця випадкова чужина —
безповоротна, безпричинна,
із синяками під очима,
розтрип'якана уже до дна...
Так неетично, нелогічно,
незрозуміло і колючо,
але — на диво віковично! —
ми — не звикаємо. Навічно.*

Ми таки навічно не звикаємо до нью-йорків та парижів навіть тоді, коли живемо з ними десятки років. Десь підсвідомо, невідступно і підступно приходять той міг України, який ми собі створили. І все ж:

*Благословенна будь, моя
така далека і єдина,
така невірна і невинна
перелицьована земля...*

О. Березовський прагнув бути на цій землі і згорів, щоб увійти в неї у свої 33. Такі смерті завше невчасні, але тим паче невчасні вони у пору, коли Вітчизна особливо кончежно потребує життя і натхненної праці. 1989 рік, що став останнім для Олександра, знаменував бурхливий підйом національно-культурних змагань в Україні. Однак перед тим були колосальні за напругою драми народу і його особисті драми:

*О, скільки раз в тяжкій зневірі
Лице підвівши від колін,
Я слав проклин надії й вірі,
Любові щирій слав проклин.*

Душа поета проходила усі невидимі кола тогочасного пекла, знесиливши тлієнне тіло. Відчай, самотність, туга — мотиви, які пронизують той нечисленний творчий доробок поета, датований 1984–1985 роками, що дійшов до нас. Як згадують приятелі О. Березовського, багато віршів поет знищив, вважаючи їх аматорськими і невартими читачької уваги. На щастя, не усі вони пішли з попелом, даючи читачеві "Зерен" рідкісну нагоду познайомитись з такою непересічною особистістю, якою був О. Березовський.

Перше число альманаху заініціювало надзвичайно важливу рубрику "Стежки українські...", що має на меті подавати матеріяли про українські некрополі, розбиті по усіх місцях присутності наших громад. Актуальність цієї рубрики безперечна: настає той час, коли минаються прямі спадкоємці похованих, на хрестах стираються написи, а могили заростають травом. Аби не дати їм зникнути зовсім, мусимо принаймні, задокументувати письмово і фотографічно пам'ять по наших краях, що знайшли свій останній притулок в чужій землі.

Починаються ці своєрідні стежки пам'яті з українських поховань Ольшанецького кладовища в Празі. Тут спочивають поети Олександр Олесь та Юрій Дарган, члени Цейтральної Ради Григорій Сидоренко й Іван Мірний, відомий педагог і громадська діячка Софія Русова, драматург Спиридон Черкасенко... Ігор Трач наче веде нас від хреста до хреста, роблячи короткий екскурс в життя української еміграції Праги, а значення чеської столиці для розвою української куль-

тури справді важко переоцінити, особливо у міжвоєнний період.

До речі, один з найцікавіших наукових матеріалів "Зерен" стосується переїзду з Берліна до Праги відомого поета Олександра Олесея. Автором цієї статті є співробітник історичного інституту Академії наук Чеської республіки Богдан Зілінський.

Іншим матеріалом, вартим спеціальної уваги читача, є публікація вчителя з Франції Пилипа Наум'яка "Дещо про російщення правопису". Автор статті, котра написана на основі магістерської праці, обґрунтовує запровадження в науковий обіг терміну "російщення" замість прийнятого дотепер "русифікація", наводить типові приклади плутанини в українській орфографії, зумовлені планомірним російщенням нашої мови.

До речі, ці проблеми не подолані й у новому варіанті українського правопису, відчуваються вони і в самих "Зернах". Недоліком першого числа альманаху є також відсутність переднього слова й витлумачення концепції видання, його місця у загальній структурі емігрантських і неемігрантських видань.

Ці зауваги наводжу тут з надією, що невдовзі читач отримає друге число "Зерен", і буде воно краще і досконаліше за перше. А нові "Зерна" мусять вийти, так само як українці з усіх усюд мусять усвідомити, що заради культурної тяглості світового українства треба забути усі політичні, релігійні, вікові водорозділи. "Зерна" можуть стати тією об'єднавчою платформою, що збере до купи українських письменників, мистців, учених Європи і не тільки, вписуючи їхні набутки у загальноукраїнський контекст. Нині не час сидіти, нарікаючи на долю. Найвищий час працювати — патхенно і конкретно. Писала ж Ліна Костенко:

*Не треба думати мізерно —
це є безсмертя де-не-де,
і хтось, розвіяний, як зерно,
на ґрунт Поезії впаде.*

І таки проростуть українські зерна, розвіяні по світу, на ґрунті Поезії, Науки, Мистецтва. Сили і погідного неба зернам і "Зернам"!

Володимир ОЛЕЙКО

ЗДОРОВИЙ І СМАЧНИЙ ХЛІБ та інші печива випікає Українська пекарня

THE **future** BAKERY
& CAFE

власниками якої є Родина Вжеспевських

— можна набути також різні українські страви
у наших каварнях

739 Queen St. W., Toronto, Ont., Tel.	368-4235
St. Lawrence Mkt.	366-7259
483 Bloor St. W.	922-5875
2199 Bloor St. W.	769-5020
M-C Dairy, 212 Mavety	766-6711

Ро-Ко

ЄДНІСТЬ! ЄДНІСТЬ!

Єдність! Єдність! Як часто чуємо це буденне, як хліб насущний, а невловиме, як золото для алхіміка, слово? Проповідують його на всіх політичних, громадських, церковних зборах; у піснях, молитвах і гімнах просять Господа: "Боже, нам єдність подай!"

Чому ж Бог нам не "подає єдності"?

— Це більше політичне питання, ніж релігійне, — робила свої виводи моя "політоложка". — Бог не дуже радо вислуховує просьб політиків, світських чи духовних, бо знає, які вони: одне голосно просять, а про інше думають. А благання до єдності не мають у Бога шансів, бо кожний, хто так співає в церкві, хоче не справжньої божої єдності, а "його" єдності, тобто радше воз'єднання — з ним. Щось так, як "воз'єднання" України Хмельницького з Росією. Не могло ж бути "воз'єднання" Росії з Україною. Це нонсенс як для росіян, так для українців. Сильніший воз'єднує у свою сім'ю слабшого, котрий може тільки дякувати за щасливе воз'єднання.

Чи може існувати справжня єдність без об'єднання? Що таке "справжня єдність"?

— Щоб була справжня єдність, то протилежні сторони мусять наперед роз'єднатися, щоб стати рівними, — твердить мій приятель, той від мистецтва, і спеціаліст у справах розлук і сполук людських сердець і тіл. (Це відноситься до тіл громадської і політичної орієнтації.)

— Є ще єднання. Тобто, так про людське око чи тимчасове об'єднання, — кинув, ніби кістку для пса.

Будь тут мудрий і вибирай...

Та ось велика несподіванка, що потрясла тілами й душами вболівальників неньки України. Бог вислухав благання! Сталося об'єднання, воз'єднання чи єднання в українській діаспорній громаді — чи не вперше і — надіймося, не востаннє: Канадське товариство прихильників Руху і Канадське товариство розбудови України об'єдналися. А що це об'єднання справжнє, доказує той факт, що тому два роки прихильники Руху розлучилися — роз'єдналися самі з собою. Причина до розлуки була одна, але вагома: чи дорога до Руху веде через неньку Україну, чи дорога до неньки України веде через Рух? (Для пригадки: Рух в Україні в той час проголосив себе безпартійною політичною партією, на яку не погодилися ті приятелі Руху, що вважали себе політично непартійними. Були з'їзди, були наради, були "прин-

ципові опускання залі" — і сталося, як годиться, згідно з всесвітнім фізичним законом української політики — роз'єднання. Були навіть такі відділи, які собі сказали: "Моя хата скраю..." і розв'язали проблему єдності-роз'єднання. Вони розв'язали свої відділи — нема організації, зникла проблема.

Однак це вже історія, бо Рух проголосив себе політичною партією. Правда, трохи безпартійною, трохи партійною. Отже, політичні дніпрові пороги роз'єднання втопилися у водах єдності.

Недавно відбулися збори, на яких члени обох тіл одобрили рясними оплесками об'єднання роз'єднаних. Назвали нову-стару організацію об'єднавчо-приятельською назвою Friends of Ukraine. Назва дуже влучна й всеохоплююча, бо може об'єднати всіх приятелів України — Friendly Friends ("приятелі-приятелі") і Not So Friendly Friends ("не такі приятелі-приятелі"). Над всеохоплюючою українською назвою ще працюють, бо українська мова має більше приятельських іменників: приятель, друг, прихильник, добродій, товариш. То ж є над чим застановитися, бо треба вибрати найвідповіднішу назву. Може "Товариство прихильників України-Неньки"? Бо прихилилися можна під кожним кутом, і така назва буде "політично коректна". А це найважливіше!

Дуже добре склалося, що об'єднання "здійснилося" перед візитом президента Кравчука, котрий в Україні заснував нове політичне об'єднання "Відродження". Дмитро Павличко, що відвідав діаспору раніше, очолив демократичне об'єднання "Україна". (Існує така теорія української політики: Чим більше буде об'єднань, тим більше буде єдності.) Надія є, що з'єднані приятелі чи прихильники України з діаспори об'єднуються з об'єднаннями в неньці України та з'єднано і об'єднано наступатимуть і виступатимуть у розбудові й обороні Української держави.

Щоб дійшло до справжнього об'єднання, ще треба розв'язати тільки одну маленьку проблему: Що зробити з церковним гимном "Боже, нам єдність подай"?

Порада мого приятеля, того, що на політиці зуби з'їв — він тому тиждень дістав зубні протези: Треба співати далі, на всякий випадок, бо що станеться в майбутньому, ніхто не знає... ■

лисе Микита

"В єдності сила народу. Боже, нам єдність подай!"

CONSULTEC LTD.
consulting engineers

4180 Dundas St. W., Toronto, Ont. Canada M8X 1X8
Tel. (416) 236-2426 Fax: (416)-236-3677

ІНЖ. ЮРІЙ О. ОХРИМ
Президент

● Консультативна інженерська фірма міжнародного
засягу. ● Виконує всі фази планування, будови
і перевірки більших індустріальних проєктів.

Св. п. ПРОФЕСОР ЯКІВ ГУРСЬКИЙ

Ділимося з читачами сумною вісткою, що 28-го лютого 1995 року помер після важкої недуги віце-президент УВАН у США, довголітній голова Славистичного відділу Сиракузького університету (штат Нью-Йорк) і професор-гість Українського Вільного Університету в Мюнхені, сл. п. д-р проф. **ЯКІВ ГУРСЬКИЙ**. Він народився 4-го листопада 1923 року в Жолдаках на Чернігівщині. Вищу лінгвістичну освіту здобув уже в Америці. Був автором або редактором багатьох наукових праць, співробітником англійськомовної Енциклопедії українознавства, писав і в "Нових Днях".

Похоронений на українському православному цвинтарі в Савт Бавид Бруку.

Висловлюємо глибоке співчуття дружині Валентині, дочкам, братові Петрові Гурському та дальшій родині й численним приятелям Покійного.

Вічна йому пам'ять!

ПОМЕР ПИСЬМЕННИК МИХАЙЛО ІВАСЮК

5-го лютого 1995 року, на 78-му році життя відійшов у вічність відомий український письменник, батько покійного композитора Володимира Івасюка — **МИХАЙЛО ІВАСЮК**. Він був завжди патріотом і гуманістом, хоч і належав колись до Комуністичної партії. Службу Богу над тілом померлого правив митрополит Чернівецький і Буковинський Данило.

ПОМЕР

РЕДАКТОР ІВАН КЕДРИН-РУДНИЦЬКИЙ

4-го березня 1995 року, на 99-му році життя відійшов у вічність патріарх української журналістики, редактор **ІВАН КЕДРИН-РУДНИЦЬКИЙ**. Покійний походив з відомої і заслуженої родини (Мілена Рудницька — провідна діячка УНДО, голова Союзу Українок, посол до польського сейму — його рідна сестра; брати — Михайло Рудницький, літературознавець і проф. Львівського університету, Ангін Рудницький, відомий композитор, диригент і піяніст). В роках 1922–1939 Іван Кедрин був редактором або співредактором львівського щоденника "Діло", членом Центрального Комітету УНДО, секретарем Т-ва письменників і журналістів. Був дійсним членом НТШ, крім численних статей на політичні теми був автором праць "Берестейський мир", "Причини упадку Польщі", "Життя, події, люди" і ін. З переїздом до Америки став впливовим членом редакції щоденника "Свобода" й головою Спільки Українських Журналістів.

Похоронений на українському цвинтарі в Савт Бавид Бруку біля своєї дружини Марії.

В історії України пам'ять про нього і його діяльність залишиться назавжди.

В ПАМ'ЯТЬ ОЛЬГИ І ОЛЕКСАНДРА ОХРИМІВ

В річницю упокоєння моїх незабутніх батьків, як нев'яучий вінок на їхні могили посилаю сто доларів на видавничий фонд журналу "Нові Дні", який вони з вдовольсінням читали від початку його появи.

дочка Зіна Семенюк,
Торонто

Щиро дякуємо пані Зіні Семенюк за щедрі пожертви в пам'ять її батьків. Нагадуємо знайомим, що бл. п. Ольга Охрим відійшла у вічність 1-го листопада 1980 року, а св. п. інж. Олександр Охрим — відомий ідейний громадсько-політичний діяч давньої радикально-демократичної школи в Україні і на еміграції та основник і перший директор української школи ім. М. Грушевського в Торонто — помер після довгої недуги 3-го травня 1984 року.

Нехай добра пам'ять про покійних живе посеред нас!

Редакція

ПОМЕР ЛЕОНІД ЮЗЬКОВ

Київ (УНІАР). — На днях відбувся похорон відомого українського вченого правознавця, голови Конституційного суду України **Леоніда Юзькова**. З приводу цієї трагічної події та болючої втрати для молодого української держави, голова Центральної виборчої комісії Іван Ємець зазначив, що Україна втратила видатного юриста, порядну і чесну людину, який "без галасу робив чорнову і дуже потрібну справу". Секретар Конституційної Комісії ВР Альберт Корнієв підкреслив, що Л. Юзьков робив до 80 відсотків підготовчої праці в Конституційній комісії. Замінити втрату цієї людини — неможливо. Зі смертю Л. Юзькова прийняття конституції продовжиться на півтора року.

ПОМЕР сл. п. ІВАН ШЕВЧЕНКО

30 січня 1995 р. помер у Мельбурні славної пам'яті **Іван Павлович Шевченко**, родом з м. Харкова (нар. 13.07.1923 р.). Він упокоївся після тяжкої недуги — паралічу.

Іван Шевченко був відданим, ідейним, національно-свідомим українцем. Він був активним, майже на всіх ділянках суспільно-громадського життя. Допомігав у розбудові української школи, у житті Парафії УАПЦ, був активним членом театральних одиниць.

Іван Шевченко був довголітнім Головою Відділу Легіону Симона Петлюри в Мельбурні, очолював Осередок УРДП-УДРП, був членом Крайової Управи ЛСП та членом Крайового Комітету УДРП.

Демократичний Блок в особі покійного Івана Павловича Шевченка втратив ділово-активного члена.

Нехай йому буде австралійська земля пухом. А добра пам'ять про нього нехай залишиться між нами назавжди.

Вічна йому пам'ять!

Крайовий Комітет УДРП в Австралії

ПРИМІТКА: Покійний, маючи хворобу артрити та в останній час параліч, добровільно віддав своє тіло на експертизу в університетський госпіталь... Він сказав: — Я тяжко мучився. Нехай медики аналізують моє тіло і можливо їм легше буде допомогти хворим після мене... ■

ЛИСТ З УМАНІ

Дорога редакція журналу "Нові Дні"!

Вже два роки, як я з Вами познайомилась. Дуже вдячна Вам, що отримую знову журнал. Широко вдячна людям, які допомогли мені його отримувати. Люблю і з великою охотою читаю "Нові Дні", даю почитати колегам (вчителям), а окремі статті обговорюю із старшокласниками. Саме цікаво те, що я зверталась до редакції, щоб більше взнати про життя діаспори, але читаючи номер за номером, я більше знавала про життя в Україні, розкривались імена прекрасних людей, про яких ми мало або зовсім не знали. Знаю, що видавництво журналу було під загрозою. Дуже хвилювалась за його долю (хоча й зараз знаю, що з коштами у вас нелегко).

Я дуже рада і вдячна в душі за те, що далеко за океаном є люди, які своєю волею-неволею залишилися далеко від рідної української сторони, але в думках, помислах, вони поряд з нами, поряд з тобою рідна, дорога, нещасна Україно!

Дорогі земляки! Спасибі Вам за Ваш життєвий подвиг, ми відчуваємо тепло Ваших сердець, дружний потиск Ваших рук, небайдужість до рідної сторони. Дай Боже Вам здоров'я (я маю на увазі і співавторів журналу), сімейного благополуччя, творчої насаги. Хай щастить Вам!

Галина Галич, Умань

Шановний пане Редакторе!

Так трапилось, що попав мені в руки Ваш журнал "Нові Дні" за грудень 1994 року. Читала його з великим задоволенням з початку і до самого кінця. Дуже мені сподобались вірші поета з України — Анатолія МIRONЕНКА. Вони дуже на цей час актуальні, написані від щирого серця. В Україні тепер друкуватися майже неможливо. Брак паперу та й знову повзе русифікація.

Я разом з листом висилаю в Ваш журнал вірші мого брата. Якщо вони Вам подобаються — надрукуйте... Саме важке, що вірші А. МIRONЕНКА і мого брата... написані поетами, що живуть у зрусифікованих частинах України: Донецька та Миколаївська області...

Людмила Королець

Шановна редакція "Нові Дні"

та шановна родино пан Федора Бойка!

В перших днях нового року хочу всіх Вас привітати з далекого Києва і подякувати Марії ДЯКОНОВІЙ за ось вже трьохрічну підписку вашого журналу для нас. Я керівник дитячого фольклорного осередку при Українському народному хорі імені Верьовки, котрий зветься "Цвітень". Діти нашого гурту хотіли б широко подякувати пану Федору Бойкові за дарунок для них 500 доларів та 70 пар взуття, котрі частково були роздані для біженців з Чернівецької області під час повені.

Діти нашого осередку охоче листувалися б з дітьми-музикантами українських родин Канади.

Ще раз особисто дякую за поміч пану Федору Бойкові та його дочці пані Марії ДЯКОНОВІЙ. Хай Бог благословить їхні родини добром, миром та любов'ю.

Марія Пилипчак

Україна, Київ-192

вул. Мировіпольська 37В, пом. 71

У СПРАВІ ЗАКЛИКУ п. М. ПІДЛІСНОГО

Достойний пошани пане-брате

Миколо Підлісний в Канаді!

Одержав Вами присланий заклик про потребу допомогти парафії УАПЦ в м. Чернігові. Гарний заклик, поважна кількість перелічених жертводавців. Але для мене то виглядає сумно, що люди минають всю людність в Україні, а уболюють окремими громадами чи то в Чернігові, чи то в Полтаві, чи то в Харкові, або ще й у Вінниці. Пославши поважну суму в одно з перелічених міст в окремих випадках, що матимуть користи люди на віддалі 25 кілометрів від названих міст?!

Хтось уболює, що мовляв, священник у домотканних ризах. Дорогий мій вдумайтеся, що оті пишні обцяцьковані ризи, що носить наше духовенства в США і Канаді, то наше горе національне! Переважно сестрицтва парафій у Північній Америці, дарують ризи священнослужителям, а ті ризи творять непрохідну заслону поміж вірними церкви і посями тих риз.

Скажіть мені, а Ви знаєте, скільки було подаровано сестрицтвами грошей на друк якогось твору в Північній Америці?! Але в кожній громаді дарували пишні ризи, і ті ризи розділяли пастухів від пасомих, ось уяг ризи і не знає, бідний, що йому робити в тих шатах?!

Я учасник оборонців великих ідеалів УАПЦ відродженої 1921 року.

Нашим завданням було і лишилося БЛАГОВІСТЯ тих ІДЕАЛІВ в народі УКРАЇНИ.

В кожному селі, в кожному поселенні українців по всьому світі ми старалися нести друковане слово про УАПЦ. Сюгодні ми друкуємо твір-збірник під заголовком "Хоругва УАПЦ", робимо поважні заходи, щоб друкувати в Україні твір митрополита Василя Липківського п.з. "Проповіді...", зроблено початки, щоб перевидати твір священника Івана Степановича Гаращенко п.з. "Історія, матеріяли УАПЦ".

Ми, оборонці ІДЕАЛІВ УАПЦ 1921 року, прагнули ознайомити всю українську людність про гніт в якому перебуває Христова церква в Україні.

Зупинятися на деяких парафіях в Україні, то справа нерозважна.

Порівняйте наші можливості з тими потребами і вирисується сумна дійсність. Допомогу ми зобов'язані дати, але без вибору чи то у Вінницю чи Чернігів, допомога має йти в кожную громаду в Україні і допомога має бути друкованим словом.

А друковане слово покаже всім прихожанам стежку до правди!

Прошу не образитися на мене, Вас я вважаю в числі провідних людей в громадському житті на поселеннях, тому висловив мої погляди.

Я їду рядом з Вами, але мій погляд на дії грошки різниться від Вашого.

"Не дай рибини в допомогу, научи, як рибину зловити." Мільйонна числом громада дасть собі раду, якщо бачитимуть стежку правди.

Ходімо разом! Допомогаймо всім, а не вибраним!

З братньою пошаною —

Василь Шевченко, Форт Войн

Вельмишановний Мар'яне Григоровичу!

Якщо пригадуєте, я "притримував" журнал у Торонто не тільки тому, що "Новим Дням" загрожувала погильб у Києві, а й, чесно говорячи, з вірою в те, щоб не прикорочувати Вашого з Дружиною життя. Поза всіма життєвими негараздами, яких нікому не бракує, Ви постарались бути й

безсумнівно є **НАЙКРАЩИМИ БАТЬКАМИ** єдиного цінного всім нам журналу.

Маємо й ми дітей, внуків і правнуків, але вони... наші й не наші. Чужина робить своє. Ще гірше чуємось, слухаючи Радіо Україна, особливо парламентарні дебати, де "вибранці" народу навмисне й безсоромно "чешуть общепонятним язиком". "Раби, підніжки, грязь Москви" сміються з нас навіть на вигнанні, топчуть останні надії...

Постійно дістаємо "Бористен" з Дніпропетровська?!, "Слово і Честь" з Чорнух та "Літературну Україну", що заявила про припинення. Я ж передплатив, думаючи, що за браком місця менше друкуватимуть премійоманії та "хвали кумо кума..." Знову помилились, як і в минулому, передплативши "Військо України", не доставши потім жодного числа.

В листопаді минулого року я "огризнувся" на статтю Ю. Красноштану "Насильно милим не будеш", що Вам напевно не сподобалось. Я ж мовником себе не рахую, але й не хочу належати до "наших баранів", чим він обзиває всіх нас на еміграції. Його аргументи цілком покриваються зі "старшобратніми", мовляв, "нас більше понятно". Балтійців ганили він за те, що вимагають чужинців вчитись вживати державну мову й радить нам "мовчки й спокійно" чекати... загибелі останньої ідентичності колись славного народу.

Росіяни ж, навпаки: навчилися чужих мов, щоб по всіх закутках світу з катедр університетів чужих народів торгувати правом України на її власну історію й культуру, включно з мовою, а допомагають їм наші ж гнучкошійки-хамелеони, бо ж московське корито повніше.

Кісткою й очіпком думання Красноштану став Квебек. Та забув він, що чеченці, грузини, азербайджанці й казахи також мали офіційною мовою російську, але скоро позбуваються такої "ласки". Білорусам і українцям хіба позаздриги греба б було — впряглися в "общепонятний" і зась!

Лютневє число дійсно цікаве й добре! Якби не дитячі "перформенси" Ірини Сизоненко та ще дещо. А піддала мені "жару" писати оце до Вас і О. К-а ("Свобода", ч. 37, 1995 р.): "О, темпера! О, Морес!... За брак пошани до української мови в українській державі повинні паленіти передовсім ті, що правлять тією незалежною державою..." Чи ж правлять? Може виправляють?... Щоб нарешті всі побачили й пізнали "четверту душу", якщо не добачають першої...

Красноштанові можна б простити, бо ж він на те й приїхав, щоб авансом підштовхувати комусь боки. Не бачу я нічого красного в його "вибілюванні" С. Петлюри. Таке "ВИБІЛЮВАННЯ" лиш нагадає нашим ворогам про те, чого він ніколи не чинив.

Але Вам, Мар'яне Григоровичу, після довгих років блискучого редагування "Нових Днів" та критичних описів відвідни України й чудових картин загальноукраїнського життя діаспори якось НЕ ВИПАДАЛО Б ДАВАТИ МІСЦЕ в журналі (за висловом Петра Кузьмовича) "погребовим української мови". Якщо автори у своїх творах-шифромовках не визнають ніяких морфологічних та синтаксичних знаків — вони сміються з тієї мови, а також з редактора та читача. Більше з редактора! Бо читач має змогу кинути читати пісенні гімни, щоб не мати "волос сивий"!

Щиро Ваш,

І. Халява

Вельмишановний Іване Сидоровичу!

Погодімось на тому: читач завжди має змогу кинути читати те, що йому не до вподоби, на жаль, редактор часто приневолюєний друкувати й таке, чого волів би не друкувати.

М. Дальний

ЩЕ ПРО ЄДИНУ НАЦІОНАЛЬНУ ЦЕРКВУ

...Так, так. "віруючий" український народ в Україні не відстає від політичного хаосу (до статті у "Н. Д.": Єдина національна церква). Три патріярхи, чотири церкви та невідома кількість різних релігійних об'єднань, яких доми молитви ростуть на престижних ділянках, як гриби по дощі, за чужі капітали і за дармові пакунки і допомагають роздрібноувати духово українську націю, а власть-імуші наввицередки їм допомагають, щоб доказати свою супертолерантність та демократичність. В цей же час, церкви побудовані нашими предками і далі недоступні для справжніх власників, а якщо і відвоювали якусь кількість то вони напівзруйновані, запущені і вимагають капітальних ремонтів, а в держави немає ні грошей, ні розуміння щоб допомогти правдивим віруючим і в Бога, і в Українську Державу. Гірко і сумно.

Леонід Царик,

Бюфало, 22 лютого 1995 р.

Вельмишановний пане Редакторе!

Висловлюємо вашій Адміністрації велику подяку за постійну підтримку у безплатній висилці нам цінного видання "Нові Дні".

В цьому році бібліотека Осередку Української Культури й Освіти, більше ніж в минулих роках, залежна від людей доброї волі, які дарують книжки та передплатні видання. Ще раз дякуємо Вам за підтримку нашої бібліотеки.

З пошаною,

Лариса Толчинська,

*Бібліотекар, Осередок Української Культури й Освіти,
Вінніпер*

МИСТЕЦЬКІ ВИРОБИ TRYPILLIA ARTS

Великий вибір рамок для картин
і дипломів

QUALITY ONE HOUR PHOTO LABS

і доброякісні фото для паспортів
та інших документів.

2285 Bloor Street W., Tel. 766-0113
Toronto, Ontario M6S 1P1

BABY POINT LOUNGE 343 Jane St., Toronto tel. 767-2623

ПРИЄМНЕ І ВИГІДНЕ ПРИМІЩЕННЯ
НА ВСЯКІ ОКАЗІЇ

- Повна кухонна обслуга.
- Українські й інші страви,
в наших або інших залах.

БУДЬТЕ ГОСТЕМ НА ВЛАСНОМУ СВЯТІ!
ПРО ВСЕ МИ ЗА ВАС ПОДБАЄМО!

ПОЖЕРТВИ НА ПРЕСОВИЙ ФОНД "НОВИХ ДНІВ"

КАНАДА:

Семенюк Зіна, Торонто, Онтаріо (в пам'ять своїх батьків)	\$100.00
Вишників Дарія, Торонто, Онтаріо	70.00
Давид Яків, Торонто, Онтаріо	70.00
Шанда Петро, Іслінгтон, Онтаріо	60.00
Козачок Іван, Монтреаль, Квебек	50.00
Мацьків Тетяна, Торонто, Онтаріо	45.00
Петигірич Діна, Міссісага, Онтаріо	40.00
Канарейський Олександр, Келовна, Б. К.	30.00
Ткаченко Тетяна, Торонто, Онтаріо	30.00
Богун Іван, Рейсдейл, Онтаріо	20.00
Конопуд В., Вестон, Онтаріо	20.00
Павленко Віктор, Іслінгтон, Онтаріо	20.00
Федак Олена, Пенетанг, Онтаріо	20.00
Чубатий д-р В. М., Оттава, Онтаріо	20.00
Ярмольчук Василь, Ватерлю, Онтаріо	20.00
Базюк Володимир, Едмонтон, Альберта	10.00
Дзюбенко Василь, Ванкувер, Б. К.	10.00
Коваленко Павло, Тандер Бей, Онтаріо	10.00
Мухин Марія, Міссісага, Онтаріо	10.00
Новак Віктор, Ватерлю, Онтаріо	10.00
Свистун Олександр, Міссісага, Онтаріо	10.00
Согник Микола, Торонто, Онтаріо	10.00
Токар Володимир, Ніягара Фаллс, Онтаріо	10.00
Кошедуб Василь, Монтреаль, Квебек	5.00
Лесин Е., Вінніпег, Манітоба	5.00
Мотох Г., Вінніпег, Манітоба	5.00

С.Ш.А.:

Коць Маріян, Лексінгтон, Н. Й.	US \$70.00
Осйчук Іван, Морган Гров, Ілліной	70.00
Скоп Віра, Грінвич, Кон.	40.00
Гарашенко Федір, Н. Бнансвік, Н. Дж.	30.00
Умеров Марія, Мінеаполіс, Мін.	30.00
Шебунчак Богдан, д-р, Блумфілд, Н. Дж.	25.00
Єфремова Галина, Нью-Йорк, Н. Й.	20.00
Лютій-Лютенко Юрій, Сомерсет, Н. Дж.	20.00
Онуферко Анастасія, Філядельфія, Па.	20.00
Романко С., Елкінс Парк, Па.	20.00
Продажок Павля, Норгрідж, Каліфорнія	10.00
Ступак Степан, Арлінгтон Гайтс, Ілліной	10.00

ІНШІ КРАЇНИ:

Клименко Гаврило, Бельгія	35.00
Штупь Мусій, Англія	£15.00
Клімницький Віктор, Англія	10.00
Дібрівний Іван, Честер Гілл, Австралія	\$20.00
Барташевський Іван, Англія	£5.00
Кулаківський Ілько, Англія	5.00
Чорнорай Сергій, Англія	5.00

ПЕРЕДПЛАТИЛИ ЖУРНАЛ ДЛЯ ПРИЯТЕЛІВ:

Бреко Іван, Ст. Кетеринс, Онтаріо	1
Ткаченко Тетяна, Торонто, Онтаріо	1

Усім добродіям—жертводавцям щиро дякуємо за
їхню значну допомогу "Новим Дням".

Редакція й Аміністрація

АНСАМБЛЬ ПІСНІ І ТАНЦЮ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ

Як інформує Посольство України, у містах сонячного Узбекистану відбулися концерти ансамблю пісні і танцю Збройних Сил України. Численні глядачі, а серед них, як і годиться, було багато представників української діаспори, із захопленням слухали українських народних та стрілецьких пісень, твори сучасних українських композиторів про рідний край, його захисників та боротьбу за волю й незалежність. Художній керівник ансамблю — підполковник Волюдимир Зібров.

На найбільшу відзнаку заслуговує участь артистів у концерті, що відбувся в ташкентському палаці "Туркестон" і був присвячений Дню Захисника Батьківщини. Під час офіційної частини свята, голова держави, Іслям Карімов, на знак вдячності артистам ансамблю, вручив почесну грамоту Узбекистану керівникові делегації — заступникові начальника головного управління виховної роботи Міністерства Оборони України генерал-майору Григорію Темкові.

На святковому концерті були присутні керівники дипломатичних місій та міжнародних організацій, акредитованих в Республіці Узбекистан. ■

СТВОРЕНО МУЗЕЙ-ЗАПОВІДНИК "ЛИЧАКІВСЬКИЙ ЦВИНТАР"

У Львові створено окремий Музей-Заповідник "Личаківський Цвинтар". Як відомо, цвинтар існує понад 200 років та є одним з найвизначніших архітектурно-культурних пам'яток України.

Музей для опіки над станом цього історичного цвинтаря звертається до всіх зацікавлених, щоб подавали свої бажання відносно віднови пам'ятників чи відшукування їх на цвинтарі.

Також є можливість сповнити останню волю численних львів'ян, які бажали спочивати на тому цвинтарі, але, яких воєнна хуртовина розкинула по світі, підшукати для них відповідне місце за допомогою осіб, що працюють для музею.

Звертатися у всіх справах Личаківського цвинтаря треба на адресу:

Роман Фіголь

дирекція Музею-Пам'ятника "Личаківський Цвинтар"

Львів — 290000

площа Ринок, ч. 1, кімната 422

Іван Багрянний

«Під знаком Скорпіона»

Редактор і упорядник

Олександр Шугай

До книги увійшли поетичні, прозові, публіцистичні твори, а також начерки та фрагменти статей, роздумів з домашнього архіву письменника. Переважна більшість з них опублікована вперше в Україні.

Книга появилася в Києві у видавництві «Смолоскип», заходами фундації ім. І. Багряного.

240 стор., тверда обкладинка, 16.50 ам. дол. плюс пересилка 2 дол.

Ukrainian News

19411 W. Warren, Detroit, MI 48228

POSTAGE PAID AT TORONTO

Publications Mail Registration
Number 1668

if not delivered please return to:

NOWI DNI

P.O. Box 400, STA ~D~
TORONTO, ONT.
CANADA M6P 3J9

Гарантуємо найкращу і найшвидшу обслугову

ПОНАД 200 РІЗНИХ ВИДІВ ТОВАРІВ І ПОСЛУГ

пропонує фірма

МІСТ MEEST

Головне бюро:
Tel.: (416) 236-2032
Fax: (416) 236-2110

97 Six Point Road
Toronto, Ontario
Canada, M8Z 2X3

**ПРОДУКТОВІ
ПАЧКИ**

з каталогу
понад 100 видів
продуктів

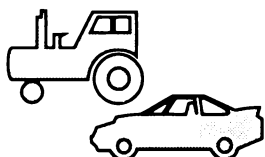
**ПЕРЕСИЛКА
ДОЛЯРІВ**

до рук за
24 години

**ТРАКТОРИ
АВТОМОБІЛІ**

техніка для фермерів

Доставляємо:

AIR PARCELS

1 - 4

тижнів/weeks

в Україну

Білорусь

Росію*

Молдову

Прибалтику

SEA PARCELS

4 - 8

тижнів/weeks

**ТОВАРИ
ДЛЯ ДОМУ**

холодильники,
пральні
машини,
електроніка...

* - існують деякі обмеження / Certain restrictions apply

За каталогом і точнішою
інформацією дзвоніть:

1-800-361-7345

або до найближчого
представника

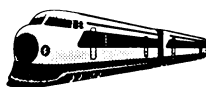
**MIST
TRAVEL**

КВИТКИ НА ВСІ АВІАЛІНІЇ

Tel.: (416) 236-7881 Fax: (416) 236-2110

97 Six Point Road, Toronto, Ontario, M8Z 2X3

**ПОДОРОЖЕВІ
ПОСЛУГИ
в Україні**

квитки
на поїзди

групові поїздки
тури

зустрічаємо на летовиші
і відвозимо до міста чи села

екскурсії по
екзотичних місцях